

T.C
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

PSİKOLOJİK HARBİN ASİMETRİK HARP VASITASI OLARAK
KULLANILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
HÜSEYİN ATMACA

HAZİRAN – 2009

T.C
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

PSİKOLOJİK HARBİN ASİMETRİK HARP VASITASI OLARAK
KULLANILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
HÜSEYİN ATMACA

Danışman
Doç.Dr.KAMER KASIM

HAZİRAN – 2009

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Hüseyin ATMACA'ya ait **“PSİKOLOJİK HARBİN ASİMETRİK HARP VASITASI OLARAK KULLANILMASI”** konulu çalışma Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Dalında **YÜKSEK LİSANS YETERLİLİK TEZİ** olarak kabul edilmiştir. 08/06/2009

Üye :Doç. Dr. Kamer KASIM

Üye :Doç. Dr. M. Kemal ÖKE

Üye :Yrd. Doç. Dr. Rasim Özgür DÖNMEZ

Prof. Dr. Gönül ÜLKER

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ABSTRACT**Using Psychologic War as a Method for Asymmetric War****Hüseyin ATMACA****Master Thesis****Department of Political Sciences****Supervisor: Doç.Dr. Kamer KASIM****June 2009, 128pages**

Emerging technologies let nations to search different strategies in combat zone. Thus, another struggle technique, without explosives and chemical weapons, has become more important. This long standing struggle technique, which has increased importance today, is called psychological warfare. It was a formerly supporting component of conventional warfare but, now it turns out in to be struggle technique. Through this technique, taking over big segments of people without fighting, spares nations from large war costs. Through thriving media, influencing and changing one man's attitude somewhere in the world is within the reach.

A weak nation's or a group's attack with unique and unforeseen techniques, abstaining from a strong nation's opportunity and ability, to strong nation's weak sides, is called asymmetric warfare. If we consider today's political and social atmosphere, also a strong nation or a group can use asymmetric warfare against the weak nations, for acquitting excess costs economically, avoiding internal and external political compulsions.

It is possible to see in the history that how powerful nations can defeat nations with weak internal dynamics, without using guns by exploiting these structures. Iraq Army surrendered to the USA without using weapons, overthrow of the governments in one night, frequent regime protests in Georgia and Eastern European Countries (EEC), can be given as an example in this point. Now, it is not possible to reckon with only forces and weapons for protecting national interests. Who wants to dictate his intention and desire to enemy, not only can use armed

forces. Instead of this, all armed or unarmed, military or not military, fatal or not fatal agents will be used.

Keywords: War, Psychological Warfare, Asymmetric Warfare, Media, Propaganda

ÖZET

Gelişen teknolojiler muharebe sahasında başka arayışları beraberinde getirdi. Böylece içinde patlayıcıların, kimyasal silahların olmadığı başka bir mücadele yöntemi ağırlık kazandı. Psikolojik Harp denilen bu mücadele yöntemi çok eskiye dayanmasına rağmen günümüzde önemi artmıştır. Geçmişte konvansiyonel harbin destek unsuru olan Psikolojik Harp artık başlı başına bir mücadele yöntemi olmuştur. Geniş kitleleri muharebe etmeden teslim almak devletleri büyük harp maliyetlerinden kurtarmıştır. Gelişen medya ile dünyanın herhangi bir yerindeki insanı etkilemek ve davranışlarında istenilen değişikliği yaratmak mümkün olmaktadır.

Daha güçsüz bir ülke veya bir grup tarafından daha güçlü bir ülkenin imkan ve kabiliyetinden sakınacak şekilde, güçlü ülkenin zayıf taraflarına umulmadık bir şekilde ve örneği olmayan yöntemlerle taarruz edilmesi olan Asimetrik Harp, günümüzün siyasi ve sosyal ortamını düşündüğümüzde, oldukça güçlü bir ülke veya grubun da iç ve dış siyasi baskılara maruz kalmamak, zararlarını asgariye indirmek, ekonomik olarak fazla masraftan kaçınmak düşünceleriyle kendinden çok daha zayıf ülkelere karşı kullanabileceği bir araç durumuna gelmiştir.

Zayıf iç dinamiklere sahip ülkelerin diğer ülkeler tarafından bu yapılarının istismar edilerek silah kullanılmadan nasıl mağlup edildiklerine dair örnekler tarihte vardır. Tek bir silah kullanmadan teslim olan Irak ordusu, bir gece de yönetimleri değişen Afrika ülkeleri ve sık sık rejim karşıtı gösterilere sahne olan Gürcistan ve Doğu Avrupa ülkeleri buna örnek gösterilebilir. Artık milli çıkarların korunması için sadece askeri kuvvetlere ve silahlara güvenmek mümkün değildir. Aşikârdır ki, harp artık sadece askerlerle değil, artan oranda politikacılarla, bilim adamları ile ve hatta bankerlerle yapılacaktır. Düşmana kendi niyet ve arzusunu zorla kabul ettirmek isteyenler, artık sadece silahlı kuvvetleri kullanmayacaklardır. Bunun yerine; silahlı veya silahlı olmayan, askeri veya askeri olmayan, ölümcül veya ölümcül olmayan tüm vasıtalar kullanılacaktır.

Anahtar kelimeler: Harp, psikolojik harp, asimetrik harp, propaganda, medya.

KISALTMALAR

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.t.	: Adı geçen tez
A.g.m.	: Adı geçen makale
CNN	: Cable News Network
FBI	: Federal Araştırma Bürosu
HAK	:Harp Akademileri Komutanlığı
GKS	:Global (Küresel) Konumlama Sistemi
GSMH	:Gayri Safi Milli Hasıla
GNH	:Gayri Nizami Harp
KKS	:Küresel Konumlama Sistemi (GPS)
NGO	:Hükümet Dışı Organizasyonlar
RF	:Rusya Federasyonu
SSCB	:Sovyetler Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STÖ	:Sivil Toplum Örgütü
UFA	:Universum Film Aktion Gesellschaft
USIA	:Birleşik Devletler İstihbarat Merkezi
YAT	:Yayımlanmamış Akademi Tezi

TEŞEKKÜR

Sayın Doç.Dr. Kamer KASIM'a çalışmam boyunca anlayış ve rehberliği için en derin teşekkürlerimi sunarım. Eşim Hamiyet'e ve kızım Ceren'e bana karşı duydukları inançlarından ve zor anlarımda yanımda olduklarından dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iii
ÖZET.....	v
KISALTMALAR	vi
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
BÖLÜM I.....	8
HARP KAVRAMI	8
1.1. Genel	8
1.2. Harp Nedir?	8
1.3. Harbin Sebepleri ve Tarihsel Gelişimi	14
1.4. Harp Çeşitleri	23
BÖLÜM II	29
PSİKOLOJİK HARP KAVRAMI	29
2.1. Psikolojik Harp Nedir?.....	29
2.2. Psikolojik Harbin Tarihçesi.....	30
2.3. Psikolojik Harbin Kapsamı ve Amaçları.....	38
BÖLÜM III.....	49
ASİMETRİK HARP KAVRAMI.....	49
3.1. Asimetrik Harp Nedir?.....	49
3.2. Asimetrik Harp Çeşitleri	55
3.3. Asimetrik Harp Uygulamaları.....	57
3.4. Psikolojik Harbin Asimetrik Harp Vasıtası Olarak Kullanılması.....	63
BÖLÜM IV	98
PSİKOLOJİK HARP UYGULAMALARI	98
4.1. Geçmişte Psikolojik Harp Uygulamaları	98
4.2. Yakın Dönemde Psikolojik Harp Uygulamaları	98
4.3. Günümüzde Psikolojik Harp Uygulamaları	102
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA	112

GİRİŞ

Yirminci yüzyılın son on yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla iki kutuplu dünya düzeni yıkılmış ve yerini belirsizliklerin hâkim olduğu bir ortama bırakmıştır. Komünizmin çökmesi, Varşova Paktı ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla, ABD tek süper güç haline gelmiş ve bu durumun yakın gelecekte de devam edebileceği bir ortam oluşmuştur. Dünyanın birçok yerinde bölgesel krizler, etnik çatışmalar, çeşitli radikal akımlar, uluslararası terörizm, kökten dincilik, kitle imha silahları ve uzun menzilli füzelerin yaygınlaşması; genel güvenlik ve barış ortamını tehdit etmeye başlamıştır.

Önümüzdeki 15-20 yıl içinde dünyanın yeniden iki veya çok kutuplu hale gelmesi ihtimal dahilinde görülmekte olup, yeni küresel güç olmaya aday ülke/gruplarının başında Avrupa Birliği ve Çin gelmektedir. Rusya'nın da bu oluşumda, özellikle Avrasya'nın ortasındaki stratejik konumu ve önümüzdeki 10-15 yıl içerisinde izleyeceği politikalara bağlı olarak bir denge unsuru olabileceği düşünülebilir. Hindistan ise; bir taraftan konumu ve sahip olduğu nükleer imkân ve kabiliyet ile dikkat çekerken, diğer taraftan teknolojik ve ekonomik güç bakımından nispeten zayıf olması sebebiyle dünya olaylarını yönlendirmede daha gerilerde yer alacaktır. Geleceğin güvenlik ortamı bu ülke/ülke gruplarının belirleyecekleri tutuma göre şekillenecektir. Batılı devletlerin enerji politikaları ise henüz demokratik yaşama tam uyum sağlayamamış doğu ülkelerinin yönetim sistemlerine yeni bakış açıları getirecektir. Yıllarca süren Soğuk Harp sırasında şekillendirilen ülke yapılarının kısıtlı bölgesel çatışmalarla kabuk değiştireceği ve dış müdahalelere açık hale geleceği bir yapı oluşmuştur. Avrupa hariç olmak üzere diğerlerinin demokratikleşme ve ekonomik kalkınmalarını tam olarak sağlayabilmesi ve gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelerin çıkarları doğrultusunda davranmaları halinde dünyadaki barış ortamının devam edeceği, aksi taktirde yeniden bir güvensizlik ortamının doğabileceği, Avrupa Birliği ve Çin'in,

Rusya ve ABD ile ilişkilerinin geleceğin güvenlik ortamı üzerinde belirleyici rol oynayacağı değerlendirilmektedir.¹

Ülkeler milli çıkarlarını eskiden olduğundan daha fazla gözetecektir. Bunun nedeni artan nüfusla birlikte hızla azalan enerji ve geçim kaynakları olacaktır. Kıt kaynakların ülkeler arasındaki paylaşımı nüfus yoğunluğuna göre değil, gücü nispetinde olacak; bu durumda yeni mücadele yöntemlerini gündeme getirecektir. Ülkeler bir yandan artan nüfuslarına yeni geçim kaynakları arayacak diğer yandan da sahip oldukları kaynakları korumak için yeni savunma mekanizmaları geliştireceklerdir.

Askeri ve ekonomik açıdan güçlü ülkeler dünya kamuoyunu arkalarına almak için özellikle medyayı kontrol altında tutmak isteyecek ve bu yolla geniş kitleleri kendi çıkarları doğrultusunda etkilemek maksadıyla büyük bütçeler ayıracaklardır. Bütün bu gelişmeler ışığında; güç merkezleri tarafından yeni kaynak arayışları ve mevcut kaynakların muhafazası için asimetrik tehdit unsurlarının birbirlerine karşı daima uygulama alanı bulabileceği, bu tehdidin silahlı konvansiyonel bir tehditten öte tıpkı Soğuk Harp döneminde olduğu gibi kültür ihracı, medya ve basın yayın yoluyla kitleleri etkileme ve harekete geçirme şeklinde olacağı ve Türkiye de dahil bir çok ülkenin jeopolitik ve jeostratejik konumu itibarıyla bütün bu uygulamalardan etkilenebileceği düşünülebilir. Ortaya çıkan ihtiyaçlar, değişen güç dengeleri ve bu dengelerin hassas kıldığı ülkeler yeni güvenlik sorunları ile karşı karşıya kalacaklardır.²

Amerikan Gücünün Paradoksu adlı yapıtıyla yazar Joseph S.Nye Jr. Amerikan “Yumuşak Gücüne” vurgu yaparak psikolojik harbin uygulama biçimi üzerine örnekler vermiştir. Teknolojiye dayalı gücün göreceli olduğunu vurgulayan yazar aynı tür teknolojiye zamanla diğer uluslarında sahip olabileceğini bu yüzden teknolojiye önem veren Amerika’nın aynı önemi hatta daha fazlasını yumuşak güce

¹ **Zbigniew Brzezinski**, *Büyük Satranç Tahtası*, çev. Yelda Türedi, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2005, s. 265-293

² Bakınız. **David A. Baldwin** “Güvenlik Kavramı”, *Uluslararası Güvenlik Sorunları* der. Kamer Kasım-Zerrin A.Bakan, ,Ankara: ASAM Yayınları, 2004, s. 1-37

vermesi gerektiğini vurgulamıştır. Yazar yumuşak gücü artabilecek ve bu konuda ilerleyen zamanda güçlü olacak ülke özelliklerini; (1) baskın kültürü ve fikirleri egemen küresel normlara daha yakın olanlar,(2) çoklu iletişim kanallarına en fazla erişim imkanına, dolayısı ile konuların işlenmesi ve aktarılması konusunda daha fazla nüfuza sahip olanlar, (3) güvenilirlikleri içteki ve uluslararası alandaki performansıyla artanlar olacak şeklinde sıralamıştır. Yazar bu özelliklere sahip ülkelerin psikolojik harp konusunda hem daha güçlü mücadele hem de daha güçlü savunma imkanlarına sahip olacağını ifade ederek konunun önemini vurgulamıştır.³

Mevcut literatürler içinde en eskisi kabul edilen ve Çinli harpçi ve filozof Sun Tzu tarafından günümüzden ikibin yıl önce yazıldığı değerlendirilen Harp Sanatı adlı eser incelendiğinde konunun aslında yeni olmadığı görülmektedir. Eserdeki temel felsefe özetle “düşmanı harpmeden yenmek” şeklindedir. Taocu felsefenin harpa bakışı muharebeyi silahlı çatışmaya girmeden kazanmak ve mümkün olduğunca insan ve malzeme kaybına yol açmamak üzerine kurulmuştur.⁴ Kişinin harpmeden kazandığı, en az çabayla en çok işi gerçekleştirdiği bu ideal strateji, Çin’de harp sanatlarını besleyen bilgi geleneği Taoculuk’un belirgin damgasını taşımaktadır. Harp sanatında Taocu düşüncenin başatlığı, yüzyıllar boyu araştırmacılar tarafından vurgulanmış strateji klasiği haline gelmiştir. Harbin Ustaları adlı eserinde Michael Handel geçmişten günümüze kadar ulaşmış ve klasik literatürde yerini almış harp stratejilerini bir araya toplamıştır.Yazar, Sun Tzu, Thucylides, Machiavelli, Clausewitz, Jomini, Mao Tse –tung gibi doğu ve batı düşüncesini temsilcisi olan stratejistler ile harp kavramını açıklamaya çalışmıştır.Yazara göre harp kuramları ve incelemeler ile ilgili çalışmalar henüz formal olmayan düzeydedir. Resmileştirilmiş stratejik bir kuramın yokluğu, ülkeleri stratejik ve coğrafi konumları ile tarihsel deneyimlerine bağlı kuram oluşturmaya itmiştir.Yazar stratejistlerin kuramlaştırmaya olan katkılarını inkar etmemiştir. Yukarıda belirtilen klasik stratejistler harp

³ **Joseph S. Nye Jr**, *Amerikan Gücünün Paradoksu*, çev.Gürol Koca, İstanbul:Literatür Yayıncılık, 2003, s. 11

⁴ **Sun Tzu**, *Harp Sanatı*, çev.Sibel Özbudun-Zeynep Ataman, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2005, s.12

kavramına ortak yaklaşımlarda bulunmuşlardır. Harbin mantıklı bir yanının bulunması, son veya ilk çare olmadığı, en az maliyetli harbin ideal harp olduğu, tek başına askeri zaferlerin başarıyı ifade etmediği ve harpların tam olarak ortadan kaldırılamayacağı olgusu bu stratejistlerin ortak yaklaşımını ifade eden olgular olmuştur. Son yıllarda harp ile ilgili fikirler gelişmekte olan ileri askeri teknolojinin üzerine yoğunlaşmıştır. Öyleki kuramlardan çok geliştirilen askeri teknolojiler konuşulur olmuştur. Gelişen teknolojiler literatüre yeni kavramlar eklemiş; bilgi harpı, bilgi üstünlüğü, siber harp, bilgi hakimiyeti vs. kavramlarla tanımlamaları daha da karmaşık hale getirmiştir. Irak, Kosova ve Sırbistan'a karşı düzenlenen teknoloji harbinin kazandığı başarı haklı olarak bu tartışmaları gündeme taşımıştır. İleri teknoloji tabanlı bu müdahaleler bir çok yeni harp şeklini ortaya çıkarmıştır. İleri teknoloji günümüzde görece bir üstünlük kazanmıştır. Ancak bu teknolojilerin harbin nihai sonucuna etkileri ve beklenen siyasi ve sosyal sonuçları verip vermediği hakkında kesin hüküm vermek için vakit henüz erkendir. Çünkü Irak, Kosova ve Sırbistan'a karşı kullanılan teknoloji tek taraflı olmuştur. Dolayısı ile aynı teknolojiyi kullanan iki tarafın nasıl bir sonuca varacakları bilinmemektedir. Bu harpların siyasi ve sosyal sonuçları henüz netleşmemiştir. Harpların sonucunda oluşan veya oluşması beklenen kültürel ve psikolojik değişimin derecesi hakkında hüküm vermek mümkün değildir.

Bu çalışmanın amacı; Asimetrik tehdit ve Psikolojik Harp konusunda temel kavramları açıklamak, Asimetrik Harp aracı olarak Psikolojik Harbin kullanılma alanlarını ve sonuçlarını ifade etmektir. Son zamanlarda geliştirilen askeri kuramlar ve öğretiler gerek açık gerekse üstü kapalı ifadelerle gelecekteki harpların mükemmel yada mükemmele yakın bilgi ve haber alma (bilgi egemenliği) temellerine dayanacağını göstermektedir. Küreselleşme çağında sert güç yerini hızla yumuşak güce bırakıyor. Bir ülkeyi/bölgeyi güdümünüz altına almak, yönlendirmek, istediklerinizi yaptırmak için silahla işgal etmeye, yüz binlerce askerinizi bölgeye yığmaya, yıllar sürecektir bir harpa girişmeye gerek kalmıyor. Sert gücün yaptıklarından daha fazlasını yumuşak güç artık yapabiliyor; Kültürel üretimler, sinema, müzik, televizyon dizileri, gazeteler, dergiler vs. aracılığıyla aktarılan enformasyon ile toplumlar rahatlıkla yönlendirilebiliyor, etki altına alınabiliyor. Tüm

bu etmenlerin yanında harp öncesi, harpte ve harp sonrası manevi güçlerin rolünün daha da önem kazanacağı ve oluşturulmaya çalışılan kuramları etkileyeceği değerlendirilmektedir. Harbin psikolojik boyutuna ayrı bir önem veren Clausewitz; ...Manevi unsurların harp söz konusu olduğunda en önemli değerler olduğunu, bu unsurların akademik güçlere boyun eğmeyeceğini, bunların sınıflandırılmayacağını ve sayılamayacağını belirtmiştir.

Askeri alanda ulaşılan muazzam teknoloji asimetrik harp kavramını da önemli kılmıştır. Eşit olmayan kuvvetlerin çarpışması olarak özetlenebilecek asimetrik harp, harp literatüründe oluşturulan kavramlar arasında yerini almış ancak hak ettiği teori seviyesine henüz ulaşmamıştır. Harp söz konusu olduğunda ifade edilmesi gereken tehdit, güvenlik, çatışma, güç gibi çatıyı oluşturan kavramların her biri ayrı bir inceleme konusu olduğundan bu çalışmada detaylı yer verilmemiştir. Harp üzerine çeşitli teoriler üretilmesine rağmen 1990'lı yıllardan sonra sıklıkla dile getirilen Asimetrik Harp henüz doktrinsel hale getirilmemiştir.

Neyin asimetrik olduğu neyin olmadığı konusu henüz gün ışığına çıkmamış, mevcut yazarlar arsında görüş birliği oluşmamıştır. Harp kavramının incelenmesi daha ziyade orduların karşılaşması ve teknoloji temelinde ele alınmış psikolojik boyutuna yeterince değinilmemiştir. Çünkü psikolojik etkiler ölçülebilir ve sayılabilir değildir. Bu yüzden harbin psikolojik boyutu veya psikolojik harp konusunda kesin yargılara varmak mümkün olmamıştır. Bu tezde maksat psikolojik harp konusunu bilimsel bir temele oturtmak, kuramlaştırmak, ölçülebilir deneysel sonuçlara varmak değil konunun önemini asimetrik harp yaklaşımı ile vurgulamaktır.

Bölge ülkelerinin genelinde, ekonomik yapıları yanında siyasal yapılarından da kaynaklanan terör eylemleri siyasi propaganda, nüfus artışı gibi sorunlar güçlü devletler tarafından yönlendirilmekte bu tür yönlendirmeler tüm dünya içinde risk oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelerde çeşitli düşünce kuruluşları ülkelerinin izleyeceği politikalara yön vermekte gelecek yıllara yönelik politika oluşturmaktadır. Ülkeleri temsil eden veya bir ülke adına faaliyet gösteren ulusal veya uluslar arası sivil toplum ve yardım kuruluşlarının sayısı o ülkenin psikolojik harp konusuna ne kadar önem verdiğinin bir göstergesi olabilir. Araştırmada esasen psikolojik tehdit konuları ele alındığından konvansiyonel tehdit unsurlarına detaylı olarak değinilmemiştir.

Veriler değişik yabancı kaynaklardan, Türkiye’de bu konu ile ilgili yayınlanmış kitap, makale, dergiler ile Avrasya Stratejik Araştırma Merkezi gibi düşünce kuruluşlarının bu konudaki çalışmalarından ve İnternet üzerinden elde edilen ikincil bilgilerin incelenmesi neticesinde meydana getirilmiştir. Gazete haberleri birincil kaynak olarak kullanılmıştır. Psikolojik harp ve asimetrik harpı bir arada ele alan özel bir çalışma bulunmamasına karşın söz konusu güvenlik olduğunda bu iki kavram da ayrı ayrı sıkça dile getirilmiştir. Özellikle 11 eylül 2001 de Amerika’da yaşanan olay ve ardından gelen tartışmalar bunun en büyük örneğini oluşturmaktadır.

İnceleme esnasında psikolojik harp konusunda yeterli kaynak olmadığı mevcut kaynakların çoğunlukla konunun alt başlığı sayılabilecek propaganda üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. İncelenen kaynaklardan Tahir Tamer Kumkale Psikolojik Harp adlı kitabında konuyu günümüz örneklerinden yola çıkarak anlatmış ancak teori düzeyine inmemiştir. Çoğunlukla Türkiye örneği üzerinde duran yazar Türk Toplumunu üzerinde uygulanan psikolojik harp yöntem ve uygulamalarına değinmiş genel geçer kaidelere yer vermemiştir. Yazar bu eserinde psikolojik harbin asimetrik etkisi üzerinde ise durmamıştır. Ayrıca psikolojik harbin ayrı bir harp vasıtası olarak kullanılabileceği hususuna değinmemiştir.⁵

Psikolojik Harp ve Kültür Harpları kitabında Rabi Baştürk ise Psikolojik Harp ve kültür ilişkisini ortaya koymuştur. Kitabın birinci bölümünde medyanın etkisi ve Psikolojik Harpla olan bağlantısına değinen yazar ikinci bölümde ağırlıklı olarak Türkiye örneğine yer vermiştir. Konu ile ilgili tanımlar ise kitabın üçüncü bölümünde yer almıştır. Kitabın son bölümünde Türkiye’ye yönelik tehditlere değinen yazar konuya uluslararası ilişkiler kapsamında değerlendirilmesine yer vermemiştir.⁶ Psikolojik Harp konusunda yazıları bulunan Nevzat Tarhan’nın Psikolojik Harp ve Gri Propaganda adlı kitabında konuya hem askeri literatür hem de tıp literatürü açısından bakmış ve temel kavramları açıklamıştır. Propaganda konusuna ağırlıklı değinen yazar psikolojik harbin asimetrik etkisi veya asimetrik harpla olan ilişkisine değinmemiştir. Çeşitli örneklerle konuyu açıklamayı tercih

⁵ Bakınız:**Tahir Tamer Kumkale**, *Psikolojik Harp*, İstanbul:Pegasus yayımları, 2007

⁶ Bakınız:**Rabi Baştürk**, *Psikolojik Harp ve Kültür Harpları*, İstanbul: IQYayıncılık, 2005

eden yazar kitabın büyük bölümünde ülke, toplum ve fert bazında dikkatli olunması gereken hususlara değinmiştir.⁷

Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika kitaplarının yazarı Tayyar Arı birinci kitabında konuyla ilgili olarak çeşitli teoriler kapsamında çatışma hususuna değinmiş, çatışmanın yapısı ve ortaya çıkış sebeplerini anlatmıştır. Teori düzeyinde çatışma konusuna yaklaşan yazar bu kitabında çatışma şekillerine veya mücadele yöntemlerine değinmemiş, psikolojik harp konusunu ayrıca ele almamıştır. Yazar diğer kitabında ise propaganda ve psikolojik harp konusuna ayrı ayrı değinmiş, propagandanın uluslararası ilişkiler boyutuna vurgu yapmıştır. Psikolojik harp konusuna ağırlıklı olarak propaganda başlığı altında yer vermiştir.⁸

Çalışmamın birinci bölümünde harp kavramını açıklayarak tarihsel süreç içinde geçirdiği safhaları ve harp çeşitlerini ifade ettim. İkinci bölümde ise psikolojik harbi tanımlayarak geçmişten günümüze yapılan uygulamaları, psikolojik harbin kapsamı ve amaçlarını belirttim. Üçüncü bölümde asimetrik harp kavramı üzerinde çeşitli görüşleri, uygulama alanlarını ve psikolojik harbin asimetrik harp içindeki yerini ortaya koydum. Son bölümde geçmişten günümüze psikolojik harbin uygulandığı örnek olayları sıralayarak konunun nasıl uygulama alanı bulduğunu ve gelecekteki uygulamalara nasıl ışık tutacağını örneklerle anlattım.

⁷ Bakınız: **Nevzat Tarhan**, *Psikolojik Harp*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2003

⁸ Bakınız: **Tayyar Arı**, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2006

BÖLÜM I

HARP KAVRAMI

1.1. Genel

Harp kavramı yirminci yüzyılda eskiden hiç olmadığı kadar sık kullanıldı. Bunun nedeni yirminci yüzyıl harplerinin tarihin bu yüzyıla kadar görmediği şiddette olması ve ayrıca çok geniş kitleleri etkilemiş olmasıdır. Geçmişte iki halk, iki beylik veya topluluk arasında geçen ve çoğunlukla kısıtlı bir bölgede cereyan eden harpler, bu yüzyılda milletleri içine almış ve geniş coğrafyalara yayılmıştır. Etkisi bakımından insanoğlunun yıllarca unutamayacağı sosyolojik sarsıntılara neden olmuştur. Tarihi açıdan bu kadar kısa bir zaman diliminde çok fazla harpa maruz kalan insanlar başlangıçta üretilen harp araçlarının ortaya çıkardığı acı tabloya bir çözüm olarak harpları engelleyebilecek çözüm yolları araştırarak, Birleşmiş Milletler gibi barışı muhafaza edecek kuruluşlara yönelmişlerdi. Ancak bu yapılanmanın yeterli olmadığını İkinci Dünya Harpı gibi bir tecrübeyle görünce bu sefer de harp araçlarını değiştirme yoluna gitmişlerdir. Bu tercih birtakım ülkeleri nükleer silahlanmaya yönlendirirken aynı anda harpları kan dökmeden nasıl kazanınız gibi bir düşünce üzerinde de yoğunlaşmaya itmiştir. Bir taraftan hasmı sahip olmadığı veya karşı koyamayacağı silahla asimetrik etki yaratarak saf dışı bırakma yöntemi seçilmiş, diğer yandan yoğun psikolojik baskı ve propaganda ile geniş kitleler etki altına alınarak hasmın karar verme süreci istenilen şekilde yönlendirilmiştir.

1.2. Harp Nedir?

“Harp zaruri ve hayati olmalıdır. Ulusların hayatı tehlikeye düşmedikçe, harp bir cinayettir.”⁹

Devletlerarasındaki ilişkiler karşılıklı menfaatlerin korunması ve geliştirilmesi ilkesi üzerine kurulmuştur. Devletler bu ilişkilerini düzenlemek ve bir esasa bağlamak maksadıyla da bir mevzuat oluşturmuş ve buna da diplomasi

⁹ M.Kemal Atatürk, *Söylev ve Demeçler*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1997, cilt 2, s.128

demişlerdir. Diplomasi, karşılıklı iki ya da daha fazla tarafın herhangi bir konu üzerinde anlaşmaya varma yoludur. Ayrıca ilave etmek gerekir ki bu yol barışçıldır ve diplomat adı verilen bu iş için görevlendirilmiş insanlar tarafından yürütülür.¹⁰ Peki bu insanlar devletler arası ilişkileri barışçıl yöntemlerle çözemediği zaman ne olur? İşte bu noktada işin içine harp dediğimiz kavram girmektedir. Peki, öyleyse harp nedir?

“Harp: savaş, dövüş, kavga”¹¹

“Harp: savaş”¹²

Harp, bir devlet veya devletler grubunun, diğer bir devlet veya devletler grubuna karşı güç kullanarak diplomatik yollarla çözülemeyen sorunlarını çözmesi anlamına gelir.¹³

Clausewitz’e göre ise: “Harp, büyük çıkarların kanla çözümlenen çatışmasıdır.”¹⁴

Harbin kaçınılmaz olgusu şiddettir. Harp eden taraflar kendi isteklerini karşısındakine kabul ettirebilmek için organize olmuş şiddete başvururlar. Başvurulan şiddetin derecesi ise harbin şeklini, kullanılan araçları ve hedefleri belirler. Kullanılan şiddetin boyutu politik baskılardan kitle imha silahlarına uzanan geniş bir yelpaze oluşturur. Bu yelpazenin oluşturulması ise politik zekâyı gerektirir ve gelişmiş ülkeler her şeye son noktayı koyan harpı gerekli kılacak politikayı oluşturmakta her zaman usta olmuşlardır.

Harp, birbirlerine düşman olan iki siyasi ve sosyal toplum arasında çıkabileceği gibi, ittifak grupları, devletler, milletler veya örgütlenmiş zıt ideoloji ve etnoloji sahibi topluluklar arasında da çıkabilir.

¹⁰ Arı, a.g.e., s. 334

¹¹ Serdar Mutçalı, *Arapça Türkçe sözlük*, İstanbul: Dağarcık yayımları, 1995, s.158

¹² Altın Sözlük, *Türkçe Sözlük*, İstanbul: Altın Kitaplar, 1999. s.173

¹³ Nejat Eslen, *Tarih Boyu Harp ve Strateji*, İstanbul: Truva Yayınları, 2005, s.19.

¹⁴ Carl Von Clausewitz, *Harp Üzerine*, çev. Genelkurmay Başkanlığı Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1991, s.149.

Tarih boyunca, insanların beka mücadelesinde kullandıkları iki esas vasıta mevcuttu. Harp ve harpten caydırma. Her ikisinde de silahlı kuvvetler başlıca rolü oynamıştır. Harbin sürekli ve insanlık için kaçınılmaz oluşu, onun bütün yönleri ve ayrıntılarıyla çok iyi bilinmesini zorunlu kılar. Troçki'nin dediği gibi “siz harple ilgilenmiyor olabilirsiniz ama o sizinle ilgileniyor”.¹⁵

İnsanlık tarihinde harpler toplumların ekonomik, siyasi ve sosyal hayatını etkileyen en önemli olaylar olmuştur. Bir sosyal olgu olan harbin gelecekte tekrarlanacağına ve bunun da son harp olmayacağına dair birçok delil bulunmaktadır. Norveçli bir istatistik uzmanının yaptığı araştırmaya göre 5900 yıllık insanlık tarihinde 14.531 harp meydana gelmiş, 181 nesilden sadece 10 kuşak harp görmeden yaşamıştır.¹⁶

Yine farklı bir araştırmaya göre İkinci Dünya Harbinden günümüze kadar dünyanın çeşitli yerlerinde 150 ila 160 arasında harp çıkmış ve 7.200.000 asker ölmüştür. Bu rakam Birinci Dünya Harbinde ölen askerlerin sayısının biraz altındadır (8.400.000). Birleşmiş Milletlerin 2007 yılı itibarı ile 192 üyesinden 60'ından fazlasında harp yaşanmıştır.¹⁷ Stockholm Barış Araştırma Enstitüsü sadece 1990'da otuz bir silahlı çatışma saymıştır. İstatistiklere göre 1945 ile 1990 arasında dünya gerçekten harpsiz üç hafta yaşamıştır.¹⁸

Eski ABD Başkanı Bush konvansiyonel harplerin yerini alacak başka bir mücadele yöntemini de işaret etmek suretiyle Körfez Harbi esnasında klasik Wilsoncu terimlere dayandırarak yeni dünya düzenini şu sözleri ile ilan etmiştir; “Soğuk Harbi aşan bir yeni uluslar ortaklığı düşünüyoruz; uluslararası ve bölgesel organizasyonlar aracılığıyla danışma, işbirliği ve ortak harekete dayanan bir ortaklık; ilkelerin ve hukukun üstünlüğünün birleştirdiği, maliyetlerin ve yükümlülüğün eşit şekilde paylaşılmasıyla desteklenen bir ortaklık; demokrasiyi, refahı, barışı

¹⁵ Necati Gündüz “Niçin Harp Vardır”.YAT,HAK, 2002,s.22

¹⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Silahların Kontrolü ve Silahsızlanma Konuları*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1989, s. 1-3.

¹⁷ www.unicankara.org.tr/unic_tr/haber2.html, 2007

¹⁸ Alvin ve Heidi Toffler, *Harp ve Harp Karşısı Mücadele*, İstanbul: Sabah Kitapları, 1994, s.12.

yaygınlaştırmak ve silahları azaltmak amacıyla olan bir ortaklık.¹⁹ Amerikalı askeri uzmanların Başkan George W. Bush’a güvenlik konularıyla ilgili olarak 2001 Ocak ayında sundukları bir raporda; halen 193 ülkeden 68’inde harp durumu olduğu, bu rakamın Soğuk Harp döneminin sona erdiği 1980’lerde ise 40’dan daha aşağı rakamlarda bulunduğu belirtilmiştir.²⁰

Devletleri her zaman meşgul eden harp hakkında birçok düşünür, siyaset bilimci, asker ve devlet adamı eserler yazmış, araştırma yapmışlardır. Cicerone’ya göre harp:

“Uyuşmazlıkları zorlama yollarına başvurarak çözmek”²¹,

uluslararası sosyoloji enstitüsü profesörü Geston Bouthoul’e göre ise:

“Düzenli topluluklar arasında silahlı ve kanlı bir çatışmadır.”²²

Niccolo Machiavelli’ye göre:

“Harp harptir, sınırsız bir yarışdır. Düşmana karşı davranış, genel ahlak düzeni düşüncelerinin konusu değildir. Düşmana karşı uygulandığında her türlü hile ve şiddet yasaldır.”²³

General Von Clausewitz’e göre harp:

“Çok genişletilmiş bir düellodan başka bir şey değildir. ...Düşmanı irademizi kabule zorlamak için bir kuvvet kullanma eylemidir.”²⁴ Yine farklı bir tanımlamayla “...sadece politikanın başka araçlarla devamıdır.”²⁵

“Harp düşmana istediğimizi yaptırma gücüdür.”²⁶

Askeri açıdan harp:

¹⁹ **Henry Kissenger**, *Diplomasi*, Çev. İbrahim H. Kurt, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2000, s.765

²⁰ **Gündüz**, a.g.t., s. 23

²¹ **Gündüz**, a.g.t., s. 23

²² **Gündüz**, a.g.t., s. 25

²³ **Niccolo Machiavelli**, *Harp Sanatı*, İstanbul: Özne Yayınları, 1999, s. 22

²⁴ **Clausewitz**, a.g.e., s. 19

²⁵ A.g.e., s. 33

²⁶ **Michael I. Handel**, *Harbin Ustaları*, Ankara: Doruk Yayınları, 2004, s.65

“Uluslararası uyuşmazlıkların barışçı yöntemlerle çözümlenememesi halinde, bir veya daha çok devletin, diğer bir veya daha çok devlete karşı, isteklerini zorla kabul ettirmek amacıyla, silahlı kuvvetlerin kullanılması dahil, milli güçlerinin tamamını veya bir bölümünü kullanarak yaptıkları mücadeledir.”²⁷

Türkiye mevzuatında: 2941 sayılı Seferberlik ve Harp Hali Kanununun 3/5 nci maddesindeki tanıma göre :

“İki veya daha fazla devlet arasında tarafların iradelerini birbirine zorla kabul ettirmeleri için ve devletler hukukundaki kurallar gereğince yapılan bir mücadele şeklidir. Devletin bekasını temin etmek, milli menfaatleri sağlamak ve milli hedefleri elde etmek amacıyla, başta askeri güç olmak üzere, devletin maddi ve manevi tüm güç ve kaynaklarının hiçbir sınırlamaya tabi tutulmadan kullanılmasını gerektiren silahlı bir mücadeledir.”²⁸

Harpte tarafların amacı, isteklerini zor kullanarak hasmına kabul ettirmektir. İstek ve amaçların birbirleriyle uyumlu ve aynı istikamette olması, menfaatlerin müşterek bulunması ve maddi ve manevi kıymetlerin eşit paylaşılması harbi önler. Bir tarafın istek ve amacı karşı tarafın hayati çıkarlarını tehdit etmedikçe, mevcut anlaşmazlıklar diplomasi ile çözümlenebilir. Aksi halde zor ve kuvvet kullanma diplomasisine yani harbe başvurulur. Harp ve barış birbirine ters düşen fakat birbirine de o kadar girmiş iki kavramdır. Mutlak bir barışın tesisi çok zordur ve sağlanabilmesi ve idamesi için, bütün anlaşmazlık, çıkar çatışmaları ve ayrıcalıkların diplomasi yoluyla halledilebileceği sürekli bir ortama ihtiyaç vardır. İki harp arasında kalan geçici bir barış dönemi, tarafların birbirlerine karşı kültürel, ekonomik ve politik üstünlük sağlamaya ve diplomasinin önemli bir unsuru olarak harp potansiyelini artırmaya çalıştığı bir dönemdir. Çeşitli uzmanların görüş ve tanımlamalarına göre harbin ortak özellikleri şunlardır.²⁹

(1). İnsanların sebep olduğu bir zor kullanma eylemidir.

²⁷ **Salih Çaycı**, *Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1995, s. 45

²⁸ **Resmî Gazete** “*Seferberlik ve Harp Hali Kanunu (2941 s.k.)*”, sayı.18215, yayım tarihi.8.11.1983

²⁹ **N. Ulunay Ucuşsatar**, *Klasik Türk Harplerinin Milli Mücadeleye Tesirleri*, İstanbul: Türkiye Stratejik Araştırmalar ve Eğitim Merkezi, 1995, s.18

- (2). Dünyevi ve sosyal bir olaydır.
- (3). Somut kısmı (maddi cephesi: harp ekonomisi, lojistik, teknoloji, harp silah ve araçlarını üretimi ve idamesi) bir ilim, soyut kısmı (manevi cephesi: önderlik, akıl ve inanca bağlı olan değerler) bir sanattır.
- (4). Kendi içinde haklı bir nedeni vardır.
- (5). Katılan milletlerin, bütün maddi, manevi, kültürel ve bilimsel güçlerinin çarpıştığı bir sınav alanıdır.
- (6). Askerlik sanatının öğrenilebileceği en mükemmel vasıta.
- (7). Tehlikeli, yıkıcı ve kan dökücüdür.
- (8). Yürütülmesi esnasında nelerin ortaya çıkacağı, nelerle karşılaşılacağı ve sonuçları önceden kestirilemez. Bu nedenle belirsizlikler ve bilinmezlikler alanıdır.
- (9). Ayrıntılarıyla düşünülmesi ve planlanması gereken çok ciddi bir meseledir

Kısacası harp; ülkelerin veya ülke gruplarının birbirine karşı zor kullanmaları ve isteklerini karşı tarafa zorla kabul ettirmeleridir. Tüm bu safhada kullanılan yöntem ve araçlar ise harbin çeşitlerini ve kapsadığı alanları belirlemektedir.³⁰

Günümüzde harp sadece şiddet olgusuyla açıklanamamaktadır. Bu sebeple harp bir mızrağın, taşın veya sopanın kullanıldığı veya konvansiyonel silahlardan kitle imha silahlarına kadar insanı yok eden, ortadan kaldıran muharebelerden daha çok, giderek ekonomik, teknolojik, sosyal, siyasal ve kültürel mücadeleye dönüşmüştür. Salt ateşli silahların kullanıldığı harpların kazanan tarafı olmadığını gören uluslar, mücadelenin şeklini değiştirmiş ve tek kazanan taraf veya iki kazanan tarafın olabileceği yeni mücadele yöntemleri geliştirmiştir.

Tarih olarak adlandırdığımız şey aslında bir harplar tarihidir. Ülkelerin doğması, büyümesi, imparatorluk veya dünya devleti haline gelmesi ve nihayetinde yıkılıp dağılması hep bir mücadelenin ve bir harbin sonunda olmuştur. Yaşadığımız

³⁰ Arı, a.g.e., s. 472

son yüzyıl yaklaşık yetmiş milyon insanın hayatına mal olan, insanoğluna acı ve yıkımın en büyüğünü yaşatan kara bir tarihe sahne olmuştur.

1.3. Harbin Sebepleri ve Tarihsel Gelişimi

Asalak ekonomiden üretici ekonomiye geçilmesi, insan topluluklarının yaşamında enine boyuna çeşitli ve büyük etkiler yaratmıştır. Bu nedenle ünlü arkeolog Gordon Childe, tarihte neler oldu yapıtında bu olaya “neolitik devrim” adını vermiştir. Neolitik devrim ile, ilkel toplulukların yoksulluklarının nedenlerinden biri olan göçebe yaşam bırakılıp, ekinin korunması zorunluluğuyla toprağa yerleşilmiş, yerleşik yaşama geçilmiştir. Bu olay mal birikiminin, bir yandan mülkiyetin, öte yandan harpların tohumunu atmıştır. Bitkilerin evcilleştirilmesini hayvanların evcilleştirilmesi izlemiş, oradan da uygar topluma varacak olaylar dizisini başlatmıştır.³¹

1600’lü yılların sonlarında buhar makinesinin icadı ve bilimin geliştirilmesiyle fabrikaların kurulmaya başlandığını, seri üretimin önem kazandığını ve savaşın da giderek sanayileştiğini görmekteyiz. Yale tarihçisi Palmer’a göre “Fransız devriminden önce savaş, aslında hükümdarlar arası bir çatışmaydı. O olaydan sonra giderek, insanlar arasında bir çatışmaya dönmüş ve seferberlik altındaki orduların çatışması halini almıştır.” Yine Sanayi devrimi ile geçici, başıbozuk ordular yerlerini savaş akademilerinde eğitilmiş profesyonel subayların önderliğindeki düzenli ordulara bırakmışlardır. Sanayi devrimiyle başlayan çağda savaş sebepleri olarak,

- a. Toprağın, birliğin, politik varlığın korunması,
- b. Ekonomik sebepler,
- c. Şan, şöhret ve öç alma duygusu,
- ç. Irkçılık akımı,İttifakın mecbur kıldığı sebepler,
- d. Emniyet ve refah içinde olma duyguları,
- e. İnsan topluluklarının farklı ilke ve değerlere sahip olmaları,
- g. Denge kurmak veya bozulan dengeyi düzeltmek

³¹ **Alaeddin Şenel**, *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999, s. 21

ğ. Devletlerin kültür miraslarının ve uygulamalarının birbirinden çok farklı olması gibi sebepler sayılabilmektedir.³²

19 ncu yüzyılda, ulusçuluktan sonra uluslararası politikayı en fazla etkileyen gelişme, bilimsel ve teknolojik buluşların harplere uygulanmasıydı. Bu uygulama sonunda harpler, geçmişe oranla çok daha büyük ordular arasında yaşanmaya ve kayıpların sayısı artmaya başladı. Geçmişte sadece meslekten, paralı askerler arasında yapılan ve ülkenin genelini etkilemeyen harpler, genelde karşılıklı olarak birbirlerini yok etmek amacını güdüyordu. Sonra, eskiden belli bir sınıfın, yani soyluların bir strateji sporu, niteliğinde olan harpler, bu kez yenilgiye uğrayan devletlere, yenen devlet veya devletler tarafından kendi siyasal ve sosyal kurumlarının zorla kabul ettirilmesi ile sonuçlanmaya başladı.

İkinci Dünya Harbinde uğranılan kayıplar olağanüstü derecede önemli olmuştur. Bazı kaynaklara göre harp masrafları 1.5 trilyon dolar, diğer bazı kaynaklarda ise uğranılan tahribat ile maddi kaybın 4 trilyon dolar olduğu hesaplanmıştır. Bu harp boyunca (1939-1945) çeşitli ülkelerde 110 milyon kişi silah altına alındı. Bunların 27 milyonu harpte cephelelerde, 25 milyon kişi de cephe gerisindeki sivillerden ölmüştür. Harpte en ağır kayıplar 17 milyon ile Rusya ve 6 milyon ile Almanya'nın oldu, ABD ise sadece 259 bin kayıp vermiştir. İkinci Dünya Harbi bina ve yerleşme merkezlerinin tahribi bakımından da insanlığa felaketler getirmiştir. Örneğin Almanya'da 1.6 milyon ev yıkılmış (7.5 milyon kişi evsiz kalmış), Rusya'da ise 6 milyon ev yıkılmış ve 1710 şehir ve kasaba ile 70 bin kadar köy tahrip olmuştur.³³

Bir bölgedeki nüfusun mevcut kaynaklara göre orantısız bir şekilde artışı dengelerin alt üst olmasına sebep olmakta ve harplere sebebiyet vermektedir.

“Polinezyalılar Tanrıların gücünün şefler tarafından kullanılıp düzen ve barışın sağlandığı uygarca yaşamın en yüksek noktasına ulaştıkları devri yaşıyorlardı. Sonra bir terslik oldu. Nüfusun artmasıyla birlikte adanın doğal dengesi farkına varılmadan bozulmaya başladı. Ormanların tarıma açılması yağmurları

³² Mehmet GÖNLÜBOL, *Uluslararası Politika*, Attila Kitabevi, Ankara, 1993, s. 407

³³ Gündüz, a.g.t., s.37

azalttı, tarlalarda ürün miktarı düştü, kanoların yapıldığı ağaçlar azaldığı için denizden yararlanma oranı düştü. Paskalya Adasında yaşam zorlaşmaya başladı. Yanardağların cama benzer çok sert taşlarından mata'a adı verilen öldürücü etkisi olan mızrak başları yapılmaya başlandı. Tangata rima toto (elleri kanlı adamlar) denilen savaşçılar etkili olmaya başladı. Adaya ilk yerleşen şefin soyundan gelen kabileler ikiye bölünüp adanın iki ucunda birbirleriyle bitmek bilmez harplere girdiler.”³⁴

Öte yandan Kenneth N. Waltz, “Man, State and the War” isimli çalışmasında harbin sebepleri üzerinde dururken üç faktöre dikkat çekmekte, diğer bir deyişle analiz düzeyi sorununda da dile getirildiği gibi üç düzeyde veya üç ana temelde analiz edilebileceğini ve incelenebileceğini kabul etmektedir.³⁵ Bunlar:

- (1). Harbin insan doğası ve davranışından ayrı tutulamayacağı (birey düzeyinde analiz),
- (2). Harbin taraflarıyla ilgili olup, devletlerin içsel yapılarıyla harp arasındaki ilişki (devlet düzeyinde analiz),
- (3). Uluslararası sistemin anarşik yapısıyla harp arasındaki ilişkidir (sistem düzeyinde analiz).

Sistem düzeyiyle ilgili olarak, uluslararası alanda belli bir merkezi örgütün ve herkesin kabul ettiği bir hukuk sisteminin olmayışının her devletin kendi çıkarları ve amaçları doğrultusunda hareket etmesine ve haliyle harpların sık yaşanmasına ve harp beklentilerinin artmasına yol açtığına dikkat çekilmektedir.

Hobesiyeen Görüşe Göre: İnsan, doğası itibarıyla bencil, çıkarıcı saldırgan ayrıca güç ve üstünlük arayan bir niteliğe sahiptir. Bunlara göre uluslararası ortamda bir üst otoritenin olmaması nedeniyle doğa hali devam etmekte dolayısıyla sürekli bir anarşi ve harp hali bulunmaktadır. Hobesiyeen görüşün temsilcilerinden Morghenthau da insanın doğası itibarıyla güç ve çıkar peşinde koşan bir yapıya sahip olduğunu ve harplara da aslında insanın çıkarıcı ve saldırgan doğasının neden olduğunu ileri

³⁴ John Keagan, *Harp Sanatı Tarihi*, çev.Fusun Doruker, İstanbul: Gençlik Yayınları, 1995, s. 20

³⁵ Gündüz, a.g.t., s.37

sürmektedir. Realist okul uluslararası ortamı bu anlamda anarşik bulur ve dolayısıyla harplar doğal bir olgudur.³⁶

Diğer taraftan Kant ve izleyicileri ise; birey merkezli analizlerini oldukça ileri götürerek, esas olarak uluslararası ilişkilerin bireysel temelde ele alınmasını, çünkü zaten devletin soyut bir kavram olduğunu öne sürmüşlerdir. Kant'a göre, insan temelde iyi ve sosyal bir varlıktır. Kant ve Grotius'un etkisinde gelişen geleneksel idealist görüşün temsilcileri de insan üzerinde dururken bunların özünde iyi ve mükemmel varlıklar olduğunu, irrasyonel eğilimlerin ise genellikle çevresel koşulların iyileştirilmesiyle ortadan kaldırılabileceği üzerinde durmuşlar ve bu çerçevede sürekli bir barış ortamının sağlanabilmesi için uluslararası kurumsal mekanizmalara ağırlık verilmesine dikkat çekmişlerdir. Dolayısıyla genel olarak insan doğası ve davranışı üzerinde duran bu tür birey merkezli analizler Aristo ve Eflatundan Kant'a kadar pek çok yazarca savunula gelmiştir. İnsan doğası ile harp arasındaki ilişkiyi inceleyen çağdaş bilim adamları da bazı bulgulara ulaşmışlar ve bireyin psikolojik yapısının, yaşı, aldığı eğitimin, cinsiyetin, yetiştiği aile ortamının ve ait olduğu sosyal çevrenin veya eski deneyiminin insanın harbe başvurma eğiliminde farklı etkiler yaptığını ortaya koymuşlardır.³⁷

Özetlemek gerekirse, insan ile harp arasında ilişki kuranlardan bazıları insanın doğası itibariyle bencil, saldırgan, yayılmacı, otoriter ve ırkçı olduğu üzerinde dururken, bazıları eğitimle bu eğilimlerin giderildiği ve harpa başvurmaya daha az istekli hale gelebildiği üzerinde durmaktaydılar. Bu nedenle genellikle iki ülke arasında ortaya çıkan bir krizi, karar verme kuramıyla analiz etmeyi amaçlayan bilim adamları öncelikle karar vericilerin kişisel ve psikolojik ortamları hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşmaya çalıştılar. Haliyle saldırgan bir karaktere sahip olan karar vericiler diğer ülkenin normal davranışlarını da saldırgan olarak algılayacak ve ona göre politika geliştirecekti. Algılamamanın ise, insanın doğasıyla, eğitimiyle, sosyal ve psikolojik ortamıyla yakından ilgili olduğu bilinmekteydi.

³⁶ Ari, a.g.e., s. 401

³⁷ A.g.e., s. 402

Psikolog ve sosyal psikologların yaptığı gibi bir etnik çatışma veya spor müsabakasında şiddete başvurma'nın nedenlerini tek bir faktörle açıklamaya çalışmak anlaşılabilir bir durum olabilir, ancak uluslararası harp oldukça karmaşık olup nedenlerini tek bir faktörle açıklamak sanıldığı kadar da kolay değildir. Bu sebeple böyle bir harbin nedenlerini sadece birey psikolojisiyle açıklamaya kalkışmak yeterli olmaz. Çünkü burada ülke içindeki bir çatışmadan oldukça farklı olarak başka ulusların da devreye girdiği çoğu zaman kontrol edilemeyen unsurların söz konusu olabileceği bir süreç vardır. Bazen iki ülke arasındaki düşmanlıklar bir harbi kaçınılmaz hale getirdiği halde politikacıların becerisiyle böyle bir sonuç yaşanmayabileceği gibi bazen da politikacılar halkın böyle bir isteği olmadığı halde ülkeyi bir harbe sürükleyebilirler. Bu nedenle harp ile insan psikoloji arasındaki ilgiyi kurarken dikkatli olunması ve psikolojik faktörleri ve insan davranışını harbin nedenleri arasında saymaktan ziyade harbin ortaya çıkmasının koşulları arasında belirtmek daha uygun olacaktır.

Benzer şekilde, siyaset bilimciler, ekonomistler ve oyun kuramcılarının yanında pek çok gerçekçi siyasal lider de çatışmayı çıkarların tehlikede olduğu durumlarda bir anlamda fayda maliyet analizinin gereği normal bir sonuç olarak görmekteydi. Çatışmanın fonksiyonel yönüne işaret eden bilim adamları çatışmanın grup içi bütünleşmenin yanında grup kimliğinin ve grup içi uyumun artmasına da yol açtığı üzerinde duruyordu. Siyaset bilimciler ve tarihçiler de aynı şekilde uluslararası çatışmaların ulus bilincinin artmasında önemli bir işleve sahip olduğunu kabul etmekteydi. Aynı şekilde harplerin ülke içindeki uyumu arttırdığı Machiavelli'den bu yana genel olarak kabul edilmektedir. Hatta siyasal liderlerin günümüzde olduğu gibi geçmiş yüzyıllarda da iç huzursuzluğa yol açacak bir durum söz konusu olduğunda dikkatleri başka yöne çekmek amacıyla ülkeyi bir askeri maceraya sürükleyebilmektedirler. 1991 yılında Irak'a yönelik harekât başlamış ve basından da takip edildiği gibi ABD Başkanları, bilhassa iç politikada sıkıştırıldıklarında, Irak'a operasyon düzenlemekten çekinmemişlerdi. Yine Geoffrey Blainey, 1823'ten 1937'ye kadar çıkmış olan harplerin hemen hemen yarısının harp eden devletlerin herhangi birindeki iç uyumun ciddi biçimde bozulmasıyla yaşanan huzursuzluğun

giderilmesi amacıyla çıkarıldığını ifade ederek harplerin bir yerde toplumsal çözölmeyi önlediğine dikkat çekmekteydi.³⁸

İç çatışma ile dış çatışma arasında bu denli doğrudan bir ilişki kurulmasına bazı bilim adamları karşı çıkmaktadır. Bunların yanında, çağdaş bilim adamlarının büyük çoğunluğu çatışmayı toplumsal değişimin ve ilerlemenin de ana unsuru olarak görmekteydiler. İletişim ve ulaşım teknolojisindeki gelişmeler, silahların tahrip gücünün artması ve ittifak sistemlerinin gelişmesi gibi nedenlerle askeri çatışmaların artık azaldığını belirten çağdaş bilim adamları, Üçüncü Dünya Ülkelerindeki çatışmaların azalmadığına da dikkat çekerek, bu ülkelerdeki sosyoekonomik dengesizliklerin ve gelir dağılımındaki eşitsizliklerin iç çatışmalara yol açtığına işaret etmektedirler. Bu tür gelişmelerin, insanlarda moral bozukluğuna ve içinde bulundukları sosyal ve siyasal yapıya yabancılaşmalarına yol açtığını ve bunların özellikle Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki azgelişmiş ülkelerdeki iç çatışmaların kaynağını oluşturduğunu belirtmektedirler. Yine benzer şekilde çatışma nedeni kabul edilen bir diğer faktör de özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki hızlı sosyo ekonomik değişim ve modernleşmeydi.

Devletlerin siyasal ve ekonomik sistemleriyle ve diğer toplumsal özellikleriyle harbe başvurma eğilimleri arasında bir ilişki kuran Eflatun'dan bu yana klasik yazarlar demokratik, ekonomik olarak gelişmiş ve iç uyum konusunda sorunları olmayan ülkelerin daha ılımlı ve barış yanlısı olduklarını belirtmektedirler. Aynı şekilde aydınlanma yazarlarından Kant ve Bentham da demokrasinin harplara karşı önemli bir panzehir özelliği taşıdığını vurgulamaktadırlar. Afganistan Operasyonu sonrasında, ABD'nin bundan sonraki hedeflerinin totaliter rejimler olması da muhtemeldir. Genelde kapitalizmi savunan bilim adamları, zenginliğin artması ve devlet kısıtlamalarının azalması ölçüsünde barışın artacağını savunurlar. Marksistler ise, gerek devletlerin gerekse sınıf farklılıklarının ve ulus aidiyetinin ortadan kalkmasıyla harpların da ortadan kalkacağını düşünmektedirler. Zira Marksist teoriye göre, kapitalistler devleti kendi sınıfsal çıkarlarını ve statülerini korumak için kullandıklarından kaçınılmaz olarak emperyalisttirler, oysa işçi sınıfının böyle bir

³⁸ A.g.e., s, 406

derdi olmadığından devlete gereksinimi olmayacak ve dolayısıyla işçi sınıfının egemen olduğu bir dünyada harp olgusuna da rastlanmayacak ve toplum insancıl düşünceler etrafında yeniden yapılanacaktır. Ancak merkeziyetçi, totaliter ve kişisel diktatörlüklerin söz konusu olduğu ülkelerin demokratik ülkelere göre şiddete başvurma eğilimleri daha fazladır. Bu çerçevede, uluslararası ilişkiler alanındaki çağdaş bilim adamlarından Kenneth Waltz demokratik devletlerin demokratik olmayan devletlere göre daha barış yanlısı olduğunu iddia etmektedir. Elbette bu, demokratik devletlerin asla harbe başvurmadıkları anlamına gelmemektedir.³⁹

Diğer taraftan, ekonomik bakımdan az gelişmişliğin ve yüksek işsizliğin devletin saldırgan oluşunda önemli bir paya sahip olduğu belirtilmektedir. Yine bu yönde yapılan çalışmalarda, iç huzurun bozulduğu, toplumsal rahatsızlıkların arttığı ülkeler ile türdeş olmayan, farklı etnik ve dini toplulukların oluşturduğu ülkelerin, diğer homojen yapıli ülkelere göre silahlanma ve harpa başvurma eğilimlerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktaydı.

Karl Marks'a göre harplerin çıkış sebebi tamamen ekonomiktir. Her türlü bilinç, ekonominin altında yer almaktadır. Bir toplumda görülen dinsel, insancıl, siyasal, kültürel ve askeri güdülerin hepsi birer meşrulaştırma aracından ibarettir. Bu durum insanlık tarihi boyunca böyle olmakla beraber, kapitalizmde daha belirgin bir biçimde görülebilmektedir.⁴⁰

Hobson ve Lenin emperyalizmin temelinde kapitalizmin bulunduğu konusunda görüş birliğindedirler. Hatta Lenin daha da ileri giderek harbin en önemli sebeplerinden biri olarak emperyalizmi göstermektedir. Yirminci yüzyılın ilk yarısında yaşayan iktisatçıların en ünlülerinden biri olan Schumpeter, insanın irrasyonel doğasının emperyalizmin asıl nedeni olduğunu ileri sürmüştür. Özellikle, insanın “zor kullanarak yayılma” eğilimi, bu olguyu ortaya çıkarmaktadır. İnsanoğlu sınırsız bir yayılma eğilimindedir; bu eğilimin temelinde insanın içgüdüsi vardır; bunun rasyonel izahı bulunmamaktadır. Bu yayılma ve harp etme içgüdüsidür.⁴¹

³⁹ **Gündüz**, a.g.t., s. 40

⁴⁰ **Gönlübol**, a.g.e., s. 319

⁴¹ **A.g.e.**, s. 324

Tarihsel sürece bakıldığında, geri kalmış ilkel uygarlıklara karşı girişilen köklü ve yaygın yağmalama hareketleri kapsamındaki katliamların hakim sloganı “uygarlık getirme” iddiası olmuştur. Sosyalist blok harplerinin kalkış noktası ise “kapitalizmin sömürge çarkının kırılması” temasında odaklanmıştır. Rousseau, “insanlar arasındaki eşitsizliğin kaynağında”, uygar topluma mülkiyetin ve uygarlığın doğa durumu eşitliğini bozması ile geçildiğini söyler. Toplum sözleşmesi adlı yapıtında ise, bu geçişin bir sözleşme ile olduğu görüşündedir. Birincisinde geçiş çok kötü, ikincisinde ise hiç de kötü olmayan bir adımdır. Rousseau, iki ayrı yapıtında savunduğu iki ayrı ana düşünceye göre, bu ana düşüncelerini destekleyecek iki ayrı geçiş çizmiştir. Bu iki geçiş birbirleri ile tutarlı görünmezler. Aralarındaki farklılık ancak, birincisinin “tarihsel” durumu, ikincisinin “kurumsal” bir sorunu açıklamak için çizilmiş olabileceği söylenerek açıklanabilir. Rousseau, insanların arasındaki eşitsizliğin kaynağında “tarihsel” durumunu açıklamak için kurduğu doğa durumundan, uygar topluma geçiş kuramında, mülkiyetin, maden işletmeciliğinin ve tarımın çıkıp gelişmesinin zamanla doğa durumunun eşitliğini bozduğunu söyler.⁴² Bir tarlanın etrafını çitleyip, “burası bana aittir!” diyen ve bu söze inanacak kadar saf kişiler bulan ilk insan, uygar toplumun kurucusu olmuştur!” Aynı zamanda bu kimse, Rousseau’ya göre, mülkiyet kurumunu yaratarak, insanlık tarihini kana bulayan, hırsızlıklara, cinayetlere, harplara yol açan gelişmelerin de başlatıcısı olmuştur. Mülkiyet, toplumdaki barışa son vermiş, harp durumu yaratmıştır. Mao’da harpların ortaya çıkışında Rousseau’ya paralel düşünmektedir. “...Harplar, özel mülkiyet ile sınıfların ortaya çıkmasından beri, varola gelmiştir.”⁴³ O zaman harbe son vermenin yolları aranmaya başlamıştır. Zenginler, bazı yoksulları, boğaz tokluğuna mülklerinin koruyucusu yaparak mülklerini korumanın ve harbi önlemenin yollarını bulmuşlardı. Harbe son vereceği umudu ile herkes, bu uygulamayı benimseyerek, zincirlerini kendi elleri ile boyunlarına geçirmeye koşmuştu. Çünkü o sıralarda, siyasal

⁴² **Gündüz**, a.g.t., s. 46

⁴³ **Mao Zedung**, *Çin Devrimci Harbinda Strateji Sorunları*, çev.N.Solukça, Ankara:Sol Yayınları 1976, s. 90

kuruluşun zararını görebilecek, daha sonra ortaya çıkabilecek tehlikeleri sezebilecek deneyimleri yoktu.⁴⁴

Aristo ise “Politika” adlı eserinde eşitlik üzerine şunları söylemiştir.

“Servet eşitliğinin önemini pek abartmamalıyız. Çünkü gerçekten pek etkili değildir. Çünkü soylular arasında hoşnutsuzluk baş gösterecek ve kendilerinin eşitlikten daha iyi şeylere layık olduklarını düşüneceklerdir. Ayrıca, insan doğasının bir kusuru da hiçbir zaman gözünün doymamasıdır. Önce az bir ödenekle yetinirler, ama buna alıştırlar mı, daha çoğunu isterler ve isteklerinin sonu gelmez. Çünkü isteklerinin bir sınırı yoktur; insanların çoğu yaşamlarını doymak bilmeyen isteklerini doyurmaya çalışmakla geçirirler. Onun için, istikrarlı bir toplum sağlamak bakımından, mülkiyeti eşitlemeye oranla daha iyi bir yol, doğadan üstün bir sınıfa giren kimselerin paylarına düşenden daha çoğunu istememelerini güvencelemek, aşağı olanların ise böyle yapabilmelerine meydan vermemektir; bu da onları ezmeden zayıf durumda tutmakla olur.”⁴⁵

Yukarıda sayılanların dışında daha birçok şey harplerin sebebi olabilir. Dünyanın en zengin ülkelerinde yaşayan insanların yüzde 20’sinin gelir düzeyiyle en yoksul ülkelerinde yaşayan insanların yüzde 20’sinin gelir düzeyi arasındaki oran, 1960’ta 30:1 iken, 1997’de 74:1 olmuştur. Buna karşılık, 1870’ten 1913’e kadar bu oran 7:1’den 11:1’e yükselmişti.⁴⁶ Günümüzde bu sebeplerle beraber harp alanları ve güç kavramında da değişiklikler olmuştur. Geçmişte güç sahip olunan harp gereçlerinin sayısı veya nüfus ile orantılı olmasına karşın günümüzde etkileme sanatını iyi kullananların gücü elinde bulundurduğu söylenebilir. H. Arendt’in belirttiği gibi güç, düzen içinde etkili olabilme ve yeni kuralları uygulatma kapasitesidir. Çok devletli yeni dünya sisteminde “etki, hâkimiyet veya zor kullanmadan daha önemlidir.”⁴⁷

Güç kavramında değişiklik yaratan tarihi süreç harp kavramında da değişikliklere yol açmış geniş çaplı harp alanlarının yerini bölgesel gerilimler almıştır.

⁴⁴ Şenel, a.g.e., s. 360

⁴⁵ Aristoteles, *Politika*, çev. Mete Tuncay, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993, s.48

⁴⁶ Nye Jr, a.g.e., s. 121

⁴⁷ Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika Yeni Alanlar Yeni Bakışlar*, İstanbul: Der Yayınları, 1998, s. 296

Davutoğlu'nun belirttiğine göre de: Uluslararası ilişkilerin Soğuk Harp sonrası dönemdeki en önemli gerilim alanları jeopolitik ve uluslararası ekonomi-politiktir. Bu çerçevede dış ekonomik ilişkileri yönlendiren ekonomi-politik tercihler genel stratejinin önemli bir unsuru haline gelmiştir. Bu durum küresel ekonomi-politik rekabetin tarafı olan büyük güçler kadar, bu rekabetin hem aktörü hem de edilgen sahası konumundaki bölgesel güçler açısından da geçerlidir. II nci Dünya Harbının hemen sonrasında bağımsızlıklarını kazanan ve Soğuk Harp süresince genellikle ithal ikamesi politikalarıyla bağımsız bir ulusal ekonomik alan oluşturmaya çalışan bu bölgesel güçler, seksenli yıllardan itibaren başlayan ve Soğuk Harp sonrası dönemde gittikçe artan bir ivme kazanan ihracata dayalı kalkınma modelleri ile küresel ekonomik dengelerde yer edinmeye çalışan politikalara yönelmişlerdir. Bu değişim süreci ekonomi-politik ile strateji arasındaki bağımlılık ilişkisini artırmış ve ekonomik çıkar alanlarını uluslararası ilişkilerin ana unsurları haline getirmiştir.⁴⁸

Harp, en eski dönemlerden beri uluslararası anlaşmazlıklarda nihaî ve amansız hakem olarak karşımıza çıkmaktadır. Kudret, güç ve dayanıklılıktan farklı olarak şiddet Engels'in çok önceleri belirttiği gibi, daima araçlara muhtaçtır. Dolayısıyla, teknolojiye alet yapımında yaşanan devrim, harp alanında özellikle dikkat çekici boyutlardadır. Uluslararası ilişkilerde, şiddet müphem ve kesinlikten uzaktır. Clausewitz'in, harpı, diplomasinin bir uzantısı olarak tanımlaması, "ultima ratio" bir anlamda devletlerin saldırganlık dürtüsünü ortaya koymaktadır. Hobbes'in bu çelişkiyi "kılıç olmaksızın, antlaşmalar sözcükten başka bir anlam taşımaz" tezine karşılık, Mao Zedung, iktidarın, namlunun ucunda büyüdüğünü ileri sürmüştür. Tarihe, sürekli bir ilerleme terimiyle yaklaştığımız sürece, şiddet, harp ve devrim olarak görünebilir.⁴⁹

1.4. Harp Çeşitleri

Harpları yoğunluk derecelerine ve kapsadıkları coğrafi alan itibari ile sınırlı ve genel harplar olarak ikiye ayırmak mümkündür.⁵⁰

⁴⁸ **Ahmet Davutoğlu**, *Stratejik Derinlik*, İstanbul: Küre Yayınları, 2001, s. 24

⁴⁹ **Hannah Arendt**, *Şiddet Üzerine*, Çev. Bülent PEKER, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s.7 - 21

⁵⁰ **Arı**, a.g.e., s. 529

Harp, kesin olarak sınırları bir birinden ayırlamamakla beraber üç çeşittir. Bunlar genel harp, sınırlı harp ve soğuk harptir. Bir de harbin her çeşidiyle tatbik edilebilen, özel harp ve giderek artan etkisiyle bilgi harbi vardır.⁵¹

1.4.1. Genel Harp:

Bir devlet veya devletler grubunun, diğer devlet veya devletler grubuna karşı, milli güçlerinin tamamını fiilen kullandığı topyekûn mücadeledir. Eski Sovyet görüşüne göre; genel harp, emperyalist güçlerin sadece silahlı kuvvetlerini değil, toplam insan nüfusu ve ülkesi dâhil olmak üzere, bütün maddi ve manevi kaynaklarını imha etmek üzere yapılan harp çeşididir.⁵² Bir başka ifade ile devletlerin bütün maddi ve manevi kuvvetleri ile karşı karşıya geldikleri, tüm nüfusun katıldığı, bütün ülke toprağının harp alanı haline geldiği ve karşı tarafı yok etme ya da şartsız teslimi zorlamayı amaçlayan genel harplardır.⁵³ Genel harp, herhangi bir sınırlamanın mevcut olmaması ile karakterize edilir. Genel harbin şiddeti; kullanılacak silah sistemleri ve kuvvet miktarları, harp eden tarafların olanak miktarlarına da bağlıdır. Milli gücün çap ve yeteneğine göre bir taraf sınırlı harbi sürdürürken, diğer tarafın genel harbi sürdürmesi de mümkündür.

1.4.2. Sınırlı Harp:

Coğrafi saha, silahların özellikleri, zaman, iktisadi kaynaklar, katılan devletler ve güdülen siyasi amaç bakımından çeşitli kısıtlamalara tabi tutularak yürütülen harplere denir. Genelde kısıtlı bir bölgede cereyan edip, kitle imha silahlarının kullanımını gerektirmeyen kısa bir zaman diliminde sonuçlanan harplerdir. Sonuçları itibari ile uygulanan devlete karşı iktisadi yaptırımlar doğurmakta genelde bir operasyon veya müdahaleyi ifade etmektedir. 14 ve 15 inci yüzyılda yürütülen harpler bunlara örnek gösterilebilir. 1974 Kıbrıs Barış Harekatı, Türkiye için sınırlı bir harp olmuştu. 1990' da Irak'ın Kuveyt'i işgali, ABD'nin

⁵¹ **Gündüz**, a.g.t., s. 7

⁵² A.g.t., s. 8

⁵³ **Arı**, a.g.e., s. 532

2001'de Afganistan'a ve 2003'te Irak'a müdahalesi yakın zaman örneklerini teşkil eder.⁵⁴

1.4.3. Soğuk Harp:

Milli hedeflere varmak için politik, ekonomik, psiko-sosyal ve askeri gücün, muntazam silahlı kuvvetler arasında açık bir silahlı çatışmaya kadar varmayan ihtilaflarda kullanıldığı milletlerarası gerginlik durumudur. Silahlı kuvvetlerin soğuk harpte önemli görevleri vardır ve milli hedeflere varılmasında dolaylı veya dolaysız olarak katkıda bulunabilirler. Soğuk harp ile sınırlı harp arasında çok belirli ve mutlak bir sınır çizmek mümkün değildir. Barıştan itibaren varlığını hissettirebilen bir askeri güç, harpte kazanacağı muhtemel yeni güç de dikkate alınarak, karşı tarafın şiddete başvurmada büyük ölçüde caydırıcı etki yapar. II.Dünya Harbinden sonra başlayan ve 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılması ile son bulan ve iki kutuplu dünya düzenini simgelemekte olan dönem “Soğuk Harp” olarak uluslararası literatüre girmiştir. Başka bir ifadeyle, İkinci Dünya Harbinden sonra harpten galip çıkmış iki büyük devlet ve çevresinde kümelenmiş küçük devletlerin oluşturduğu, bloklar arasındaki anlaşmazlık ve çatışmanın, doğrudan birbirine karşı silah kullanmadan sürdürüldüğü tarihsel bir dönemdir.⁵⁵

1.4.4. Özel Harp:

Bir ülkedeki ırk, dil, din gibi sosyal unsurlardan ve kurulu yönetime ve hâkim otoriteye karşı duyulan tahrik edilmiş hoşnutsuzluktan kaynaklanan, mahalli halkın organize edilmiş direnişi ile bu direnişi önleme mücadelesidir. Kitle imha silahlarının gelişmesi ile oluşan devlet dengesi ve ülkeler arasındaki bloklaşmalar, çıkar çatışmalarında barış yoluyla çözümlenemeyen meselelerin çözümünde sınırlı veya genel harbe başvurma konusunda caydırıcı rol oynamaktadır. Diğer taraftan, aralarında barış yolu ile çözümlenemeyen çıkar çatışmaları bulunan devletlerin aynı ittifak grubu içinde bulunmaları, milli gücün yetersizliği, ekonomik yetersizlik, dünya kamuoyunun ve uluslararası örgütlerin baskıları gibi birçok nedenlerle sınırlı veya genel harbe başvurulmadığı hallerde örtülü veya uygun olanaklar sağlanan bir

⁵⁴ A,g,e., s. 530

⁵⁵ Oral Sander, *Siyasi Tarih (1918-1990)*, Ankara: İmge Yayınları, 1994, s. 175

özel harp önem kazanmaktadır. Özel harp, gayri nizami harp, psikolojik harp ve ayaklanmalara karşı koyma ile ilgili askeri ve askeri olmayan faaliyet ve tedbirlerin tümünü kapsamı içine alır.⁵⁶

1.4.5. Bilgi Harbi:

Bilgi harbi, askeri literatürde kabul edilen, amacı askeri avantaj sağlamak için bilginin yönetimini ve kullanımını kontrol altına almak olarak tanımlanmıştır.⁵⁷

Oldukça yeni bir kavram olan ve birçok sahada etkili olan bilgi harbi için pek çok kuruluş çeşitli tanımlamalar yapmıştır. ABD hava kuvvetlerinin yaptığı tanıma göre; Bilgi Harbi, “Düşmanın sahip olduğu bilgi ve onun fonksiyonlarını engellemek, imha etmek, bozmak ve kendi çıkarımız doğrultusunda kullanmak için yapılan hareketlerle, düşmanın bu faaliyetimize karşı önlem almasını engellemek ve benzeri harekâtına karşı korunmaktır. Bilgi Harbi, FM-100-6 talimnamesinden faydalanılarak hazırlanan Türkiye Kara Kuvvetleri Talimnamesi 100-6 dokümanında “Kendi bilgi işlem sürecimizi, bilgi sistemlerimizi ve bilgisayar ağlarımızı korurken, düşmanın bilgi işlem süreci, bilgi sistemleri ve bilgisayar ağları üzerinde bilgi üstünlüğü sağlamak için icra edilen bir dizi hareket.” olarak tanımlanmıştır.⁵⁸

Tanımda yer alan “Bilgi Sistemleri” ifadesi ile, bilgi konusunda oluşmuş bütün altyapılar, organizasyonlar, personel ve bunların bilgiyi toplayan, işleyen, depolayan, yayınlayan, sergileyen, yayan ve icra eden parçaları anlatılmak istenmektedir. Aynı dokümanda, “Bilgi Harbi” tanımından başka “Bilgi Harekatı” başlığı altında aşağıdaki tanıma yer verilmiştir; Bilgi harekatı; muharebe alanında, kaynakların doğru zaman ve yerde kullanılmasını, silahların seçilmesini, bilginin kontrol altında tutularak muharebenin desteklenmesini ve muharebe etkinliğinin artırılmasını sağlar. Bilgi harekatı, askeri hareketin bütün safhalarında tesis edilen askeri bilgi ortamındaki bütün bilgi işlem faaliyetlerinin geliştirilmesi, işlenmesi ve korunmasına yönelik olarak yapılan sürekli bir askeri faaliyettir. Bilgi harekatı aynı

⁵⁶ **Gündüz**, a.g.t., s. 9

⁵⁷ **Curtis Schleher**, *Bigi Çağında Elektronik Harp*, Çev. Berna Kara, Ankara: Doruk Yayıncılık, 2004, s.22

⁵⁸ **Eşref Özdemir**, *Bilgi Harpları*, İstanbul: IQ Yayınları, 2003, s. 51-53

zamanda küresel bilgi ortamında yapılan önleyici çalışmalarla düşmanın bilgi ve karar verme kabiliyetlerinin istismar edilmesi ve çalışamaz hale getirilmesi faaliyetleridir.⁵⁹

Harp türleri sadece yukarıda sıralananlarla sınırlı kalmamaktadır. Kullanılan silah türlerine göre Konvansiyonel Harp, Nükleer Harp, günümüzde icra edilmiş şekillerine göre de paralel harp ve asimetrik harp gibi türleri de bulunmaktadır. Mao Zedung ise harpleri “haklı ve haksız harpler” olmak üzere ikiye ayırmaktadır.⁶⁰

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere harpler başlangıçta cereyan ettiği coğrafi alanlara göre tasnif edilebilir. Ancak günümüzde harpler bu tanımın yanında bir de etkilediği insan topluluğu bakımından tasnife ihtiyaç duyulabilir. Geçmişte bölgesel harpten söz edildiğinde harbin sonuçları bakımından sadece o bölgede yaşayan halk etkilenirken günümüzde iki kişi arasında geçen sözlü bir tartışma bir anda dünya üzerinde birçok ulusu etkilemektedir. Bu tasnifi yaparken daha çok harbin hangi ülkeler arasında cereyan ettiği ve sebepleri üzerinde durmak gerekir. Şöyle ki Afrika’nın ortasında cereyan eden hatta binlerce insan kaybına neden olan kabile çatışmaları diğer dünya ülkelerini hemen hemen hiç etkilemezken Körfez harbinde Irak’ın Kuveyt’i işgali binlerce insan kaybına neden olmadığı halde tüm dünyayı ayağa kaldırmıştır. Bunun nedeni sadece insan ölümüne bağlı kalmayıp, harbin nedenini oluşturan ekonomik sebepler ve sonuçları bakımından egemen devletleri etkilemesidir. Yani Afrika’da ölen yüz binlerce Afrikalı egemen veya bir başka ifadeyle gelişmiş ülkeleri ilgilendirmezken, bu ülkelerin ihtiyaç duyduğu petrolün sağlandığı bir coğrafyada meydana gelen çatışma aynı ülkeleri ayağa kaldırmış ve süratle harpte taraf yapmıştır. Bu durum aynı zamanda harbin sebepleri açısından da yeni tespitler doğurmuştur. Gelişen teknoloji ve küreselleşen ekonomiler ülkeleri birbirlerine bağımlı ve birbirlerinden haberdar kılmıştır. Bu durum aynı zamanda harp alanlarını silahların çatıştığı sahalardan giderek bilgilerin çatıştığı elektronik ortama, basına, kültürel alana, ekonomik ve ticari alana kaydırmıştır.

⁵⁹ **Gündüz**, a.g.t., s. 11

⁶⁰ **Zedung**, a.g.e., s. 95

Gelecek bilimcisi Alvin Toffler “Harp ve karşı harp” adlı kitabında harbi üç kategoriye toplamıştır. “Bunlar birinci dalga harpler, İkinci dalga harpler ve üçüncü dalga harplerdir. On bin yıl önce tarım alanında dünyada meydana gelen değişim ile başlayan birinci dalga harp kavramı ,18 inci yüzyılda sanayi devrimi ile yerini ikinci dalga harplara bırakmış,yaşadığımız bilgi çağı ise üçüncü dalga harp kavramını doğurmuştur.”⁶¹

Günümüzde harp kavramı ve icra eden kuvvet kavramı değişikliğe uğramıştır. Şöyle ki artık milli çıkarların korunması için sadece askeri kuvvetlere ve silahlara güvenmek mümkün değildir. Aşıkardır ki, harp artık sadece askerlerle değil, artan oranda politikacılarla, bilim adamları ile, ve hatta bankerlerle yapılacaktır. Düşmana kendi niyet ve arzusunu zorla kabul ettirmek isteyenler, artık sadece silahlı kuvvetleri kullanmayacaklardır. Bunun yerine; silahlı veya silahlı olmayan, askeri veya askeri olmayan, ölümcül veya ölümcül olmayan tüm vasıtalar kullanılacaktır.⁶²

Geleceğin harpleri muhtemelen küçük bir odada planlanıp yine küçük bir odadan yönetilecek ve geniş halk kitleleri bu planlayıcıların ortaya koyduğu doktrinler çerçevesinde yönlendirilecektir. Harp her alanda sürecek, birçok toplum harbin içinde olduğunu dahi anlamayacaktır.

⁶¹ Toffler, a.g.e., s. 18

⁶² Qiao Liang and Wang Xiangsui, *Unrestricted Warfare, Beijing, PLA (People's Liberation Army of China)*, Literature and Arts Publishing House, 1999, S.7.Aktaran: Ali Tahsin Tunalı, “Asimetrik Harp”.YAT, HAK, 2006

BÖLÜM II

PSİKOLOJİK HARP KAVRAMI

2.1. Psikolojik Harp Nedir?

Günümüzde sıkça adını duyduğumuz psikolojik harp kavramı için çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Bu kavram kimi zaman komplo teorileri ile beraber ifade edilmekte bazen de herhangi bir hükümet uygulaması veya medyatik bir olayla ilişkilendirilmektedir.

Psikolojik Harp; Bir devletin veya devletler grubunun diğer devlet veya devletler grubu üzerinde milli menfaatlerini tahakkuk ettirmek üzere, o ülkede veya başka ülkelerde seçtiği hedef kitlelerin (ki bunlar; dost, düşman, tarafsız olabilir) duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını, kendi amaçları doğrultusunda değiştirmek maksadıyla, siyasi, askeri, ekonomik, sosyolojik, ideolojik ve teknolojik alanda yapılan faaliyetlerin tümüne denir. Psikolojik harp devlet çapında icra edilir.⁶³ Hedef toplumun moralini bozarak, mücadele azmini yok etmek için yürütülen faaliyetlerin bütünüdür. Başka bir ifade ile haber ve yorumların, hedef toplumda huzursuzluk, güvensizlik, düşmanlık, öfke ve isyan gibi duygular uyandırmak üzere plânlı ve maksatlı olarak yayınlanmasıdır.⁶⁴ Aynı zamanda nihai zaferin elde edilmesini destekleyecek şekilde düşman, tarafsız ve dost toplulukların, düşünceleri, hayat görüşleri, hissiyat ve faaliyetlerine tesir etmek için propaganda ve ilgili tedbirlerin planlı bir şekilde kullanılmasıdır.⁶⁵

Psikolojik harp; klasik anlamdaki harbin kazanılması veya kaybedilmesinde; harptan sonrada üstünlüğün devam etmesinde yahut sorunların çözülmesinde insanların ruh haline etki ederek sonuç almak olarak tanımlanır.⁶⁶

Psikolojik harbin amacı hedef ülkenin halkının hükümete olan bağlılığını bozmak, yıkmak veya kendi değerlerinden uzaklaştırmaktır.⁶⁷ Dostlar müttefikler ve

⁶³ **Wanantwerp**, *Psikolojik Harp Konferansı*, Ankara: Gn.Kur.Basımevi, 1952,s.1-10

⁶⁴ **Baştürk**, a.g.e., s. 101

⁶⁵ **Tarhan**, a.g.e., s. 21

⁶⁶ **A.g.e.**, s. 15

tarafsız ülkeler arasındaki güç ve rekabet mücadelesinde en etkili ve tercih edilen bir silahtır. Bu harekâtın hem barış ve hem de harp zamanında durmaksızın aynı şiddetle devam ettirilmesi başlıca özelliğidir.⁶⁸

Psikolojik Harbin doğal özelliği “ Çok Gizli” bir faaliyet olmasıdır. “Çok gizlidir çünkü insan karakteri kendisine dışardan dikte ettirilen doğruları değil, kendi kültürü çerçevesinde kendisinin algılayacağı doğruları seçer ...”⁶⁹ Sonuçları bakımından çeşitli nedenlerle ülke sınırdan silahlı saldırı halinde harekete geçmeyen düşmanın, diğer araçlarla milli bünyeye, ülke içine girerek ve yerli personelden istifade ederek, bölücü ya da yıkıcı metotları kapsayan bir saldırı, bir harp olarak ortaya çıkmaktadır.⁷⁰

Bu genel tanımlamalardan yola çıkarak diyebiliriz ki psikolojik harp; esas itibari ile harp öncesinde, harp ortamında ve harp sonrasında, kendi arzu ve isteklerimizi kabul ettirmek maksadıyla veya kabule zorlayacak şekilde hasım ülke insanının duygu, düşünce ve hislerine etki etmek, onları arzu ettiğimiz istikamette yönlendirmek üzere yürütülen gizli faaliyetlerin bütünüdür. Yukarıda bahsi geçen tanımlamalara bakacak olursak psikolojik harp daha ziyade konvansiyonel harpı destekleyen bir unsur olarak ele alınmıştır. Günümüzde ise psikolojik harp başlı başına bir harp olarak ortaya çıkmıştır. Galibi kesin belli olmamakla beraber günümüzde yoğun olarak icra edilen psikolojik harp geleceğin muharebelerinde de önemli bir rol oynayacak, geçmişte düşmanın yok edilmesi olarak tanımlanan zaferler bundan böyle duyguların ve düşüncelerin yok edilmesi olarak tanımlanacaktır.

2.2. Psikolojik Harbin Tarihçesi

Uluslararası ilişkilerde güç ve rekabet mücadelesinin bilinen araçları, diplomasi, ticaret ve harpti. Ancak, milyonlarca insanın hayatına, büyük ve telafisi zor yıkımlara sebep olan iki dünya harbini yaşayan, 20.y.y.’ın, özellikle ikinci

⁶⁷ Arı, a.g.e, s. 389

⁶⁸ Kumkale, a.g.e., s. 70

⁶⁹ A.g.e., s. 110

⁷⁰ Nurettin Yıldırım, *Psikolojik Harp Teknikleri*, İstanbul: IQ Yayıncılık, 2007, s. 130

yarısından sonra, güç ve rekabet mücadelesi için diplomasi ve ticaretin yeterli olmadığı görülmüştü. Harpe başvurma ise bütün insanlığın yok olması sonucunu doğuracağı gerçeği karşısında, üçüncü bir araç icat edildi ve hemen hemen bütün devletlerce kamu hizmeti niteliğine kavuşturularak açık veya örtülü şekilde örgütlendirildi ve kullanılmaya başlandı. Bu araç, Psikolojik Harptir.⁷¹

Binlerce yıl önce harp hilesi, düşmanı tanıma ve içinden çökertme gibi eylemler istihbarat faaliyetleri sayılıyor ve uygulanıyordu. Tarihte ilk olarak onaltıncı yüzyılın başlarında Katolik inancın korunması ve geliştirilmesi örtüsü altında çeşitli hizmetler “Propaganda” adı altında örgütlendi. Amaç Müslüman dünyanın tek ve güçlü temsilcisi Türk İmparatorluğu’nun toplum ve dini yapısının çözümlenmesi, manevi hayatının ve toplumsal dayanışmanın güçsüz kılınarak bir tehdit olmaktan uzaklaştırılması amacıyla, papalık tarafından adı geçen devletin dini kurumlarını, Hristiyan azınlıklarını hedef kitle şeklinde örgütlemektir. Ondokuzcu yüzyılda “Propaganda Faaliyetleri” bazı devletlerce kamu hizmeti sayıldı. Dini, siyasi, askeri ve kültürel hedeflere yönlendirilen propaganda bu dönemde yanıltma, taraftar kazanma, planlanmış istekleri kabul ettirme aracı olarak kullanıldı. Çağımızın başında, propaganda hizmetleri, haber alma faaliyetlerinin tamamen dışında, bağımsız bir niteliğe kavuşturuldu. Rakiplerin güçsüz kılınması için dost, müttefik, tarafsız devletlerin kamuoylarını yönlendirme ve etkileme aracı haline getirildi. Harpte ise, açıklanan görevleriyle birlikte muharebe alanlarının ve gerilerinin belirlenen amaçlar doğrultusunda hedef kitle sayılarak yanıltma, kışkırtma gibi görevleri üstlenen “Harp Propagandası” hizmetleri örgütlenmeye başlandı.⁷²

1917 ihtilali ile başlayıp 1991’de SSCB’nin yıkılarak Bağımsız Devletler Topluluğuna dönüşmesine kadar geçen süre, SSCB kaynaklı psikolojik harbin dünyada en kesif olarak uygulandığı dönemdir. Sovyetler, öncelikle kendi halkları üzerinde yoğun bir operasyon uygulayarak tek tip Sovyet vatandaşı yaratma yolunu seçmiştir. Belirlenen bu şekle uymayanları çeşitli şekillerde ortadan kaldırmışlardır.

⁷¹<http://www.egelif.com> (Prf. Dr. Ertuğrul Zekai Ökte, Özdemir Kiper, Nihat Çakır, Eyüp Serin ve Kürşad Elbirler)

⁷² **Ahsen Süren**, *Psikolojik Harekâtın Geçmişten Günümüze İncelenmesi*. YAT, HAK, 2006, s. 19

SSCB kaynaklı ikinci psikolojik operasyon, başta kendi sınırlarındaki ülkeler olmak üzere öncelikli olarak NATO ülkelerine yönelik yapılmıştır. Kuzey Kore, Çin, Vietnam, Polonya, Romanya, Bulgaristan, Doğu Almanya, Yugoslavya, Çekoslovakya, Macaristan ve Arnavutluk gibi ülkeleri doğrudan etkileyerek komünist rejime sokmuşlardır.⁷³

Birinci Dünya Harbi devam ederken “Propagandayı”, “Dezenformasyonu” ve “Ajitasyonu”, ülke içinde ve dışında, varlığının devamı için temel şart olarak kabul eden Sovyet ihtilali ve Bolşevik rejim propaganda faaliyetlerinin kapsamını ve özelliklerini geliştirdi. Siyasi görüşlerin, düşüncelerin ve bir ideolojinin propaganda ile benimsetilip, yaygınlaştırılacağı, rakip düşünce ve ideolojilerinin etkisiz kılınabileceği en geniş biçimde bu rejimle birlikte ortaya kondu ve uygulandı. Harpten sonra propaganda, bir anlamda toplumlara “yeni hayat tarzlarını” benimsetme aracı haline getirildi. Nasyonal Sosyalizm ve Faşizm büyük ölçüde propaganda aracının etkin ve verimli şekilde uygulanmasıyla Nazi Almanya’sını ve Faşist İtalya’yı dünya sahnesine çıkardı. İkinci Dünya Harbinde “propaganda hizmet ve faaliyetleri” harbin her ülke için harbin hedeflerinin ele geçirilmesinde en etkin psikolojik etkileme ve destek aracı olarak değerlendirildi. Bu yaklaşımla bilim, sanat ve teknolojiyle donatılıp, güçlendirilerek yeniden örgütlendirildi. Propaganda kavramının kazandığı yeni boyutlar ve nitelikler sonucunda yeni kavramlar üretildi. “Psikolojik Savunma”, “Psikolojik Harp”, “Soğuk Harp”, “Siyasi Harp”, “Beyaz Harp” gibi kavramlar, devletlerarası güç ve rekabet mücadelesinde kullanılan araçlar olarak tanımlanmaya başlandı. Artık propaganda yeni yaklaşımlarla yoğun şekilde uygulanan, planlı etkileme ve yönlendirme ve hatta yönetme faaliyetlerinin bir parçası haline geldi.⁷⁴

Hitler’in propaganda bakanı Göbbels, Hitler’in eski bir arkadaşıydı ve Hitler efsanesinin yaratılmasında başarılı olmuştu. Göbbels, işgal edilen ülkelerde elçiliklerin ve işgal komutanlığının (Wehrmacht’ın) propaganda servislerinin yanı sıra, kendi başkanlığına bağlı özel propaganda birimleri kurmuştu. Bu özel birim elemanları ilk iş

⁷³ Kumkale, a.g.e, s. 282

⁷⁴ Süren, a.g.t., s. 21

olarak o ülkedeki tüm kütüphaneleri tarayıp kendileri için zararlı gördükleri kitapları ve dergi koleksiyonlarını temizlemişti. Kendilerine bağlı yeni gazeteler çıkardılar. Matbaalardan, film ve plak şirketlerinden, yayınevlerinden hisseler aldılar, kültürel görünüm altında dernekler kurup, sürekli Nazi propagandası yaptırıyorlar, stüdyolara girerek haber filmlerinin montajlarını nezaret ettiler.⁷⁵

Gerçekte, “Topyekun Harp” konseptinin yarattığı bu tutum ve davranışlar, sonunda devletlerin güç ve rekabet mücadelesinde, zora başvurmada, rakipleri içindeki hedef kitlelerin düşünce, davranış ve eylemlerini önceden planlanmış hedefler doğrultusunda yönlendirerek amaç ve çıkarlarını sağlayabilecekleri ortaya çıktı. Dost, müttefik ve tarafsız ülke kamuoyları üzerinde uygulanacak bu gibi faaliyetlerle dış politikanın destekleneceği, güçlendirileceği kabul edildi. 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra hemen hemen her gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede “Psikolojik Harp” kamu hizmeti şeklinde örgütlendi. Kavram resmi belgelere “Kamu Diplomasisi” olarak geçti ve hukuk düzenlerinde yerini aldı.

Kamu Diplomasisi ile ilgili olarak Ekim 2007 Akşam Gazetesinde yer alan Ali Saydam imzalı bir habere göre:

“Kamu diplomasisi’ kavramının İngilizcesini yazıp internette arayın. Karşınıza 1 milyon 140 bin bulgu çıkıyor. İlk sırada ise şu adres var: www.publicdiplomacy.org Amerikan devletinin resmi web sitesi. Organizasyonun adı USIA(United States Information Agency). Türkçesi, Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı...

Bir de USC Center on Public Diplomacy(Güney Kaliforniya Üniversitesi Kamu Diplomasisi Merkezi) var. Oradan da bu konuda ayrıntılı bilgi edinmek mümkün.

Bu kavram ilk kez 1965’de Tufts Üniversitesi’nde Fletcher School of Law and Diplomacy’nin Dekanı Edmund Gullion tarafından ortaya atılmış. Hedef ABD politikaları konusunda yabancı ülke halkları ve yönetimlerinin ‘ikna’ edilmeleri...”⁷⁶

23 Aralık 2008 tarihli Milli Gazete’de yayımlanan Abdullah Özkan imzalı bir başka haberde ise Kamu Diplomasisinin önemi şöyle ifade edilmektedir.

⁷⁵ Kumkale, s. 288

⁷⁶ <http://www.aksam.com.tr/yazar.asp?> 2007.10.24

“Ülkelerin dış politika aracı olarak kullandıkları iki önemli unsur var: Sert ve yumuşak güç.

Sert güç, bildiğimiz silah ve asker gücü, yumuşak güç ise ülkenin kültür, sanat, spor gibi sosyal hayat alanlarında entelektüel anlamda ürettiği değerlerin tümü...

Küreselleşme çağında sert güç yerini hızla yumuşak güce bırakıyor. Bir ülkeyi/bölgeyi güdümünüz altına almak, yönlendirmek, istediklerinizi yaptırmak için silahla işgal etmeye, yüzbinlerce askerinizi bölgeye yığmaya, yıllar sürecektir bir harpa girişmeye gerek kalmıyor. Sert gücün yaptıklarından daha fazlasını yumuşak güç artık yapabiliyor; Kültürel üretimler, sinema, müzik, televizyon dizileri, gazeteler, dergiler vs. aracılığıyla aktarılan enformasyon ile toplumlar rahatlıkla yönlendirilebiliyor, etki altına alınabiliyor.

Sert güce duyulan tepkinin benzeri, yumuşak güce karşı gösterilmiyor. Yumuşak güç, mesajını iyi ambalajladığı için hedef kitlesine kolaylıkla ulaşabiliyor, amacını gerçekleştirebiliyor.

Uluslararası ilişkilerin doğası hızla değişiyor, ülkelerin ve toplumların birbirleriyle kurdukları ilişkilerin boyutları ve nitelikleri farklılaşıyor.

Bilişim ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişme, bildiğimiz tüm iletişim ve etkileşim kalıplarını kırdı, bambaşka bir iletişim düzeni ve coğrafyası çıktı ortaya...

İletişim teknolojilerindeki hızlı değişim toplumların algılamaları üzerinde de önemli değişimlere yol açtı. Kitle iletişim araçlarının toplumları yönlendirme güçleri arttı, medyayı kullanarak kamuoyunu etkileme, yönlendirme olanakları eskiye oranla daha da çoğaldı.

Günümüzde `kamu diplomasisi` her ülke için çok önemli bir hale geldi. Uluslararası arenada haklı olmanız artık yetmiyor. Haklılığınızı en güzel şekilde ve en doğru araçlarla anlatmanız ve dünya kamuoyunu ikna etmeniz gerekiyor.

Tezlerinizi sürekli doğru platformlarda seslendirmeniz, dünya kamuoyuna etki edecek iletişim araçlarını kullanmanız, mesajınızı etkili tasarlamanız ve kamu diplomasisini stratejik bir plan çerçevesinde yürütmeniz başarılı sonuçlar elde edebilmeniz için şart.”⁷⁷

1980’li yıllar başlarken insanlık nükleer ve elektronik gelişmeleri geride bırakarak, “Enformasyon Çağı” şeklinde tanımlanan yeni bir döneme girdi. Bilginin

⁷⁷ <http://www.milligazete.com.tr,2008.12.23>

üretiminde, toplanmasında, tasnifinde, dağıtımında ve yayılmasında akıl almaz boyutlara, genişliklere ve hıza sahip olunan bu yeni dönemde elde edilen imkan ve fırsatlar da değerlendirilerek “Psikolojik Harp Konseptleri” ve örgütlenme esasları yeniden gözden geçirildi. Yeni kavramlar üretildi. ABD. başta olmak üzere Japonya, İngiltere, Fransa ve Almanya’da mevcut Psikolojik Harp örgütleri yeni gelişmelere paralel olarak genişletildi veya yeni örgütler kuruldu. Bu konuda ilk atılımı ABD yaptı Birleşik Devletler İstihbarat Merkezi (USIA) ve Danışma Komisyonu korunup, geliştirilirken, 1983 yılında, başkanlığa bağlı “Kamu Diplomasisi”ni yönlendirecek ve yönetecek örgütlenmeye gidildi. Bu konudaki yaklaşımların en belirgin özellikleri ABD Başkanı Ronald Reagan ve Dışişleri Bakanı George Shultz tarafından ortaya kondu.⁷⁸

15-16 Eylül 1987 tarihinde ABD’de (USIA) ve Danışma Komisyonunun düzenlediği bir konferansta Başkan Reagan yeni Psikolojik Harp gelişme konseptini şu şekilde açıklıyordu :

“Bu enformasyon çağında, kitle iletişimi ve mikroçip çağında, gezegenin üstündeki telekomünikasyon uyduları ve yer altındaki fiber optik kablolarla bu yeni çağda tek başına geleneksel diplomasi yeterli değildir. Birleşik Devletler, toplayabildiğimiz tüm beceri ve kaynaklarla Kamu Diplomasisine eğilerek, sadece yabancı hükümetlere değil, onların halklarına da hitap edebilmelidir. İnanıyorum ki, ülkemizin Kamu Diplomasisi büyük bir güç, dünya tarihine şekil verebilecek olan, elimizdeki en büyük bir güçtür...”⁷⁹

Aynı konferansta Dışişleri Bakanı George Shultz;

“Kamu Diplomasisinin önemi konusunda dar görüşlü olma zamanı değildir. Hiçbir ülkenin ekonomik, politik veya askeri konularda baskı yapamayacağı bir dünyada, uluslararası işbirliği, birleşmenin sürdürülebilmesi ve güvenin artırılması çok daha fazla önem kazanmıştır. Aynı şekilde bilgisayarlarca üretilen, en son istatistikleri veya özel istihbarat raporlarını almak ve yorumlamak üzere, yurt içi ve yurt dışı kamuoyunun tavırlarını anlamak ve biçimlendirmek de bizim için önemlidir. Halktan-

⁷⁸ **Tamer Zorlubaş**, “*Modern Psikolojik Harp Yöntemleri*”.YAT, H.A.K., s. 24

⁷⁹ **A.g.t.**, s. 26

Halka programlar her şeyden daha büyük önem kazanmıştır”
diyordu.⁸⁰

Günümüzde gelişen teknolojiye paralel olarak tahrip gücü yüksek harp malzemelerinin getireceği zarardan kaçınmak amacı ile esasen çok eski çağlardan beri uygulanan “psikolojik harp” veya “psikolojik harekât” ve günümüzdeki adı ile “Kamu Diplomasisi” teknik ve taktikleri geliştirilerek sıcak harbin yerini almaya başlamıştır. Kamu Diplomasisi tabiri, oldukça yeni ve çok zaman üzerinde tartışmaların sürdürüldüğü bir konu olmakla birlikte izlenen belli doktrin ve esasları mevcuttur. Bazı sosyal bilimcilere göre müspet ilim olmaya namzet, yeterli bilgi birikimine sahip görünmektedir. Hedefi doğrudan insan ve insan davranışları olan Kamu Diplomasisi devletlerce, ekonomik, kültürel, güvenlik politikaları ile destekleme aracı olarak yaygın bir şekilde kullanılmakta ve hedef devletlerin, ekonomik, politik, sosyal, kültürel ve güvenlik yapılarının temelinde değişikliklere veya ciddi sarsıntılara yol açabilmektedir.⁸¹

Bugün, “Psikolojik Harp” veya değiştirilen yeni adıyla “Kamu Diplomasisi” Milli Güvenlik amaçlarını destekleyen bütün faaliyetleri kapsamına almaktadır. Bu kapsam içerisine yurt içi ve yurt dışı kamuoylarını yönlendirmekten başlayarak bütün örtülü faaliyetler girmektedir. “Kamu Diplomasisi, Birleşik Devletler Hükümetinin ulusal güvenlik amaçlarını desteklemek üzere tasarladığı faaliyetlerden ibarettir...” denilmektedir.⁸²

Sivil girişimler dünyadaki en popüler silah olan mayınları yasaklabilmektedir. Bu yeni ortamı veri olarak alan ve önemsemediğimiz Public Diplomacy'nin Türkçe’de tam karşılığı yoktur. Belki sivil diplomasi veya kamuoyu diplomasisi hatta gönüllü diplomasi diyebiliriz. Devletten devlete değil, devletten kamuoylarına; sivil toplumdan devletlere; sivil toplumdan kamuoylarına yönelik olarak, kapalı kapılar ardında değil, açık yapılan diplomasi. Esas itibari ile kamu diplomasisi aslen sivil alana ve tüm ülkeye aittir.⁸³

⁸⁰ A.g.t., s. 27

⁸¹ <http://www.egelif.com.2008.03.10>

⁸² Süren, a.g.t., s. 21

⁸³ <http://arsiv.sabah.com.tr/2008.01.08>

1980'li yılların başında görülen bu gelişmeler, batı ülkelerinin bilgi, haber ve teknoloji üretim potansiyellerini de hızla arttırdı. Bu potansiyelleri kullanan ve elde edilen imkân ve fırsatları çok iyi değerlendiren Batılı Psikolojik Harp ve Kamu Diplomasisi örgütleri ve elemanları ülkelerinin milli güvenlik stratejilerinin uygulanmasına destek olmak üzere harekete geçtiler.⁸⁴ Sovyetler Birliği'nin ve ona bağlı Doğu Bloku ülkelerinin milli güç unsurlarının çözülmesini, yıpratılmasını, güçsüz kılınmasını hedef alan, halklarını ve etkin kamuoylarını hedef kitle kabul eden planlarını uygulamaya koydular. Sağladıkları üstün haberleşme ve iletişim teknolojisi sayesinde istenilen zamanda, istenilen şekilde, istenilen temaları hedef kitlelere ulaştırarak gerçekleştirmeye çalıştılar ve başardılar. Bilgi ve teknoloji üretiminde gerekli potansiyele sahip olmayan, ekonomik bunalımlar içinde kıvranan, diğer milli güç unsurlarını etkin ve verimli şekilde kullanamayan ve nihayet hantal ve şartlanmış bürokratik ve bilimsel yapılarıyla gelişmelere uyum sağlayamayan Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku ülkeleri karşı karşıya kaldıkları bu ağır kamu diplomasisi baskı ve tehdidi altında kendilerini savunamayarak dayandıkları sistemde bunalımlara sürüklendiler. Kamusal ve toplumsal yapılarının çözülmesine engel olamadılar ve bilinen dağılma ile karşı karşıya gelerek, tarihe karıştılar.

Ortadoğu Bölgesinde uzun süren İran-Irak harbinde her iki ülkenin harbin hedefleri ve uygulamasıyla ilgili olarak birbirlerine, dost müttefik ve tarafsız ülke kamuoylarına karşı uyguladıkları Psikolojik Harp ve mücadele alanlarında Psikolojik Harekât manevra ve tatbikatları yeni ve çok dinamik gelişmeler gösterdi. Alınan sonuçlar, uzun süre hazırlıkları yapılan ve siyasi kadrolarca da benimsenen Psikolojik Harp örgütlenmelerinin harekete geçirilmesiydi. Körfez harbinde ise ABD ve müttefikleri bu alanda en son teknikleri de kullanarak bir yandan dünya kamuoyunu etkileri altına aldılar, diğer yandan harbin siyasi, askeri ve ekonomik hedeflerine kısa sürede ulaşılmasını sağladılar. Bu büyük güçler karşısında, harbi yitiren, ülkesi güneyden ve kuzeyden nisbi işgal altında bulunan, hava ve deniz sahaları kontrol altına alınıp, ülkesine yakın tarihin en etkili ekonomik ambargosu uygulanan, ekonomik kaynaklarını kullanamayan, uluslararası düzende güç ve

⁸⁴ Kamu diplomasisi hakkında ayrıntılı bilgi için: Bknz., O.Can Ünver, *Kamu Diplomasisinin Teorik ve Metodolojik Özellikleri*, <http://iibf.baskent.edu.tr>

rekabet mücadelesinden soyutlanmaya çalışılan Irak ise, İran ve Körfez harbinda elde ettiği psikolojik harp deneyimleriyle milli güç unsurlarını korumaya çalıştı. Ancak karşısındaki muazzam teknolojik üstünlüğe ne derece karşı koyabildiği ve başarılı olup olmadığı bugün gelinen noktada tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

2.3. Psikolojik Harbin Kapsamı ve Amaçları

Psikolojik hareketin güç artırıcı unsur olarak kullanımını, tüm zamanların en büyük askeri taktiklerinden biri olarak kabul eden ünlü askeri düşünür Sun Tzu şöyle der :

“Düşman ordularını, bir alayını, bir bölüğünü ya da takımını ele geçirmek, onu tümünden imha etmekten daha iyidir. Yüz muharebenin hepsini kazanmış olmak başarının zirvesinde olduğu anlamına gelmez. Düşmanı harp etmeden yenmektir mükemmel olan... Düşmanı harp etmeden yenmek ustalığın doruk noktasıdır.”⁸⁵

Sun Tzu, düşmana yönelik olarak, harp öncesi yürütülmesi gereken faaliyetlerin önemine değinir. Yürütülecek psikolojik hareket faaliyetlerinin harp başlamadan önce hareket plânlamasına dâhil edilmesi ve uygulanması gerekir. Böylece uygun yer ve zamanda icra edilen psikolojik hareket ile bir harp umulandan daha önce sona erdirilebilir. Milattan sonra 378 yılında Flavius Vegetius Renatus Romalıların askeri temel ilkeleri üzerine yazdığı eserinde şöyle demektedir ;

"İnsanların bizzat askerlikten kaçarak ihanet etmeleri, muharebe meydanındaki hezimetten daha yıkıcıdır. Düşmanı bizzat kendi ordusuna sadakatinden vazgeçirerek teslim olmaya razı etmek büyük bir zaferdir, ancak bu görev özel birliklere verilebilecek çok önemli bir görevdir.”⁸⁶

Psikolojik harp, hedef kitlelerin (grupların, örgütlerin, bireylerin) davranışlarını belirleyen duygularını, güdülerini etkilemek üzere, seçilmiş bilgilerin plânlı olarak ilgili hedef kitlelere iletilmesiydi. Barış ve harp dönemlerinde başarısı kanıtlanmış olan psikolojik harp insanlık tarihi içerisinde kullanılan en eski silahlardan biri olmuştu. Psikolojik harbin önemi, özellikle kuvvet koruyucu / kuvvet artırıcı ve ölümcül olmayan bir silah sistemi oluşunda yatmaktaydı. Psikolojik harp,

⁸⁵ Tzu, a.g.e., s.12

⁸⁶ Zorlubaş, a.g.t, s. 17

hedefiniz olan düşmanınızın inançları, hoşlandıkları/ hoşlanmadıkları, gücü, zayıflığı, hassasiyetleri hakkında her şeyi öğrenmekle başlar. Psikolojik harbe başlamak için özellikle hedef kitleyi neyin motive ettiğinin bilinmesi gerekir. Bu anlamda Psikolojik Harp toplumun tutum ve davranışlarını etkilemek amacıyla kitle iletişim araçlarının plânlı olarak kullanılması ya da hedef gruplarda ulusal hedefleri destekleyici davranış, duygu ve tutumlar yaratmak / oluşturmaktır. Yüz - yüze iletişimle, işitsel araçlarla (radyo ve hoparlör), görsel araçlarla (bildiri, gazete, kitaplar, dergiler, ve / veya afişler) görsel - işitsel araçlarla (Tv.), dağıtılabilir / yayılabilir. Temel nokta psikolojik harbin nasıl gönderildiği değil, taşıdığı mesaj ve mesajların alıcıları (hedef kitleyi) nasıl etkilediğidir.⁸⁷

"Kalem kılıçtan üstündür." ve "Kalem fikir vermezse kılıç kesmez." Sözleri ile uygun yer ve zamanda kullanılan sözcüklerin insanları motive etmedeki önemi vurgulanmaktadır. Psikolojik Harpte sözcükler mesajların hammaddeleridir. Bazı mesajlar bir milletin kaderini etkilemiştir: Atatürk'ün aşağıda ifade ettiği sözler kitleleri harekete geçirme açısından örnek teşkil etmektedir.⁸⁸

"Ya istiklal ya ölüm!"

"Ordular ! İlk hedefiniz Akdenizdir, İleri ! "

"Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır, O sath bütün vatandır !"

"Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir."

Psikolojik harekâtın etkili olması için, propaganda çok dikkatli plânlanmalıdır. Düşman hakkında her şey bilinmelidir. Örneğin, Irak'ın Kuveyt'i işgal edişinin ardından Çöl Kalkanı Harekâtı'nın yeni başladığı günlerde, ABD Başkanı Bush, Saddam Hüseyin'i Hitler gibi olmakla itham etmişti. Bu, Amerikalılar ve çoğu Avrupalı için aşağılayıcı bir benzetmedir. Ancak Iraklı bir asker için, o tüm Yahudilerin kökünü kazımaya çalışan biriydi. Irak da İsrail'den nefret ediyordu. Hitler, Orta Doğu'yu uzun süre işgal altında tutan İngiliz ve Fransızları bölgeden çıkarmıştı. Iraklı askerler tarafından ABD Başkanı Bush'un yaptığı bu kıyaslama

⁸⁷ A.g.t., s. 18

⁸⁸ Atatürk, a.g.e, s.20

Saddam'ın da Hitler gibi İsrail'den nefret ettiği ve batılıların Orta Doğuyu işgal etmelerini engellemeye çalıştığı şeklinde yorumlanmıştı. Böylece bu bir aşağılama değil, bir övgü olarak kabul edilmişti. Fakat buna rağmen Çöl Fırtınası Harekâtı'nda Amerika tarafından uygulanan psikolojik harp faaliyetleri ile yaklaşık 87 bin Iraklı asker(Çoğu ellerinde uçaklardan atılan bildirileri tutarak ya da üzerinde saklayarak) koalisyon güçlerine teslim olmuşlardı. Tüm teslim olayları kansız bir şekilde gerçekleşmişti. Çöl Fırtınası Harekâtı'nda, psikolojik harbin etkinliğini Iraklı bir general "Psikolojik Harekat.... askerlerin morali üzerinde koalisyonun bombalarından daha etkiliydi." sözleri ile vurgulamıştı. Bu günkü stratejik tabloda bir kıyaslama yapıldığında, bu konunun antik çağlarda olduğu gibi bugün de önemini koruduğu görülmektedir.⁸⁹

Günümüzde modern çağın olanakları ile, davranış bilimlerinde kaydedilen ilerlemeler (İnsanların tutum ve düşüncelerinde meydana gelen değişiklikleri anlayabilmemizi sağlayan araştırmalar) ve kitle iletişim araçlarının gelişmesindeki dev adımlar, ulusal hedeflere kan akıtmadan ulaşılmasını sağlamakta, gelişmiş ülkelerde psikolojik harekatin değeri katlanarak artmakta ve psikolojik harekatin özel bir harp silahı olduğu kabul edilmektedir. Eğer bir komutan görevini asgari kayıplarla başarmak istiyorsa, psikolojik harekâtı bir savunma ve saldırı silahı olarak dikkate almak zorundaydı. Son dönemlerdeki harpler üzerinde yapılan analizler neticesinde taktik, stratejik ve takviye edici psikolojik harbin kısa ve uzun dönemleri kapsadığı, harbin olumsuz safhalarını iyileştirdiği, düşmanın harp etkinliğini ve moralini azalttığı, düşman içindeki çekişmeleri teşvik ederek ihaneti sağladığı, örtü ve aldatma harekâtlarını desteklediği, ayrıca birlik içinde birleşmeyi teşvik ettiği, kendi askerlerimiz arasında işbirliğini ve morali artırdığı, grup ve topluluklara önemli yardım sağladığı ortaya çıkmıştır.

Psikolojik harp uygulamaları tarih boyunca bilinçli veya bilinçsiz yapılmıştı ve insanlık var oldukça hep yapılacaktı. Bilinçli yapılan uygulamalar başarıyı getirecektir. Atatürk'ün dediği gibi;

⁸⁹ Zorlubaş, a.g.t., s. 19

“ Harp, sadece karşı karşıya gelen iki ordunun çarpışması değildir!. Milletlerin çarpışmasıdır!. Harpler, milletlerin bütün varlıklarıyla, bilim ve teknik alandaki seviyeleriyle, ahlaklarıyla, kültürleriyle, kısacası bütün maddi ve manevi güç ve nitelikleriyle ve her türlü vasıtalarıyla çarpıştığı bir sınav alanlarıdır. Bu alanda, milletlerin gerçek güç ve kıymetleri ölçülür. Sonuçta yalnız maddi güçlerin değil, bütün güçlerin özellikle ahlaki ve kültürel gücün üstünlüğü kesinlikle ortaya çıkar. Bir memleketi ele geçirmek; o memleketin sahiplerine egemen olmak için yeterli değildir. Yok oluş sadece harp alanındaki orduya ait olamaz. Bir milletin ruhu ele geçirilmedikçe, bir milletin azmi ve iradesi kırılmadıkça, o millete egemen olmanın imkanı yoktur.”⁹⁰

2.3.1. Psikolojik Harp Vasıtası olarak Propaganda

Propaganda; hedef olarak seçilen toplulukların morallerini bozmak, onların her alanda başarıya gayretlerini, mücadele azim ve iradelerini yok etmek, insanların inançlarını zayıflatarak kendilerine olan güvenini kaybettirmek ve nihayet kendileri tarafından tespit edilen belirli fikirleri aşlamak maksadı ile Psikolojik Harbin başvurduğu en etkili vasıta. Propaganda kelimesinin aslı Latince "Propagare" kökünden gelmektedir. Kelime anlamı ise sözlüklerde; yeni fikirler üretmek, yeni fidanlar dikmek şeklinde yer almaktadır.⁹¹

Kitle iletişim araçlarının gelişmesi, kamuoyu oluşturma yöntemlerini olsun, propaganda amaçlarını olsun, çok daha karmaşık bir hale getirmiş bulunmaktadır. Devletler, birçok ülkeye aynı anda ve birçok dilden yayın yapan radyo ve televizyonlar aracılığıyla, diğer ülkelerde yaşayan insanlara çok daha doğrudan ulaşabilme ve onları etkileme imkânını elde etmiş bulunuyorlar. Uluslararası ilişkilerde kitle iletişim araçları yaygın olarak kullanılır hale gelmiştir. Gelişen

⁹⁰ Atatürk, a.g.e, s.125

⁹¹ Kumkale, a.g.e., s. 137

teknoloji, dünyayı internet denilen iletişim vasıtasıyla bir bilgisayar ekranına sığdırmıştır. İnsanlar oturdukları yerden hiç kalkmadan istedikleri bilgiye bilgisayarlarının tuşları vasıtasıyla ulaşabilmektedirler. Bu durum gelişmiş ülkeler için büyük bir avantaj oluştururken, az gelişmiş ülkeler için de bir anlamda korku oluşturmaktadır. Çünkü yeni tekniklerin, yeni düşünce ve değer sistemlerinin, yeni kültürlerin yaygınlaştırılması için bu teknolojiler birer vasıta olarak kullanılmaktadır. Bu etkiler ulusları hem olumlu, hem de olumsuz yönde etkilemektedir.

Kitle haberleşmesinde izleyiciler genellikle birbiriyle hiç ilişkisi olmayan kişilerdir. Fakat propagandada en büyük etki, bu kişilerde oluşan küçük gruplar aracılığıyla büyük gruplara (topluma) sızarak yeni düşünceleri, yeni değerleri, yeni haberleri ve yeni bilgileri o toplumun içinde yaymakla elde edilir.

Tarihte, medyanın bir propaganda vasıtası olarak kullanılmasının örneklerine sıkça rastlamak mümkündür. On dokuzuncu yüzyılın başlarından itibaren uçağın insanlığın hizmetine sunulması ile birlikte, düşmanın moralini bozacak nitelikteki gazeteler uçaklarla düşman bölgelerine atılmaya başlandı. Bu gazeteler atıldığı ülkelerdeki halkın kolaylıkla anlayabileceği lisanla hazırlanıyorlardı. Birinci Dünya Harbi'nin sonlarına doğru Alman cephesinin çözülmesinde ve cephe gerisindeki halkın harbe karşı isteğinin bozulmasında uçaklarla atılan bildirilerin büyük etkisi olmuştu. Çünkü, İngiliz uçakları 1918 Ağustosuna gelindiğinde Alman mevzilerine günde asgari yüz bin gazete ve broşür atabilecek hale gelmişlerdi. Elbette Almanlar da boş durmamışlar ve işgal ettikleri ülkelerde gazete çıkarmışlar ve düşman halkın karşı koyma düşüncesini yok etmek ve tek kurtuluşun galip ülke Almanya'nın insafına sığınmak olduğunun propagandasını yapmışlardı. Bu gazetelerden sadece biri olan Volkischer Beobachter gazetesi ile Hitler, Yahudi düşmanlığını körüklemeye çalışmıştır.⁹²

Aynı dönemde, basının üzerinde Propaganda Bakanlığı'nın kesin bir denetimi söz konusu idi. Hitler'in propaganda şefi günlük gazetelerin muhabirleri ve yazı işleri müdürleriyle her sabah bakanlıkta toplantı yapıyor, hangi haberlerin, nasıl yazılacağı, nasıl başlık atılacağı, hangi kampanyaların açılacağı tek tek anlatılıyordu.

⁹² **Osman Özsoy**, *Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma*, İstanbul: Alfa yayınları, , 1998, s. 291

Sinema da özel firmaların elinde olmasına rağmen, bakanlıkça denetleniyordu. Alman sineması ürettiği propaganda filmleriyle çok kısa sürede endüstri halini almış, dönemin tüm teknik imkânlarını akıllıca kullanmış ve Genelkurmayın da işbirliği ile UFA(*Universum Film Aktion Gesellschaft*) yapımevi kurulmuştur.⁹³

Uçaklardan gazete atılması yöntemi, Ulusal Kurtuluş Mücadelesi sırasında da Yunan ordusuna karşı Türk ordusu tarafından büyük bir ustalıkla kullanılmıştır. Türk uçakları, Yunanistan'daki mevcut hükümete muhalifliğiyle bilinen birtakım gazetelere ait nüshaları havadan Yunan geri bölgesine atarak, Yunanlıların morallerini bozmaya çalışmışlar ve Yunan askerlerine silahlarını bırakarak evlerine dönmeleri konusunda sürekli telkinde bulunmuşlardı. Türk halkının milli mücadele yönünde kazanılması, içeriye ve dışarıya karşı olayların birinci elden duyurulması maksadıyla 27 Nisan 1920'de meclisin açılmasından tam dört gün sonra Psikolojik Harp faaliyetlerini organize edecek İrşâd Encümeninin kurulması kararlaştırılmıştır. 13 Mayıs 1920'de İzmir Mebusu Yunus Nadi Bey başkanlığında Saruhan Mebusu Mahmud Celal Bey (Celal Bayar)'inde dâhil edilmesiyle îrşadat Encümeni 13 kişilik güçlü kadrosu ile Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ilk propaganda teşkilatı olarak TBMM'nin kurulmasından tam 20 gün sonra resmen faaliyete başlamıştır.⁹⁴

1915 yılının Ocak ayında ABD Başkanı Theodore Roosevelt, İngiliz Başbakanı Edward Grey'i basına karşı uyguladığı sert önlemler dolayısıyla uyarmış ve gazetecilere daha büyük bir serbestlik tanınmasını istemiştir. Bundan sonra basın üzerindeki önlemler biraz gevşetilmiş, yazılarının sansüre tabi olması koşuluyla birkaç gazetecinin harp alanına gitmelerine izin verilmiştir. Böylece gazetelerde yazılan haberler gerçekleri değil, İngiliz hükümetinin halka vermek istediği mesajları içermiştir. Örneğin İngilizler için bir felaket olan Somme muharebesi İngiliz halkına bir zafer gibi yansıtılmıştır.⁹⁵

Bir örnek teşkil etmesi açısından Körfez Harbinde basın yoluyla bir propaganda şu şekilde olmuştur; 1990 Ağustos'unda, Saddam Hüseyin'in kuvvetleri

⁹³ Özsoy, a.g.e., s. 311

⁹⁴ Kumkale, a.g.e, s. 189

⁹⁵ Mürsel Çıkrıkçı, "Tehdit Konusundaki Yeni Yaklaşımlar".YAT, HAK, 2003, s. 85

Kuveyt'i işgal etmiş, buna karşı Birleşmiş Milletler karşı hareketi başlamıştır. Suudi yönetiminin onayını takiben Amerika hava ve deniz kuvvetlerini bölgeye yığmış, Pentagon halkla ilişkiler işleri subayı Pete Williams'a göre; Suudi Arabistan Kralı bir grup Birleşik Devletler muhabirini Birleşik Devletler askeri koruması altında bölgeye kabul etmiştir. Savunma Bakanlığı, Washington'dan TV, radyo ve yazılı basının 17 üyesini hemen bölgeye yerleştirmiştir. 1990 Ağustos'undan Aralık'a kadar medya personeli sayısı yaklaşık 800'e ulaşmıştır. Basın mensupları ilk iki hafta dışında bütün çalışmalarını kuruluşlarına bağımsızca ulaştırmışlardır.⁹⁶

Körfez harbi medya alanında yeni bir çılgır açmış, dünyanın her köşesindeki insan, televizyonun başında harbin cereyan tarzını yayına müsaade edildiği oranda seyredebilmiştir. Medya o kadar etkili olmuştur ki, başta ABD olmak üzere bir çok ülkenin halkı başlangıçta harbe muhalif olarak, hatta sokak gösterileri ve mitingleri düzenlemişken, sonunda harbin gerekliliğine inanmış ve harbe karar verenler aleyhinde gösteriler yapmaktan vazgeçmişlerdir.⁹⁷

Medya temsilcileri ve askeri yetkililer arasında sekiz ay süren görüşmeler sonucu dokuz madde üzerinde anlaşma sağlanmış, ancak askeri yetkililer medyanın harple ilgili haber alma çalışmalarında yardımcı olma sözü verildiğinde harp sona ermiştir.⁹⁸

Dönemin Genelkurmay başkanı Colin Powell ile Savunma Bakanı Dick Cheney'nin ortaya attığı havuz sistemini ABD Başkanı George Bush uygun görmüş, havuz sistemi ilk kez o günlerde gündeme gelmişti. Bu sisteme göre belirli sayıda gazetecinin operasyonlara yakın bölgelere girmelerine izin verilmiş, ancak haberlerin denetimini askerler üstlenmişti. Grubun içinden belirlenen bir gazetecinin çatışmaları izleyebileceği bir mesafeye kadar özel koruma birlikleriyle yaklaşmasına izin veriliyor, izlenimlerini diğerleriyle paylaşan muhabir ABD'ye gönderilecek haberin

⁹⁶ A.g.t., s. 86

⁹⁷ **Can Cebeci**, "*TSK'nin Basın ve Halkla İlişkiler Konusundaki Uygulamaları*". İstanbul: YAT, HAK, 1999, s.11

⁹⁸ "**Pascale Combelles**, *The Troubled Path To The Pentagon's Rules On Media Access To The Battlefield: Grenada To Today*, U.S. Army War College, 1996, s.2." Aktaran **Can Cebeci**, "*TSK'nin Basın ve Halkla İlişkiler Konusundaki Uygulamaları*". YAT, HAK, 1999

çatısını kuruyordu. Haberler ordunun Bahreyn'deki basın merkezince kontrol edildikten sonra ABD'ye iletiliyordu. Öte yandan, Birleşik Devletler Ordusu Körfez Harpı sırasında, Amerikan halkı ile direk olarak sadece basın konferansları ve brifingler aracılığıyla konuşabileceğini öğrendi. Brifinglerin ve basın konferanslarının bilinen nedeni geniş basın ordusunu harpla ilgili aktiviteler hakkında bilgilendirmektir. Körfez Harbi sırasında CNN askeri yorumcusu General Perry Smith, "CNN Harpte Nasıl Çarpıştı?" adlı kitabında, Çöl Fırtınası Operasyonunda Silahlı Kuvvetler ve medya arasında gerçekleşen değişim örneğinden bahsetti. Körfez Harbindeki ordunun Vietnam Harbinde savaşan ordu olmadığını belirtti. İnsanlar, silahlar, eğitim farklıydı ve Körfez Harbi'nde büyük başarı elde edildi. Medyanın büyük bir kısmı, kendi kültür ve inançlarına tutsak düştüler. Körfez Harpı dramatik bir şekilde medyanın Silahlı Kuvvetler hakkındaki görüşlerini değiştirdi. Newsweek'deki bir makale, açıkça Çöl Fırtınası Operasyonu'nun başarısının, Vietnam lekesini sildiğini belirtiyordu.⁹⁹

Desert Storm (Çöl Fırtınası) harekâtı esnasında, CNN'nin Bağdat'tan yapmış olduğu yayınların harbin yöneticileri ve üzerinde etkisi olmuştur. Peter Arnett 13 Şubat 1991'de, Al Firdos Komutanlığı sığınağının bombalanmasını yayınlamıştır. Bu yayın, politik ve askeri liderlerin ve hava harekâtının yöneticileri üzerinde baskı ve etki yaratmıştır. Seyircilerin ölü kadın ve çocuk bedenlerini izlemesi, Pentagon ve CENTCOM'un, bu hedefin niçin bir askeri hedef olduğunu açıklama konusunda çok fazla zaman harcamasına neden olmuştur. Basın sözcüsü Fitzwater açıklamasında,

“Televizyondaki imajın, görüntünün gücü kelimelerin gücünden daha güçlüdür, sizin ne kadar açıklama yaptığınızın hiç bir önemi yoktur, hikaye anlatan bir resim, ne söylenirse söylensin kendi kendine insanların şuurunda yer eder” demiştir.¹⁰⁰

Bu dönemde ülke çapında harp karşıtı gösteriler yer almış, okuyucu köşesine çok sayıda mektup yağmıştır. Örneğin ‘‘USA Today’’ gazetesi harp öncesi ortalama günde 60 mektup alırken, bu rakam Şubat başlarında 2000'e çıkmıştır. USA Today'in araştırmalarına göre, gazeteye gelen okuyucu mektuplarının çoğunun

⁹⁹ A.g.t., s. 87

¹⁰⁰ Yasemin İnceoğlu, *Çeşitli Ülkelerde Medya*, İstanbul:Der Yayınları ,1994, s. 54

Miami Herald ve Dallas Morning News'dekilerin aksine harp karşıtı oldukları belirlenmiştir.¹⁰¹

Görüldüğü üzere, medya vasıtası ile kamuoyunu belli bir amaca uygun olarak yönlendirmeye çalışmanın tarihi eskilere dayanmakla birlikte, gelişen teknoloji ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak önemi her geçen gün daha da artmakta ve günlük hayatın bir parçası olmaya devam etmektedir.

Irak harbinde bir gerçek daha ortaya çıktı. Barutun icadı, ateşli silahların muharebe sahasında kullanılması askeri devrim niteliğinde idi. Yüzyılımızda Teknolojinin geldiği nokta, insan yeteneğinin şimdilik tepe noktasındadır. Bunlar biliniyordu ama medyanın harpta kullanılması bu kadar beklenmiyordu. Medya büyük bir güçtür. Kullanmasını bilen elinde nelere kadir olduğu Irak harbinde görüldü. Bağdat'ın merkezinde yıkılan bir diktatörün heykelinin dünyaya canlı olarak yansıtılmasının harbin sonucunu tayin edeceği hiç kimse tarafından beklenmiyordu.

Askerler, elindeki silahın isabetli ateş yapması için harptan önce “nişan hattı ayarı” denen bir işlem yaparlar. Bu işlem kısaca şöyle ifade edilebilir. Namlu Mihveri ile nişancı dürbünü, mihverinin belirli bir noktaya getirilmesini sağlayacak bir teknik faaliyettir. İfade edilmek istenen husus ise canlı yayınlı televizyon ekranına aktarılan kameramanın objektifi ile hedefe ateş eden tankın namlusunun aynı noktaya çakışmasından doğan sonuçtur. Tankın atımı, sonuçta bir hedefi tahrip eder. Tesiri sınırlıdır, yalnız o hedefe isabet kaydederse hedef ortadan kalkar, sonucu taktik seviyede bir başarıdır. Ancak kameranın objektifi ise bu tank atışının tesirlerini bütün dünyaya aktararak stratejik sonuçlar doğuracak boyutta etkin olmasıdır. Amerikalılar bunu sözde özgürleştirici atış diyebilirler. Çünkü bu atışlarla öldürülen insanlar, yakılıp yıkılan tesisler değil özgürleştirilen bir ulus temasını işlediler. Irak harbinde, şüphesiz kameraman objektifi ile tank nişancısının nişan hattı ayarı

¹⁰¹ A.g.e., s. 55

önceden yapılmamıştı ama, ABD' nin uyguladığı “Psikolojik Harbin” etkin vasıtası olan medya gücü bu harbin sonucunu tayin etti.

Muharebe sahasındaki sınırlı mesafeler için tasarlanmış silah sistemlerinin medya sayesinde gücü ve menzili çok uzadı. Tesirleri de çok büyük oldu. Şüphesiz bundan çıkarılacak çok ders vardı. Uzmanlar bunu dikkate alacaklardır. Şimdi düşünülmesi gereken husus medyanın muharebe sahasında etkin şekilde nasıl kullanılabileceğidir. Ayrıca bu durum çok basit bir silahın nasıl bir propaganda unsuru olabileceğini göstermiştir. Irak harbinde kullanılan silahlar akıllı mühimmat güdüm sistemleri, tahrip gücü yüksek , uzun menzilli silahlar, füzeler ve benzer teknolojik gelişmeler ülkelerin milli güçleri ve ekonomik yetenekleri ile bilim ve teknolojiye verdikleri önem derecesinde etkin sonuçlar alacaklarını gördüler.

Ancak medya ile vücut bulan psikolojik harbin muharebe sahasına girmesi ile başlayan askeri harekâtlarda devrim yaratacak niteliğini gözden kaçırmamak gerekir. Harp planlayıcıları bundan sonra medyayı ve onun kameramanlarını da düşünüp planlarına dahil etmeleri gerekecek. İyi planlayıp senaryosunu iyice yazamadıkları takdirde “amatörce” yapılacak uygulamaların ne kadar kötü sonuçlarda doğurabileceği görülecektir. Irak harbinde bu “profesyonelce” kullanılmıştır.

Afganistan ve Irak'ın işgalinden hemen sonra Arap dünyasında artan Amerikan karışıklığını azaltmak ve genç kuşağı etkilemek için Arapça televizyon, radyo ve dergi yayınına başlayan ABD yönetiminin desteklediği dergilerden biri de 55 bin adet Arapça basılan 'Hi Magazine' idi. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın gözetiminde 2003 yılında çıkan derginin hedef kitlesi olarak 18-35 yaş grubu belirlenmişti. ABD yönetimine yılda 4.5 milyon dolara mal olduğu belirtilen dergi bütün çabalara rağmen etkili olamadı. İsteddiği satışlara ulaşamayan dergi kapatılmak zorunda kalındı. Amerikan yönetiminden yapılan açıklamada, derginin satış rakamlarında olduğu kadar propaganda da başarısız olduğu açıklandı."Amerikan tarzı propaganda" malzemesi olarak nitelenen dergi, birçok sayısında Amerika'da yaşayan Arap gençlerin yaşam biçimlerini anlatıp bu ülkeyi övüyordu. Ayrıca caz müziği, kum kayağı, Arapça aşk şiirleri, yoga, evliliği yürütme yolları, ABD'de öğrenim gören Arap gençleriyle yapılan ve gençlerin düşünce özgürlüğünü övdüğü röportajlar ve

ünlülerden haberler dergide bolca yer almıştı. Beyaz Saray'ın Küresel İletişim servisi sorumlusu *Tucker Eskew* derginin ilk sayısında yaptığı açıklamada, "Terörle mücadele ettiğimiz kadar düşüncelerle de savaşıyoruz" diyerek derginin başarılı olacağını savunuyordu.¹⁰²

Psikolojik harbin silahının sadece propaganda olmadığını söyleyebiliriz. Propaganda esas olmakla beraber, buna ilave olarak ve birbiriyle koordineli şekilde ekonomik yardımlar, turizm ve tanıtma faaliyetleri, kültürel ve sanatsal alışverişler ile spor temasları gibi etkinliklerden yararlanılmaktadır. Bunların her biri psikolojik harbin aracı olarak görülmelidir.¹⁰³ Burada şunu da ifade etmek gerekir. Psikolojik Harp sadece devletlerin diğer devletlere veya kendi halkına karşı uyguladığı bir harp yöntemi değildir. Kimi zaman uluslararası kuruluşlar, kimi zaman ise uluslararası terör örgütlerinin kullandığı bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda Örnek olması bakımından örgüt güdümünde yayın yapan Roj Tv 'nin yaptığı yayınlar Türkiye'nin sürdürdüğü terörle mücadelede bir terör örgütünün ülkeye karşı yürüttüğü psikolojik harbe örnek verilebilir. Aynı zamanda El Kaide terör örgütünün zaman zaman internet ortamında yaptığı açıklama ve yayımladığı eylem görüntüleri ayrı bir örnek teşkil etmektedir.

¹⁰² Kumkale, a.g.e, s. 273

¹⁰³ A.g.e, s. 115

BÖLÜM III

ASİMETRİK HARP KAVRAMI

3.1. Asimetrik Harp Nedir?

Asimetrik Harp yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmasına rağmen, aslında yeni bir harp veya strateji değildir. Asırlar öncesinde bile karşılıklı iki rakip mutlak suretle önce birbirlerinin zayıf yanlarını kollamış daha sonrada bu zayıf tarafı istismar ederek rakibini alt etmişti. Bir boks maçında hedef, rakibin zayıf tarafını vurmaktır. Bir futbol maçında bile taktikler genelde karşı tarafın zayıf yanlarını istismar etme fikri üzerine kurulur.

2500 yıl önce Sun Tzu;

“Harp etmeksizin başkalarının ordularını altetmek, hünerlerin en iyisidir.”¹⁰⁴

demiş ve “en az çabayla, en çok işi gerçekleştirmek” felsefesini ortaya koymuştu. Bu düşünce her ne kadar felsefi ise de, aynı zamanda ekonomiktir de. Bu gün sadece teknoloji ve sayısal üstünlükten yoksun fakir ülke veya örgütler değil, her yönden üstün ve zengin ülke ve örgütler de, rakipleri/düşmanları ile sürdürdükleri mücadelelerde ekonomiyi ön planda tutmakta ve en az harcama ve çabayla, en fazla faydayı sağlama, verim elde etmeyi kendileri için temel prensip olarak görmektedirler.

Eski bir Çin askeri stratejisti olan Zhuge Liang, İÖ 3 ncü yüzyılda;

“ Akıllılar dövüşmeden önce kazanır, cahiller ise kazanmak için dövüşür.....Usta saldırı, karşıtların nasıl savunacaklarını bilmedikleri saldırıdır; usta savunma, karşıtların nasıl saldıracaklarını bilmedikleri savunmadır....Bu nedenledir ki, yüksek surlar ve derin hendekler güvenliği, sağlam zırhlar ve etkin silahlar kuvveti sağlayamazlar.”¹⁰⁵

¹⁰⁴ Tzu, a.g.e., s. 12

¹⁰⁵ A.g.e., s. 24

demidir. Sabancı suikastı, çok iyi korunduğu tasavvur edilen bir binada gerçekleştirilmişti. Dünyanın süper gücü olarak bilinen ABD, 11 Eylül saldırılarını eli-kolu bağlı seyretmişti.

Asimetrik Harp tanımından önce ‘Asimetri’ kelimesinin kaynağı olan ‘Simetri’ kelimesinin sözlük anlamına baktığımızda, ‘Bakışım’, ‘Benzerlik’ ; ‘Simetrik’ kelimesine baktığımızda ‘Bakışım’, ‘Benzer’ ifadelerini görüyoruz. Aynı şekilde ‘Asimetri’ye baktığımızda, ‘Bakışsızlık’, ‘Benzersizlik’; ‘Asimetrik’ kelimesine baktığımızda ‘Bakışsız’, ‘Benzer olmayan’, ‘ Gücüyle orantılı olmayan’ ifadelerini görüyoruz.¹⁰⁶

Bu tanımlardan hareketle ‘Simetrik Harp’ benzer kuvvetlere, teçhizata sahip kuvvetler arasında olan, ‘Asimetrik Harp’ ise tamamen farklı kuvvetler arasındaki harp ya da gücüyle orantılı olmayan harp olarak karşımıza çıkmaktadır. Simetrik harpler pahalı ve uzun bir zaman periyodunda icra edilen, itici harplerdir. I nci Dünya Harbinin ilk iki yılı, II nci Dünya harbinde Doğu cephesindeki harpler, İran- Irak Harbi Simetrik Harplere örnek olarak verilebilir.¹⁰⁷

Asimetrik harp için; daha güçsüz bir ülke veya bir grup tarafından daha güçlü bir ülkenin imkan ve kabiliyetinden sakınacak şekilde, güçlü ülkenin zayıf taraflarına umulmadık bir şekilde ve örneği olmayan yöntemlerle taarruz edilmesidir denilmektedir.¹⁰⁸ Benzer şekilde ABD Harekat talimnamesi FM 3-0 da Asimetriyi; kuvvetler arasındaki teşkilat, teçhizat, doktrin, imkan ve kabiliyetlerden ortaya çıkan farklılıktır, şeklinde tanımlamaktadır.¹⁰⁹

İnisiyatifimizi korumak, dost tarafın kuvvetli tarafından yararlanmak, düşmanın hassasiyetini istismar etmek için simetrik ve asimetrik hareketleri düzenleme zorunluluğu vardır. Eğer kuvvetler, teknolojiler, silahlar (iki hasmın)

¹⁰⁶ **EDOK** Yabancı Kökenli Kelimelere Türkçe Karşılıklar Sözlüğü.

¹⁰⁷ **William S. Cohen**, *Report of the Quadrennial Defence Review*, 1997, s.4. Aktaran: Ali Tahsin Tunalı, “Asimetrik Harp”.YAT, HAK, 2006 <http://www.comv.org/qdr/tucker.htm>

¹⁰⁸ **C.J. Dunlap**, *Challenging the United States Symmetrically and Asymmetrically: Can America be defended?*, US Army War College, Strategic Studies Institute, 1998, s.1. Aktaran: Ali Tahsin Tunalı, “Asimetrik Harp”.YAT, HAK, 2006

¹⁰⁹ **NATO**, *FM 3-0 Operations*, US:NATO yayınları, 2001, s.4-31.Çeviri:HAK

arasında fark varsa asimetri söz konusudur. Her zaman asimetrisinin varlığından söz edilebilir. Çünkü, farklı çevre koşulları farklı askeri yapıları ortaya çıkarır.

Asimetri, zayıflığı istismar ve kuvvetli taraftan kaçınmaktır. Bu konu ile ilgili, Sun Tzu M.Ö. 500 yılında şöyle demiştir:

“ Eğer düşman kuvvetli ise, ondan kaçın. Eğer düşman kuvvetleri birleşirse, onları parçala. Hazırlıksız olduğu yerden taarruz et. Beklenmediğin yerden ortaya çık.”¹¹⁰

Çinli iki Stratejist Albay hazırlamış oldukları Sınırlandırılmamış Harp adlı dokümanda konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Artık milli çıkarların korunması için sadece askeri kuvvetlere ve silahlara güvenmek mümkün değildir. Aşıkardır ki, harp artık sadece askerlerle değil, artan oranda politikacılarla, bilim adamları ile ve hatta bankerlerle yapılacaktır. Düşmana kendi niyet ve arzusunu zorla kabul ettirmek isteyenler, artık sadece silahlı kuvvetleri kullanmayacaklardır. Bunun yerine; silahlı veya silahlı olmayan, askeri veya askeri olmayan, ölümcül veya ölümcül olmayan tüm vasıtalar kullanılacaktır.”¹¹¹

Tüm tanımları incelediğimizde Asimetri'nin ortak yönleri olarak;

Düşmanın bir zayıflığına karşı gücü kullanmak,

Beklenmeyen, geleneksel olmayan yeni taarruz veya savunma metotları uygulamak,

Askeri veya mali sonuçlar açısından harcanan güçle orantılı olmayan etkiler yaratmak,

Teknolojik veya kültürel tehditleri kullanmak,

Askeri veya askeri olmayan, ölümcül veya ölümcül olmayan teknikler kullanmak kavramlarını görüyoruz.

Yukarıdaki bilgiler çerçevesinde şu şekilde bir tanıma ulaşılmaktadır:

¹¹⁰ Tzu, a.g.e., s. 24

¹¹¹ “Qiao Liang and Wang Xiangsui, Unrestricted Warfare, Beijing, PLA (People's Liberation Army of China), Literature and Arts Publishing House, February 1999, S.7.” Aktaran: Ali Tahsin TUNALI, “Asimetrik Harp”. YAT, HAK, 2006

<http://www.usembassy-china.org.cn/english/sandt/index.htm>

Asimetrik Harp, teknolojik ve askeri açıdan üstün olan veya olmayan bir düşmana kendi çıkarlarımızı zorla kabul ettirmek maksadıyla; hassasiyetlerini istismar ederken, kuvvetli yanından kaçınarak, ölümcül veya ölümcül olmayan, askeri veya askeri olmayan araçlar ile yeni strateji ve taktiklerin kullanımıdır.

Bu tanımda da ifade edildiği gibi Asimetrik Harb'in amacı, düşmana kendi çıkarlarımızı zorla kabul ettirmektir. Bunu başarmanın bir çok yolu vardır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:¹¹²

Bir bölgeye yapılacak askeri yığılmanmayı önlemek veya geciktirmek.

Harpten önce veya harpte, özellikle üstün teknoloji kullanımını sınırlayarak, askeri etkinliği azaltmak.

Etkili koalisyonlar teşkilini veya üs desteği sağlanmasını önlemek. Eğer bir koalisyon teşkil edilirse, parçalamak için girişimlerde bulunmak.

Medyayı kullanarak, harekâtın veya uygulanan politikanın halk desteğini ortadan kaldırmak. (Örneğin; düşman ülke liderleri hakkında İnternet'te şaiyalar yaymak.)

Ülke, bölge veya dünyada politik saygınlık kazanmak. (Örneğin, Orta Doğu'da eski lider Saddam ve halen Kaddafi.)

Şok veya karışıklık yaratacak hareketlerle, savaşma azim ve iradesini kırarak veya inisiyatifi kaybettirerek, önemli bir psikolojik etki yaratmak.

Saldırılarla, harcanan güçle orantılı olmayan personel veya mali kayıplar verdirmek. (Örneğin, Ruslar tespit edilen bir telefon sinyaline yönlendirdikleri füze ile Çeçen liderini tamamen etkisiz hale getirebilmişlerdi. Büyük miktarda para akışını kontrol eden uluslararası bankerlerin, ekonomik küçük kaplan olarak değerlendirdikleri ülkelere finansal taarruzlarla, bu ülkelerin ekonomilerini yıkmaları ve onları bir gecede onlarca yıl geriye göndermeleri gibi Mali Harpler de sayılabilir.)

¹¹² “Maj D A Kernohan, What Could Be The Implications of Asymmetric Risk From Non-Military Economic Warfare Operations For The United Kingdom Defence And Security Communities?, April 2001, DRP, JSCSC, UK, S.5.” Aktaran: Ali Tahsin TUNALI, “Asimetrik Harp”. YAT, HAK, 2006

Terörist bombalamalar, gerekirse kitle imha silahları kullanarak veya altyapıya saldırarak, kamuoyunu etkileyecek ve dolayısıyla onların problemin bir parçası olmalarını sağlayacak saldırılar gerçekleştirmek. (Örneğin; intihar komandolarını kullanmak, kaçırılan uçaklarla hedeflere saldırmak.)

Düşmanın yürüttüğü seferi etkileyecek mali krizlere neden olacak şekilde, ülkenin ekonomisine saldırmak. (Örneğin; düşman ülkenin döviz kurunu istikrarsız kılmak, planlı olarak borsadaki hisse senetleri fiyatlarını düşürmek, gümrük tarifelerini yükseltmek veya kaldırmak, ticari yaptırımlar ve teknolojik ambargolar uygulamak gibi Ticari Harpler sayılabilir. Bunun için mutlaka ülkenin içindeki kaynaklara değil, ülke dışındaki ekonomik kaynaklarına da saldırılabilir.)

Çeşitli kültür saldırıları ile ülke insanının savaşıma azim ve kararlılığını ortadan kaldırmak.

Çeşitli özelleştirme programları ile ülkelerin stratejik enerji kaynaklarını kontrol etmek .

Günümüzün siyasi ve sosyal ortamını düşündüğümüzde, oldukça güçlü bir ülke veya grubun da iç ve dış siyasi baskılara maruz kalmamak, zararlarını asgariye indirmek, ekonomik olarak fazla masraftan kaçınmak düşünceleriyle Asimetrik Harbi kullanabileceği değerlendirilmektedir. Teknolojik küreselleşme döneminde tehdit algılamaları da değişmiştir. Terör eylemlerinin niteliğinde meydana gelen değişimin “asimetrik tehdit” kavramının güvenlik literatüründe daha çok yer almasına neden olmuştur. Batılı ülkelere asimetrik tehdit algılamaları her ne kadar ‘güçsüzden güçlüye’ yönelik bir tehdit olarak tanımlansa da günümüzde görülen bir çok örnekte olduğu gibi ‘güçlüden güçsüze doğru yönelen, farklı biçimlerdeki asimetrik tehdit algılamasının varlığından da söz etmek mümkündür.¹¹³ Çünkü bir ülkeyi zayıflatmak için kullanılan askeri seçenekler artık daha az tercih edilmektedir. Tehdit kaynaklarında ve aktörlerinde artış ve farklılıklar oluşmuştur. Yeni tehdit biçimleri ve çok farklı özellikte, yapıda ve rollerde yeni aktörler tehdit algılamasını ve tehdidin

¹¹³ **Baldwin**, a.g.y., “Güvenlik Kavramı”, *Uluslararası Güvenlik Sorunları*, editörler. Kamer Kasım-Zerrin A.Bakan, Ankara: ASAM Yayınları, 2004 ss. 1-37

tanımlanmasını güçleştirmektedir. Bazı analistlere göre, yumuşak güç olarak tanımlanan medya, Sivil Toplum Örgütleri (STÖ), vakıflar, NGO'lar ve uluslararası kurumların yeni asimetrik avantaj yaratmak maksadıyla kullanılabileceği aşağıdaki örnekler verilerek değerlendirilmektedir. Bu avantajlar, Etki Odaklı Harekatın değiştirmeyi amaçladığı algılamaların, farkında olmanın, inançların, ve değerlerin bulunduğu ve anlamlandırma sürecinin sonucunda kararların verildiği İdrak/Algılama alanıdır. Bu alanda nihai hedef azim ve irade, ve yeteneklerdir.¹¹⁴

Meksikalı Zapastita gerillaları merkezi otoriteye karşı ayaklanmaları karşısında askeri güç kullanan Meksika hükümetine karşı ülke dışındaki, medya, İnternet, diğer ülkelerdeki STÖ'leri, vakıflar, baskı grupları, lobiler ve NGO'ları kullanarak, bir nevi bilgi operasyonları icra ederek, Meksika hükümeti üzerinde, küresel, bölgesel ve ülkesel baskı oluşturarak askeri güç kullanımından vazgeçirmiştir.¹¹⁵ Benzer şekilde bir avuç Ukrayna'lı genç Doğu Avrupa Açık Üniversitesinin ve Soros Vakfının kurucusu George Soros'un finanse ettiği, ve uluslararası kuruluşların ve STÖ'nin desteklediği ve İnternet ortamında da faaliyet gösteren "PORA" adlı sivil hareket kitleleri tetikleyerek, bir çağrıda başkent Kiev'de hükümeti protesto için 200 bin kişi toplamıştır. Benzer bölgesel ve uluslararası destekleri olan Sırbistan'daki "OTPOR" ve Gürcistan'daki "KMARA" sivil hareketleri model alan "PORA" 2004 seçimleri için, Miloşeviç'i deviren Sırp STÖ'lerinden eğitim alarak ülkelerine döndü. 9 bini aşkın genci örgütleyerek Ukrayna'yı köy köy, kasaba kasaba dolaşarak seçmenlere oy vermek için propoganda faaliyetleri icra ettiler. Ukrayna Gizli Servisi'nin her türlü sindirme çabalarına rağmen geceli-gündüzlü parlamento ve başbakanlık binalarını kuşatma altında tutan insanları Rusya ve güdümündeki Ukrayna yönetimine karşı oylarıyla tavır almalarını söyleyerek amaçlarına ulaştılar. Romanya'da yüzlerce genç aylar boyunca ülkeyi gezerek, rüşvet ve yolsuzluklara karışıklıkları belirlenen 153 ismi içeren broşürleri dağıtarak, şaibeli kişilere oy vermemeleri için çağrıda bulundular. Bir nevi bilgi operasyonu aracı olan broşürlerdeki kara listenin arkasında Helsinki

¹¹⁴ Hüseyin BAYAZIT, "Gelişen Bilgi Teknolojisi ile Güvenlik Politikası ve Stratejiler Arasında Etkileşim ve Yönlendirme "Sempozyum Tebliğleri, HAK, İstanbul, 2005, s.5

¹¹⁵ A.g.e., s. 5

Komitesi, Demokrasi Birliği, Özgürlük Evi , Uluslararası Saydamlık Hareketi, Açık Toplum Vakfı gibi toplam 12 adet STÖ, vakıf, NGO’nun desteği vardı.¹¹⁶

3.2. Asimetrik Harp Çeşitleri

Asimetrik yaklaşımlarda hem askeri hem de sivil hedeflere karşı kullanılabilecek teknolojik silahların yer aldığı iki alan vardır. Birincisi, sivil, ticari ve kamunun kritik altyapı şebekeleri (iletişim, finans, enerji, ulaştırma, hava ve demiryolu trafiği, v.b.), ve askeri şebekeler (C4ISR, atış platformları ve silah sistemleri) gibi değişik çevrelerde saldırı, korunma ve manevranın yer aldığı fiziki alandır. İkinci alan bilginin üretildiği, yapısallaştırıldığı, dağıtıldığı ve ustalıkla kullanıldığı ve paylaşıldığı bilgi alanıdır.¹¹⁷

Asimetrik harbin birçok şekli mevcuttur. Rakibin her türlü zayıf yanı o noktaya uygulanabilecek asimetrik bir harp uygulaması yaratır. Asimetrik uygulamaları kullanılan vasıtalar yönünden de ikiye ayırarak incelemek mümkündür:¹¹⁸

Birincisi; Yüksek Teknolojinin kullanıldığı uygulamalardır. Bunlar içerisinde;

- Bilgi harbi,

- Sınırlı Yüksek teknoloji silahı kullanımını sayabiliriz. (Seller yaratmak, deniz seviyesini yükseltmek, suni depremler yaratmak gibi Ekolojik Harp bunun içindedir.)

- İkincisi; Düşük Teknolojinin kullanıldığı uygulamalardır. Bu uygulamalarda hedef, düşmanın harp etme azim ve iradesinin kırılmasıdır. Bu yüzden genelde psikolojik tabiatlıdırlar. Bunların içerisinde şunları sayabiliriz;

¹¹⁶ A.g.e, s. 6

¹¹⁷ A.g.e, s. 7

¹¹⁸ Maj A M Wright, “The Threat To The West From Asymmetric Warfare”, 2001, DRP, JSCSC, UK, S.2. Aktaran:Ali Tahsin TUNALI, “Asimetrik Harp”.YAT, HAK, 2006

- Kitle İmha Silahlarının Kullanımı. (Sahip olan kullanmak isteyeceği gibi, caydırıcılık unsuru da vardır. Tokyo metrosuna saldırı. Irak'ta var olduğu iddia edilen silahların çevre ülkelere karşı caydırıcı olarak kullanılması.)

- Alçak Seviyede Askeri Operasyonlar: Özellikle Özel Kuvvetlerle icra edilen hareketler.

- Terörizm: El-Kaide, IRA vs.

- Ekonomik Harp: İki boyutu vardır. Birincisi, Batı Asimetrik harpten korkmaktadır. Çünkü düşmanın hedef alanı hem çok geniş hem de belirsizdir. Bu alanların tümünü kontrol altına almak çok büyük ekonomik yatırımlar gerektirmektedir. Örneğin Küresel Konumlama Sistemi (KKS) sistemi çok basit yöntemlerle etkisizleştirilebilmektedir. Ancak çok sayıda istasyon tesis edilirse bu önlenemez. Fakat çok sayıda istasyon çok sayıda uydu demektir. Bu da o kadar mali harcama, dolayısıyla ekonomik çöküntü demektir. Örneğin tüm ülkeyi balistik füzelere karşı korumak için gereken sistemin maliyeti bu sistemi kurdurtmak zorunda bırakan asimetrik tehdidin sahibi için bir başarıdır. İkincisi ise, tam tersine batının uyguladığı, karşıdakini bağımlı kılmayı hedefleyen Ekonomik Harp'tir.¹¹⁹

- Kamuoyu Desteğinin Sağlanması: Deniz olmadan balık yaşayamaz. Halkın desteği olmadan da, o halkın yaşadığı bölgede kalıcı bir başarıdan söz etmek yanlış olur.

- Kültür Farklılıklarının Kullanımı: Asimetrik harpte kültür iki yönden önem kazanmaktadır. İnançlı ve ölümü göze alabilecek bir halka sahipseniz bu sizin için karşıtlarınıza karşı kullanabileceğiniz korkunç bir silahtır. Aynı zamanda bu silah karşı taraf için asimetrik olarak taarruz edilecek bir hedeftir. Halk içinde ayrımcılık yaratılması, kültür farklılıklarının farklı toplum bilinci yaratmak yönünde işlenmesi başka ülkeler içinde istismar edilebilecek bir özellik olmaktadır. Dolayısıyla korunması da gerekebilir. Batı zayıfatı göze alamazken insanların kalkan olarak kullanımı, Asimetrik etki yaratmaktadır. 1990'ların ortalarında, Fransızların yüzde

¹¹⁹ A.g.e, s. 4

61'i, Almanların yüzde 45'i ve i İtalyanların yüzde 32'si Amerikan kültürünü kendi kültürlerine karşı bir tehdit olarak görmekteydi.¹²⁰

Birbirine benzeyen kültürlerle sahip halklar ve ülkeler bir araya gelirken kültürleri farklı olan halklar ve ülkeler birbirlerinden ayrılmaktadır. İdeolojilerin ve süper güçler arasındaki ilişkilerin tanımladığı kamplaşmaların yerini kültür ve medeniyetin tanımladığı kamplaşmalar almaktadır. Siyasal sınırlar etnik kültürel sınırlarla çakışacak şekilde yeniden çizilmektedir. Huntington'a göre Soğuk Harp dönemi kamplaşmalarının yerini medeniyet temelli kamplaşmalar almıştır. Soğuk Harp döneminin sona ermesiyle birlikte ülkeler tüm dünyada eski düşmanlıkları ve yakınlıkları yeniden canlandırırken yenilerini de geliştirmektedir. Ülkeler gruplaşmaları el yordamıyla ararken bu gruplaşmaları kendilerinininkine benzer kültüre sahip ve aynı medeniyete dahil ülkeler arasında bulmaktadır.¹²¹

- Zamanın Kullanımı: Batı en kısa zamanda harbi sonuçlandırarak, her türlü kaybını asgari seviyede tutmak isterken, IRA gibi terör örgütleri ya da Irak ve Afganistan gibi ülkeler ise harpı uzun bir zaman periyoduna yayarak sonuçta karşı tarafın savaşma azmini kırmak istemektedir.

- Arazinin Kullanımı: Hem güçlü hem de güçsüz diğerini kendi seçeceği bir arazide harbe zorlayarak, avantaj elde etmek ve kazanmak isteyecektir. Bu anlamda Çeçenler Rusları alışkın olmadıkları Meskun Mahal Muharebelerine zorlamışlardır. Bu örnekler daha fazla çoğaltılabilir.

3.3. Asimetrik Harp Uygulamaları

Asimetrik Harp uygulamaları konusunda günümüzde ve yakın geçmişte yaşanan çarpıcı örnekler vermek mümkündür. 11 Eylül'de, Stanley marka bıçaklarla donatılmış birkaç pilotun, nükleer silah deposu olan, Cruise füzeleri, uçak gemileri, nihai sonuç silahları ve kendini koruma teknolojisi olan bombardıman uçaklarına

¹²⁰ Nye Jr, a.g.e., s. 85.

¹²¹ Samuel P Huntigton, *Medeniyetler Çatışması Ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, çev.Cem Soydemir-Mehmet Turhan, İstanbul: Okuyanıs Yayınları, 2006, s. 24

sahip dünyanın tek süper gücüne saldırmasıyla birlikte, birden “Asimetrik Harp” yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır.

Oysa Asimetrik Harp hiç de yeni bir olay veya harp şekli değildir. 1415’te Agincourt muharebesinde mızraklarla donatılmış İngiliz piyadesi, atları üzerindeki zırhlı Fransız şövalyelerine saldırmışlardır.¹²²

Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında gemileri karadan Haliç’e indirerek Asimetrik bir etki yaratmış, İstanbul’u fethederek bir çağa son vermiştir.

Yoktan bağımsız bir ülke yaratan Mustafa Kemal Atatürk’ün sevk ve idare ettiği İstiklal Harbi başlı başına Asimetrik bir harptir. Fransız Mareşali Foch, Yunan Başbakanı Venizelos’a Atatürk’ten şöyle bahsetmiştir:

“Bana 600 bin kişilik bir ordu verseler, Mustafa Kemal’in 50 bin askerinin üzerine gitmeye tereddüt ederim.”¹²³

Fransız Mareşalini bu denli büyük endişeye sevk eden eşsiz komutan ve önder Mustafa Kemal’in kendisi ve O’nun ölümü göze almış kahraman askerleridir. O’nun sevk ve idare ettiği tüm harplerde ve inkılâplarında Asimetriyi görüyoruz. Taktik ve stratejik alandaki uygulamaları ile birçok Asimetrik etki sağlamıştı. Conkbayırı’nda 25 Nisan 1915 günü çekilen erlere “Cephaneniz yoksa süngünüz vardır. Süngü tak, yere yat komutunu vermişti. Bu erler süngü takıp da yere yatınca düşman erleri de yattılar...kazandığımız an, bu andır” demek suretiyle, o anda zafer ile yenilgi arasındaki dengeyi, hasım erlerin kafasında yarattığı etki ile sağlamıştı. Bu örnekte Mustafa Kemal düşmanı, amacından vazgeçirmişti.¹²⁴

20 nci yüzyıl harplerinde çok sayıda asimetri örnekleri bulunmasına rağmen, muhasımlar arasında asimetrik harp kullanımından günümüzdeki kadar söz edilmemiştir. Harpler, esas olarak, dengeli konvansiyonel imkanlarla devletler

¹²² **Richard Norton-Taylor**, *Asymmetric Warfare*, *The Guardian*, 2001, s.1. Aktaran:Ali Tahsin Tunalı, “Asimetrik Harp”.YAT, HAK, 2006
<http://www.guardian.co.uk/analysis/story/0,3604,562144,00.html>

¹²³ **HAK**, *Atatürk ve Harp Sanatı*, 2001, İstanbul: HAK Basım Evi, s. 1-3.

¹²⁴ **A.g.m.**, s. 3-6

arasında yapıla gelmiştir. Asimetrik metotlar, genellikle manevra veya teknolojik avantaj şeklinde kullanıldığında köklü etkilere yol açmıştır.

Oluşturulan kuvvetlerin karşılıklı dengelenmesini sağlayan asimetrik hareketlerin en çok bilinen örnekleri;

- Mevzi harbinin statik halini değiştiren, Sturmtrup taarruz taktikleri
- Birinci Dünya Harbi sırasında uçakların kullanılması sonucu üç boyutlu harbin ortaya çıkması,
- İkinci Dünya Harbinde Fransa'ya karşı Panzerlerin kullanılması,
- ABD ile SSCB arasındaki nükleer silahlanma yarışının son bulmasına etki eden Stratejik Savunma İnisiyatifi'dir. ¹²⁵

Daha küçük güç, büyük olan gücün zayıflığından kendine güç ekler . Gerilla kuvvetleri bunu Güney Amerika'da, Küba'da ve Çeçenistan'da, teröristler ise Kuzey İrlanda ve İspanya'da kullandılar. Bosnalı Sırplar da, 1996'daki BM hava taarruzlarına karşı, rehin aldıkları silahsız BM askeri gözlemcilerini kalkan olarak kullandılar. Aynı rehinelere politik pazarlık unsuru yaptılar. ¹²⁶

Hayati çıkarların korunması söz konusu ise, milli azim ve irade son derece güçlü olabilir. Hayati olmayan çıkarların korunması ise asimetrik tehdide karşı ülkeyi çok daha hassas bir duruma sokabilir. Bunun bir örneği, 1993 yılında ABD kuvvetlerinin, 18 Amerikalının öldürülmesi ve bu olayın CNN'de yayınlanmasından sonra, süratle Somali'den çekilmesidir. Bu oldukça küçük ve lokal taktik yenilgi süratle stratejik önem kazanmıştır. Hayati olmayan çıkarlar üzerine icra edilen bir harekât, zayıfın yarattığı kamuoyu ve politik baskıya dayanamamıştır. ¹²⁷

¹²⁵ A.g.m., s. 1

¹²⁶ UK Doctrine for Joint and Multinational Operations, JWP 0-10, 2000, S.2-8.Çev. Ali Tahsin Tunalı, HAK, 2006

¹²⁷ Wg Cdr A S Linstead, Choosing Asymmetric Strategies: Attacking National Will, 2001, DRP, JSCSC, UK, S.14. Çev. Ali Tahsin Tunalı, HAK,2006

Geniş bir ifade ile, asimetrik harp; düşmanın kuvvetli yanından kaçınırken, zayıf tarafından faydalanarak bunu bir avantaja dönüştürür. Aşağıdaki taktik ve operatif örnekler asimetrinin dinamik tabiatını göstermektedir.¹²⁸

- Körfez harbinde ABD 3 ncü Ordusu ikinci nesil gece görüş cihazları ile teçhiz edilmişti. Irak kuvvetlerinin ise, oldukça eski ve etkisizdi. ABD, İngiliz ve Fransız Zırhlı Birlikleri bu nedenle ateşleri Irak birliklerini imha etti. Asimetriyi teçhizat olarak kullandılar.

- 1999'da Sırp Kuvvetleri, Kosova'da, NATO'nun hava bombardımanlarına maruz kaldılar. Zamanla, Sırp lar gizleme ve aldatmayı daha etkin kullanmaya başladılar. Her ne kadar Sırp kuvvetleri kayıplara engel olamadıysa da, birçok birliklerini bu asimetrik saldırının etkilerinden korumayı başardılar. Böylece, hava gücünden kaynaklanan asimetrik etki zaman içinde yok oldu.¹²⁹

- Körfez harbinde operatif seviyede, Basra Körfezinden yapılan amfibi hücumla, Irak hem deniz gücünü kaybetti, hem de sahil koruması için 6 tümen ayırmak zorunda kaldı. Koalisyon kuvvetleri denizden gelebilecek tehdide angaje bu 6 tümeni karadan kuşatarak imha etti.

- Ülkelerin hava, kara, deniz ve uzaydaki konvansiyonel hâkimiyetlerinin artması ile paralel olarak asimetrik saldırı tehdidi de artmaktadır. Böyle saldırılar sadece taktik hareketleri etkileyebilir, fakat operatif ve stratejik sonuçları, özellikle istikrar hareketi ve destek hareketinde çok daha fazla olabilir. Beyrut'ta, Lübnan'da, Suudi Arabistan'da bomba yüklü kamyonlar birçok personel zayıfına da neden olan büyük zararlar vermişlerdir. Her biri terörizmin bir askeri hedefe yönelmiş, politik etkileri idi. Dünyada, son zamanlardaki asimetrik hareketlere pek çok örnek verilebilir. Bosna' da, Sırp liderler tarafından planlanan, zor kullanılarak harp dışı olanlara çıkarttırılan ve terörist polisler tarafından ustalıkla idare edilen kargaşalık ve ayaklanmalar, barışı korumakla görevli BM birliklerine karşı çok etkili olmuştu.

¹²⁸ NATO, *Operations*, US:Nato yayınları, 2001, s. 4-31.

¹²⁹ Maj S M Carrington, *How Should The Armed Forces Respond The Threat Of Asymmetric Warfare*, 2001, DRP, JSCSC, UK, S.24. Çev. Ali Tahsin Tunalı, HAK, 2006

Milosević, NATO'nun eşsiz hava kuvveti onu durduramazken, Kosova genelinde hayatı ve altyapıyı tahrip etmek için özel polis birliklerini ve diğer özel kuvvetlerini kullanmıştı.

Rusya'da Çeçenler, yerel destekten yararlanarak, bilgi harpı ile, GNH ile, kritik ikmal yollarını keserek ve meskun mahalleri Rus zırhlı birliklerinin üstünlüğünü kırmak için kullanarak, zaman zaman konvansiyonel kuvvetlere karşı asimetrik hareketlerin etkinliğini göstermişlerdi.

Günümüzde Asimetrik Harp, taktik, operatif ve stratejik seviyelerde uygulanabilecek gerilla harbinden, kitle imha silahlarının kullanılmasına kadar geniş bir uygulama alanı bulabilmektedir. Bugün pek az ülke, dünyadaki bir diğer ülkenin büyük çaplı saldırı tehdidi altındadır. Terörizmin değişme ve gelişmesinin sebeplerinden birisi de budur. Özellikle bilgisayar sistemleri ve alt yapıya yönelik saldırılarla desteklenen konvansiyonel terörizm ve düşük yoğunluklu çatışmalar hayati ulaştırma, bilgi ve iletişim sistemlerinde ciddi hasarlara sebep olmaktadır. Son yıllarda teröristler ve terör grupları daha şiddetli ve ölümcül taktikler uygulayarak sivil halkın duyduğu endişe ve korkuyu artırabileceklerini keşfetmişlerdir. ABD Dışişleri Bakanlığı ve Federal Araştırma Bürosu (FBI)'nin araştırmalarına göre olay sayısı azalmış fakat bu olaylarda ölenlerin sayısı artmıştır. Üstelik son yıllarda teröristler ve terör grupları yaptıkları eylemleri daha sık olarak üstlenmemektedirler. Eylemi yapanın bilinmemesi olayın etkisini daha da arttırmaktadır.¹³⁰

Asimetrik Harp konsepti gelecekte çok daha etkili olacaktır. Milyonlarca insanın yaşadığı büyük şehirler en hassas hedefler haline gelebilecektir. Yukarıda da örneklerini gördüğümüz gibi asimetrik harp sadece nisbeten zayıf ülkelerin daha güçlü ülkelere karşı kullandığı bir yöntem değil aynı zamanda güçlü ülkelerinde başvurduğu bir yol olmaktadır.

¹³⁰ **Clark L. Staten**, Asymmetric Warfare, The Evolution and Devolution of Terrorism: The Coming Challenge For Emergency and National Security Forces, 27 April 1998, Emergency Response & Research Institute, S.4. Çev. Ali Tahsin Tunalı, HAK, 2006

<http://www.emergency.com/asymetrc.htm>

Belirli bir şehir veya bölgedeki mevcut rakiplerinin imhasından fayda sağlamak ya da daha dürüst ticari düşüncelerle hâlihazırdaki (dost olmayan) bir hükümet sistemini bozmak maksadıyla; yasal ve yasadışı çokuluslu şirketlerin, terörist faaliyetleri mali açıdan desteklemesi dahi bir ihtimaldir. Bu olgunun bir kanıtı, halen Kolombiya, Pakistan, Burma ve eski SSCB'nin bazı bölgelerinde mevcuttur. Ortaya çıkan bu durumun çarpıcı bir örneği, BM'in, Pakistan'daki cinayetler ve uyuşturucunun hakim olduğu "yer altı ekonomisi" GSMH'sının, resmi hükümetinkinden daha fazla olduğu yönündeki raporunun detaylı incelenmesi ile görülebilir.¹³¹

Toffler'in şu analizi dikkate değerdir. Nükleer fizikçilerin bir elektronik titreşimli harp başlığı yarattığını ve ileriki bir dönemde Irak'lı 'enfo-teröristlerden' birinin bunu Dünya Ticaret Merkezi veya Wall Street bölgesinde patlattığını düşünün. Ortaya çıkacak mali karmaşada, banka transfer ağları, borsa, kredi kartları ağı, telefon veri gönderme hatları ve genel ticari trafik hasara uğrayacak veya yok edilecek ve tüm dünya mali bir şok dalgası yaşayacaktır. Aynı sonucu elde etmek için böylesine gelişmiş silahlar da gerekmez. Korunmasız bilgi yuvalarına konulacak ilkel araçlar bile, eğer sistemlerde yeterli güven mekanizmaları ya da yedekleme yoksa, kıyamet yaratabilirler.¹³²

Asimetri, harp ve strateji de yeni bir şey değildir. Fakat Soğuk Harp sonrası ortaya konan askeri ve stratejik düşüncelerdeki hedefler, araçlar ve yöntemlerin değişimi ile paralel olarak uygulamasını ve önemini artırmıştır. Soğuk Harpten sonra, batı ülkeleri değişen tehdide karşı tedbir almak ve halklarının refah seviyesini artırarak onları mutlu kılmak için silahlı kuvvetlerini yeniden yapılandırdılar. Bütçede silahlı kuvvetlere ayırdıkları payı kısmakla, silahlı kuvvetleri ve kapasitelerini azaltmakla birlikte ileri teknoloji ürünü akıllı silahlar ve oldukça

¹³¹ A.g.m., s. 5

¹³² Toffler, a.g.e., s. 147

gelişmiş bilgi teknolojilerini esas alan konsept ve bu konsepte yönelik doktrin ile teşkilat geliştirdiler.¹³³

Askeri alandaki bu değişim, harp anlayışında da değişikliği beraberinde getirdi; Batının karşıtlarını, Batının teknolojik hassasiyetini istismar edecek veya kendi konvansiyonel zayıflığını ortadan kaldıracak asimetrik araçları kullanmaya yöneltti. Batı da benzer şekilde en ekonomik yolla ve asgari zayıyla çıkarlarını korumak, küçülen silahlı kuvvetlerinin hassasiyetini ortadan kaldırmak için asimetrik harbi düşünmeye başladı. Bu değişim Batının politik alanda da değişime gitmesine neden oldu. Zira teknolojik gelişimle beraber kamuoyunun zayıya karşı toleransı azalmış, medyanın sadece kamuoyu üzerinde değil politikacılar üzerinde de etkisi artmıştır. Askeri ve politik alandaki değişim, ülkeleri stratejilerini değiştirmeye sevk etmiştir. Batı hükümetleri bu askeri ve politik değişimi karşılayacak ve aynı zamanda mevcut hegemonyalarını (ağırlıklarını) sürdürecektir stratejiler aramaya başladı. Bu değişim sadece güçlü olanları değil, mevcut konvansiyonel gücü ile yarışa devam edemeyecek olanları da yeni stratejiler aramaya sevk edince, ortaya yeni bir dünya istikrarsızlığı, düzensizliği çıkmış oldu. Askeri ve stratejik değişim, günümüzün değişen yeni tehditlerine rağmen, güçlüyü daha da güçlü hale getirdi.

3.4. Psikolojik Harbin Asimetrik Harp Vasıtası Olarak Kullanılması

Yirmi birinci asrın gelişmiş iletişim dünyasında artık asker kullanılarak hasım devletlere bir şeyleri kabul ettirmenin zor olduğu ortaya çıkmıştır. Irak'ı bir ay gibi kısa zamanda üstün askeri gücü ile işgal eden ABD'nin geçen zaman içerisinde yarattığı kargaşa ortamı bunun tipik bir misalidir. Çünkü yerleşmemiş ve kurumsallaşmamış demokratik yönetimlerde''düşünce özgürlüğü''maskesi altında her türlü kitle iletişim aracından yararlanılarak yapılacak ideolojik propaganda vasıtasıyla, geniş halk kitleleri psikolojik baskı altına alınarak tutum ve davranışları kendi istek ve dayatmaları doğrultusunda kolaylıkla yönlendirilebilmektedir.¹³⁴

¹³³ **Maj.E J R Chamberlain**, Asymmetry: What Is It and What Does IT Mean For The British Armed Forces?, 2001, DRP, JSCSC, UK, S.7. Çev. Ali Tahsin Tunalı, HAK, 2006

¹³⁴ **Kumkale**, a.g.e, s. 17

Harp ilân edilmeden hedef ülkelerde dil, düşünce ve görüş birliğini tahrip ederek, onları içten çökertmenin yolları vardır. Bunlar kültür harbi, psikolojik harp ve enformatik cehalettir. Psikolojik harbin silâhları olan yıkıcı fikirler, zararlı duygular ve kötü alışkanlıkları hem psikolojik harpte, hem de kültür harbinde kullanılmaktadır. Psikolojik harbin buna ilâve olarak kullanılan malzemesi, yalana, iftiraya ve karalamaya dayanan bilgiler, haberler, yorumlar ve şayialar; kültür harbinin malzemesi, bunlarla birlikte yabancı kültür unsurları; enformatik cehaletin malzemesi ise, yalan, yanlış, lüzumsuz ve zararlı bilgiler, haberler ve yorumlardır.¹³⁵

Hedef ülkelerde enformatik cehalet, kültür harbi ve psikolojik harp genel olarak birlikte yürütülür. Bir olay ya da medya faaliyeti aynı anda hem enformatik cehalet, hem kültür harpı, hem de psikolojik harp etkisi yapabilir.¹³⁶ Psikolojik Harbin en fazla uygulama alanı bulduğu araç esasen medya olmuştur.

3.4.1. Medya

Medyanın gelişimi ve yaygınlaşması, dünyada her zaman önemli değişiklik ve gelişmelere yol açmıştır. Yazılı basının tarihi ile toplumların hürriyet mücadelesi ve demokratikleşmesi arasında oldukça sıkı bir ilişki olduğu bilinmekteydi. Basının toplumlardaki gelişme düzeyi ile demokratik yapı ve hürriyet arasında paralellik görülmektedir. Görüntülü ve sesli medyanın gelişmesinin toplumlar ve bütün dünya üzerinde etkileri ise çok yönlü ve daha çarpıcı olmuştur.

Günümüzde teknolojik gelişmeler, radyo ve televizyon yayıncılığını milli sınırlara kısıtlı olmaktan çıkarmış, belli uluslararası kurallara uymak şartıyla her ülkenin yayınının dünyanın değişik yörelerine ulaştırılması imkanı doğmuş, diğer taraftan, yine dünyanın herhangi bir yöresinde cereyan eden bir olayın bütün dünyada son derece kısa sürede takibi imkan dâhiline girmiştir. Nasıl ki otarşik ekonomik toplum yapısı ulaştırmanın gelişmesi ile milli ekonomiye dönüşmüşse, medyanın hızlı gelişimi de bütün dünyayı çok yönlü olarak kaynaştırdı, bütünleştirdi, değişik toplumların karşılıklı etkileşimini yoğunlaştırdı. Bugün herhangi bir

¹³⁵ Baştürk, a.g.e, s. 8

¹³⁶ A.g.e, s. 22

toplumun (kaynakları, imkanları ne kadar bol olursa olsun) ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel açıdan kendini dünyadan soyutlayarak uzun süre yaşaması söz konusu olamaz. İkinci Dünya Harbinden sonra oluşan iki kutuplu dünyanın bir kutbunu teşkil eden demir perdenin çöküşünde kitle haberleşme teknolojisi ve araçlarındaki baş döndürücü gelişme büyük rol oynamıştı.

Günümüzde hala ulusal ve uluslararası politikada kitlelerin bilgilendirilmesi bakımından etkin ve yetkin tanıtım makinelerine olduğu kadar etkin ve yetkin bilgi dağıtıcılarına gereksinim olduğu açıktır. Küresel çapta yaşanan sosyo-kültürel dönüşüm yalnızca medyanın gücünün bir sonucu olmamakla beraber etkisi azımsanmayacak kadar çok olmuştur. Medyanın gücü kavramı, çeşitli şekillerde tanımlanabilir. İkna etme, seferber etme veya bilgilendirme bakımından, medyanın gücünden söz edilebileceği gibi özellikle, davranışçı medya kuramı medyanın etkinliği yönünden epey yüklüdür. İkinci bir kavramlaştırma ise medyanın kimin gücünü kullanacağı veya kolaylaştıracağıdır. Toplumun tümü için mi yoksa belirli bir sınıf veya baskı grubu için mi bunu yapacaktır? Bu konudaki kuramsal görüşler ise, medyanın toplum içinde daha fazla siyasal ve ekonomik güce sahip olanların görüşünü destekler olduğu yönündedir. Toplum içinde daha fazla siyasal ve ekonomik güce sahip olanlar, kısacası medyayı kendi emelleri doğrultusunda kullanırlar.¹³⁷

Yalnız burada iki şeyi birbirine karıştırmamak gerekmektedir. Medyanın gücü egemen sınıfın gücüdür demek yerine, medyanın kendisinin bağımsız gücü olmadığı fakat medya aracılığıyla topluma ulaşan siyasal ve ekonomik etkilerin toplum içindeki güç merkezlerinden kaynaklandığını eklemek gerekir. Liberal toplumlarda kurulu medya, gelişme yönündeki toplumsal değişim taleplerini destekler yönde çalışır ama normal çalışma gereksinimleri temel değişim öncüsü olmalarına neden olmaz. Toplumun içinde medya toplumsal yaşamla o kadar birleşmiş durumdadır ki, medyayı bağımsız bir güç kaynağı ve etki kaynağı olarak görmek anlamsızdır. Zaten, medyanın etkinlikleri toplum içindeki sayısız diğer kişilerin gereksinimleri, çıkarları,

¹³⁷ **Emir Turam**, *2000'li Yıllara Doğru Türkiye'de TV*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1996, s.

ilgileri ve amaçlarına yönelmiştir. Medya çoğu kez enformasyonu çoğunluğa çabuk ve etkin bir şekilde aktaran tek pratik araçtır. Aynı zamanda propagandayı da çoğunluğa yöneltir. Ayrıca medyanın toplum içinde ünlenmeye, tanınmaya, dikkat çekmeye, aracı olarak gücün kullanılmasına hizmet ettiğini akıldan çıkarmamak gerekir. Medya aynı zamanda geniş kitlelerin doğru, hızlı ve tarafsız olarak haber alma ihtiyacına cevap vermek zorundadır. Sağlıklı kamuoyu oluşumu geniş ölçüde buna bağlıdır. Halkın medya ile ilişkisini tek yönlü olarak değerlendirmek eksik olur. Medya aynı zamanda toplumun mesajlarını da doğru, hızlı ve etkili biçimde yansıtmalıdır. Böylece vatandaşlar fikir, istek ve ihtiyaçlarını duyurma şansına sahip olacaklar, yalnız etkilenen değil, aynı zamanda etkileyebilen konumuna geleceklerdir. Medya bu görevi yerine getirirken toplumda bütün fikirlere açık olmak ve sansürcü davranmamak mecburiyetindedir.¹³⁸

Günümüzde basın dördüncü güçtür. Bu gücün ona göre sorumluluğu vardır. Nasıl yasama, yürütme ve yargının hukuksal, siyasal ve sosyal sorumlulukları varsa, aynı şekilde dördüncü kuvvetin de önemli sorumlulukları olmalıdır.¹³⁹ Dünyada demokrasinin gelişmesine ve kamuoyunun güçlenmesine paralel olarak medyanın etkinliği de artmıştır. Gazetelerin ve televizyonların toplumun çok geniş bir bölümüne ulaşabilmesi, medyanın bir siyaset aracı olarak önemini ortaya koymuştur. Evvelce daha çok kapalı kapılar ardında yürütülen dış politika konuları artık kamuoyunda açıkça tartışılmaktadır. Politikacılar çoğu zaman yabancı ülkeleri rahatsız edici kararlar aldıkları zaman bunu basının ve kamuoyunun baskısıyla açıklamaktadırlar. Siyasi kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin, çeşitli baskı gruplarının medya yoluyla hükümetleri etkilemeye çalıştıkları öteden beri bilinmektedir. Gazeteciler bir yandan kamuoyunu uluslararası gelişmeler hakkında bilgilendirirken bir yandan da hükümetin dış politika kararlarını sorgulamak ve eleştirmek yoluyla dış politika süreci üzerinde etkili olmaktadır.

¹³⁸ **Turam**, a.g.e., s. 35.

¹³⁹ **Türkiye Gazeteciler Cemiyeti**, *Basın Kendini Sorguluyor*, İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1996, s. 52

Hükümetlerin her zaman bu baskılardan etkilendiğini söylemek mümkün değildir. 1980’li yılların başlarında Sovyetler Birliği’ni Avrupa’dan taktik nükleer silahlarını kaldırmaya ikna etmek için NATO ülkelerinin sarf ettikleri çabalar başarılı olamayınca NATO ülkeleri de Batı Avrupa’daki müttefiklerinin topraklarına aynı tipteki Pershing ve Cruise füzelerini konuşlandırmayı kararlaştırmıştı. Sovyet propaganda mekanizmasının da etkisiyle Batı Avrupa’daki bazı aşırı gruplar bu konuşlandırmaya karşı şiddetli tepki göstermiş, bu tepkiler zamanla toplumun çeşitli kesimlerine yayılmıştı. Basında yer alan yazı ve yorumlarda bu füzelerin yerleştirilmesine şiddetle karşı çıkılmış, bunun yanlış bir karar olduğu söylenmiş ve bu yolla hükümetler üzerinde büyük baskı uygulanmaya çalışılmıştı. Ama hükümetler bu baskılara boyun eğmeyerek füzeleri yerleştirmişlerdi. NATO ülkelerinin bu kararlı tavrını gören Sovyetler Birliği sonunda tutumunu yumuşatmış ve taktik nükleer füzelerin NATO ve Varşova Paktı ülkelerinden karşılıklı olarak sökülmesi konusunda anlaşmaya varılmıştı. Bu anlaşma Soğuk Harp’in sona ermesinin önemli aşamalarından biri olmuştu. Bu konudaki gelişmeler Batılı ülkelerin milli çıkarları gerektirdiği zaman basının baskısına karşı direnebildiklerinin en tipik örneklerin birini oluşturmuştu. Meselenin bir de başka yönü şu idi. Basında meydana getirilen eğilimlerin, görüşlerin, hatta bazen kampanya düzeyine varan yayınların altında bazı durumlarda hükümetlerin veya hükümetlere yakın çevrelerin etkilerini görmek mümkündü. Medyanın hükümetleri yönlendirdiği ne kadar doğruysa, bazı ülkelerde zaman zaman medyayı da hükümetlerin etkilediği o kadar doğrudur. Medyanın özellikle dış politika konularındaki başlıca haber kaynağının hükümetler oluşu devletin bu alanda medyayı etkilemesini kolaylaştırmaktadır.¹⁴⁰

Büyük devletlerin başkanlarının, başbakanlarının veya dışişleri bakanlarının yaptıkları basın toplantıları, verdikleri demeçler çoğu zaman dünya basınında, radyo ve televizyonlarda önemli haberler arasında verilmektedir. Böylece o devletin resmi görüşleri dünya kamuoyuna yayılmaktadır. Bu şekilde devletler, basın vasıtasıyla geniş kitlelere görüşlerini, politikalarını anlatmak olanağını bulmaktadırlar. Dünyanın gündemini çoğu zaman bu gibi demeçler belirlemektedir. Dış politika ile

¹⁴⁰ Çıkrıkçı, a.g.t, s. 82

ilgili demeçlerin azımsanmayacak bir bölümü hasım sayılan ülkelerin veya liderlerin eleştirisine yöneliktir. Bunun en son örneklerinden biri Eski ABD başkanı Bush'un 2002 yılının başında Kongre'de yaptığı "ülkenin durumu" konuşmasıdır. Bu gibi demeçlerin kamuoyunun yönlendirilmesinde katkıda bulunduğu açıktır.

Özellikle dış politika konularında gazetecilerin hükümetle adeta birlikte çalışmaları basına "hükümetin dördüncü kolu", hatta "gölge hükümet" sıfatlarının yakıştırılmasına yol açmıştı. Amerika'da geçerli kanaat, basının dış politikanın oluşturulmasından çok uygulanmasında, halka açıklanmasında etkili rol oynadığı yolundaydı. Gerçekten, basının hükümetlerin temel politika tercihlerini, hiç değilse başlangıç dönemlerinde, güçlü biçimde desteklediği görülmektedir. Bunun örnekleri arasında İkinci Dünya Harbinde Amerika'nın Sovyetler Birliği'ne ve Çin'e karşı izlediği politikalar sayılabilir. Hedef kitlelerin (hasım ülke silahlı kuvvetleri, harekât alanındaki bölge halkı, terör örgütleri) medyayı takip ettiği ve bunlardan etkilendiği istihbarat raporlarından ve psikolojik harp mülakatlarından tespit edilmiş, medyanın avantajlarından istifade etmek suretiyle hedef kitlelere yönelik psikolojik harp faaliyetlerinde verimliliği artırmanın mümkün olacağı düşünülmüştür.¹⁴¹ Bu kapsamda;

- (a) Hedef kitleleri çeşitli konularda bilgilendirmek, kişisel ve toplumsal gelişmeyi sağlamak, yönlendirmek ve kamuoyu oluşturmak,
- (b) İcra edilen harekâtın psikolojik harekât desteğini sağlamak,
- (c) Dost birlik ve unsurlara moral vermek için medyanın avantajlarından yararlanmak gerekir.

Silahlı Kuvvetler için tehdit teşkil eden unsurlara karşı sürdürülen psikolojik harbin etkinliğini artırmak amacıyla, kamu ve özel kuruluşlar tarafından işletilen radyo, televizyon, gazete, dergi, web siteleri; yayınlanan kitap, gazete, CD, multimedya CD, VCD, DVD'ler ile çevrilen sinema filmleri, diziler ve reklâmlardan istifade edilebilir. Bu amaçla; Radyo, televizyon, gazete, dergi sahipleri,

¹⁴¹ B.Furkan Özdaban, "Medya Ve Psikolojik Harekat", YAT, HAK, 2006 s.5

yönetici ve editörleri; web sitesi admin ve wabmaster'lar, yayınevi yöneticisi, yazar, editör ve redaktörleri; prodüksiyon şirketleri ve reklam ajansları sahipleri, yönetici, sanatçı, metin yazarı ve yönetmenleri; reklam veren firma sahipleri ve yöneticileri, basın danışmanları ve sivil toplum örgütleri yönlendirilebilir.

Günümüzde kamuoyunu ve bireylerin bilgi alma-verme, etkileme ve kanaat oluşturma işlemi için çeşitli kitle iletişim araçları kullanılmaktadır. Toplumu bilgilendirmek, bilinçlendirmek, bir şeyin lehinde veya aleyhinde kanaat ve kamuoyu oluşturmak amacıyla yaygın olarak medya kullanılır. Psikolojik harp kullanımında kitle iletişim araçları(en önemli unsur genel olarak medyadır), hedef kitleyle her türlü iletişim sağlayan basılmış malzeme, gazete, dergi, kitap, afiş, broşür, radyo-televizyon, internet, telefon, video, sinema, konser, miting, hoparlör, uydu, video konferans vb. gibi teknik ve teknik olmayan araçları içerir. Kitle iletişim araçları vasıtası ile birtakım davranış modelleri de ortaya konulmak suretiyle hedef kitlenin etkilenmesi ve yönlendirilmesi amaçlanır. Seçilen hedef kitlenin anlayış, tutum ve davranışlarını belirlenen amaçlar doğrultusunda şekillendirmek, değiştirmek, olumlu bakış açısı yaratmak, ikna etmek veya tarafsız kalmasını sağlamak amacıyla verilmek istenen mesaj ve temalar hedef kitleye uygun kitle iletişim araçlarıyla iletilir.

3.4.2. Yayıncılıkta Genel Amaçlar ve Sağlanan Etki:¹⁴²

Yayıncılığın genel amaçlarını ve bu amaçlar doğrultusunda sağlanan etkileri şöyle sıralamak mümkündür.

- (a) Harekat bölgesinde personele ve bölge halkına moral desteği sağlamak,
- (b) Çeşitli yaş, meslek, eğitim ve kültür seviyesindeki hedef kitleleri bilgilendirmek ve eğlendirirken eğitmek,
- (c) Devletin kültürünü, tarihi değerlerini, halkın yaşam şeklini, düşüncelerini, duygularını ve hoşgörüsünü anlatmak,

¹⁴² A.g.t., s.57

(ç) İç ve dış kamuoyunda ülke aleyhine oluşturulmak istenen yanlış kanaatlerin etkisini silmek,

(d) Hedef kitlelerin, milli kültüre, yasalara olan bağlılığın güçlenmesine, ülkenin milli birlik ve bütünlüğünün korunmasına katkıda bulunarak, huzur, güven ve kardeşlik duygularının gelişmesine, devlet ile vatandaşın bütünleşmesine yardımcı olmak,

(e) Hedef kitlelerin eğitim, kültür ve ekonomik seviyesinin yükselmesine katkıda bulunmak,

(f) Terörün önlenmesi maksadıyla, gerekli sosyal, kültürel ve psikolojik ortamın oluşmasına yardımcı olmak ve bu kapsamda, hedef kitlelerin dünyada ve ülkede meydana gelen olaylarla ilgili haberdar olmasını sağlamaktır.

Yukarıda belirtilen hususlar ışığında medyanın işlevlerini şu şekilde özetleyebiliriz; Haber verme, eğitime, eğlendirme, mal ve hizmetlerin tanıtılmasını sağlama, inandırma(ikna) ve harekete geçirmektir. Mesajın iletilmesinde ses kullanan tüm sistemleri içerir. Radyo ve hoparlörler bu grubun içindedir. Bu sistemler görsel araçların büyük çoğunluğundan daha karmaşık ve pahalı olmalarına rağmen kitle üzerinde daha etkilidir.

Radyo : Radyo yayını psikolojik harekât faaliyetlerinin hedef kitleye ulaştırabilmesinde çok yaygın olarak kullanılan bir araçtır.¹⁴³ Avantajları;

Hız; program materyali çok kısa bir zaman süresi içerisinde süratle hazırlanabilir ve süratle hedef topluma ulaştırılabilir yada değiştirilebilir. Bu durum psikolojik harekât personelinin (operatörünün) gelen yeni bir bilgi ya da askeri veya siyasi arenada gelişen hızlı ve beklenmeyen değişikliklerden ve fırsatlardan yararlanmasını sağlar.

Kapsam ve yayını; mevcut frekansa bağlı olarak radyo yayınları geniş alanlara ve büyük miktarda değişik toplum kesimlerine ve potansiyel kitleye aynı anda ulaşabilir.

¹⁴³ A.g.t., s.58

Hedef kitlenin dikkati; radyo olayları kulaklara götürür; takside, arabada, çalışırken, iş yaparken radyo dinleme olanağı vardır. Radyo dinlemek ne dinleyicinin özel çabasını gerektirir, ne de aynı anda başka işlerle ilgilenmesini önler. Dinlemek bir alışkanlık halini alır. Radyonun dinlenmesi için az gayret harcanır veya hiç harcanmaz. Okuma-yazma bilinmemesi dinleyicide kişisel düşünce ve görüşün oluşumuna engel olmaz.

Çok yönlülük; yayıncı, drama, müzik, haberler, sohbet ve tartışmalar gibi çok çeşitli program formatlarına sahiptir. Dikkatli hedef analizleri, hedef kitle tarafından en çok beğenilen programların belirlenmesini ve kullanılmasını sağlar. Radyo, tiyatro, müzik, haber ve diğer tip programlara kolaylıkla uyum sağlar.

Tanınma; güvenilir ve iyi planlanmış bir radyo hizmeti o radyo istasyonuna, yayın politikasına ve radyonun temsil ettiği siyasi ve diğer konulara inanan sadık dinleyiciler yaratır.

Duygusal etki; radyo çok büyük bir duygusal etkiye sahiptir. Yetenekli bir program yapımcısı, yayını sunacak anonsları yapacak kişileri seçmekte dikkatli davranır ve onları halkın benimseyeceği bir şekilde sokarsa halk üzerinde çok büyük bir etki sahibi olur. Radyo, birçok duyguları meydana çıkarma gücüne sahiptir. Hünerli bir radyo spikeri sesinin, vurgu, ton ve şiddetine yapacağı değişikliklerle dinleyicilerin duygularını büyük ölçüde etkileyebilir.

Kısıtlamaları;

Radyo yayınlarının engellenmesi; gerekli teknik ekipmana yapılacak yatırım maliyeti yüksek olmasına karşın radyo yayınlarının engellenmesi basit bir işlemdir. Radyo yayınlarının etkilerini azaltmak için hedef toplum çok sıkı sansüre tabi tutulabilir. Teknik kısıtlamalar; radyo sinyalleri, iklim koşulları veya diğer doğal nedenlerden ötürü bozulabilir. Bu gibi durumlar yayın istasyonunun gücünü ve kapsamını daraltır. Atmosferik koşullar dolayısıyla meydana gelen parazit ve değişiklikler yüzünden radyo yayınları duyulmayabilir veya bozulabilir. Karıştırma, hedef grubunun yayınları dinlemesini önleyebilir.

Alıcılar; hedef bölge içinde bir alıcıya sahip olmak yada kullanmak maliyetinden ötürü yada sansür gerekçesiyle kısıtlanabilir. Bazı bölgelerde radyo

alıcıları az olabilir ve böylece radyo etkili bir iletişim aracı olmaktan çıkar. Radyo fiyatlarının belirleyici faktör olduğu yerlerde dinleyici kitlesi sınırlı sayıdaki üst düzey gelir gruplarıdır. Bazı bölgelerde sansür düzenlemeleri özel mülkiyet dahilindeki alıcıları tamamen işlevsiz bırakan yer hattı yayın sistemlerini içerir.¹⁴⁴

Güç; radyo alıcıları elektrik ya da batarya gibi bir güç kaynağına bağlıdır. Harbin neden olduğu fiziksel ve ekonomik çöküntü bu gibi kaynaklardan halkın yararlanamamasına neden olur. Bombardımanlar veya benzeri askeri faaliyetler elektrik güç kaynaklarını tahrip edebilir ve bu suretle dışarıdan bir güç kaynağına (pil, akü, jeneratör vb.) bağlı olarak çalışan bütün alıcıları çalışamaz hale sokabilir. El radyoları bu sorunun aşılmasında etkili olur.

Devamsızlık; radyo yayını yazılı iletişim araçlarının devamlılığına sahip olmayıp geçici bir araçtır, kayıtlı dolayısıyla kalıcı değildir. Bu nedenle de mesajlar çabucak unutulabilir yada zaman içinde değişikliğe uğrayabilir veya tahrip edilebilir.

Rekabet; yabancı radyo istasyonlarının büyük bir bölümü dünyanın her yerinde etkilidir. Hedef kitlenin dikkatini çekebilmek için çeşitli ilgi çekici programlar ve yarışmalar yapılır.

Televizyon: İki farklı duyuya aynı anda hitap edebildiği için ikna ve öğrenmeyi kolaylaştırır. Olaylar anında canlı olarak verilir. Hedef toplumun geniş kesimlerine ulaşabilir. Okur - yazar olmayan kesimlere de mesaj iletilebilir. Televizyonu seyreden kişi izlemek için dikkatini televizyona verir. TV, izleyen kişinin olasılıklar üzerinde yorum yapmasını sağlar, yönlendirme yapar.

Televizyonun Kısıtlamaları: TV yayınlarının kapsamı geniş değildir. TV alıcılarının maliyetinin yüksek olması, elektrik kaynağına duyulan ihtiyaç, uydu üzerinden yapılan yayınlar için özel donanıma ihtiyaç duyulması.¹⁴⁵

TV vericilerinin inşası, bakım ve işletimi ile yayınlar için gerekli teknik cihaz ve donanımı kullanacak eğitilmiş ve yetenekli teknik personele olan ihtiyaç. TV

¹⁴⁴ A.g.t., s.58

¹⁴⁵ A.g.t., s.59

yayınları, bozulma, karıştırma, sansür gibi teknik karıştırmaya açık olup, düşman bölgesinden alınmasını sınırlar.

Medyanın ve özellikle televizyonun etkilerini ifade etmek bakımından çarpıcı bir örnek olarak Amerikalı düşünür R.B.Fuller şöyle demiştir;

“Artık ebeveyne bir ilave var; anne, baba ve televizyon. Çocuk üzerinde üçüncünün etkisi ilk ikisinden daha fazladır, eksik değil”¹⁴⁶

Kitle iletişim araçları; gündem koyma, gündemi belirleme hususunda son derece etkilidirler. Basın verdiği haberlerle halkın orta yaşlıları için bir tür okul işlevi yapar. Ne var ki, bu basının bir takım güçler tarafından yönetildiği de bir gerçektir. Basın, basit ve önemsiz bir olayı, birkaç gün içinde önemli bir devlet sorunu haline getirmeyi kolaylıkla başarabilmektedir. Aynı zamanda basın önemli bir sorunu, millete unutturacak şekilde yaptığı yayında da başarılı olmaktadır. Basın çok kısa bir zaman için bazı kişileri ön plana çıkarmakta, onları millete bir kahraman olarak sunarak ve o kişinin hayatı boyunca hayal dahi edemeyeceği şöhretli hayatı, ona kolayca sağlamaktadır. Basın bir iki ay öncesine kadar kimsenin duymadığı, işitmediği şahısları bir anda günün adamı haline getirmekte ve o arada devletin ve milletin çıkarlarıyla ilgili sorunları ise unutturabilmektedir.

Medya; sınırsız biçimde fikirlerin rekabetini büyütme imkanı doğurmuştur. Amerikalı yazar Joseph S. Nye Jr’ in belirttiği yumuşak gücün önemli bir ögesini de oluşturan medya sadece ürün değil aynı zamanda fikir ve düşünceleri de pazarlamakta ve bu yolla kültür ihracatçısı konumuna gelmektedir.¹⁴⁷

3.4.3. Medyanın Toplumun Şekillenmesine Etkisi

İletişimle ilgili olarak Kitle iletişimini, çeşitli imkânlardan meydana gelmiş bir topluluğa bir amaç için geliştirilmiş araçlar aracılığı ile bilgi, fikir ve tutumları ulaştırılması ve böylece belirli bir insan topluluğu içinde benzeşme ve birlik taşıyan bir toplum yaratması olarak tanımlanabilir.¹⁴⁸

¹⁴⁶ A.g.t., s. 59

¹⁴⁷ Nye Jr, a.g.e., s. 84

¹⁴⁸ Oya Tokgöz, *Siyasal Haberleşme ve Kadın*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1979, s. 35

Kitle iletişim sürecini meydana getiren ve işleten medya araçları, toplumların siyasal ve sosyal yapılarında önemli rol oynamaktadır. Kanıları ve bilgilerin değişimi biçimlenmesi sürecini büyük ölçüde hızlandırdığı ve seslenilen (hedef) kitlelerin sınırlarını çok artırdığı, aynı zamanda haber kaynağının alanını da genişlettiği içindir ki, halkın görüşlerinin oluşmasında ve düzenlenmesinde çok etkin bir yere ulaşmıştır.¹⁴⁹

Halkın bilgi ve kanılarını düzenlemeden, bugünün büyük toplumlarının siyasal, sosyal, ekonomik ve askeri alandaki çabaların olumlu bir biçimde gelişmesi olanaksızdı. Kamuoyunun bu konularda istenilen biçimde oluşması ya da düzenlenmesi zorunlu bulunmaktaydı. Bu araçların gelişimi, siyasal davranışlar açısından bazı etkilere yol açtı. Bu konuda iki görüş ortaya atılmıştır.

Bir yanda siyasal duyarsızlık yarattığı ileri sürülürken, diğer yanda da siyasallaşma yönünde artışa yol açtığı ileri sürülmektedir. Medya tekellerinin birkaçı bir araya gelip, fikir ve amaç birliği yaparsa iktidarları da devirdiği, kuruluşları batırdığı, ekonominin akışını da kendilerine çevirdikleri hatta rejimi bile sarstıkları görülmüştür. Medyanın en başta gelen görevi, haber vermektir. Diğer görevi, kültür, eğitim, sanat ve sosyal yaşamın diğer renkleridir. Yani, okuyucuyu, izleyiciyi her şeyden bilgi sahibi etmekte denir. Uzayda ve dünyamızın herhangi bir yerinde, neler olup bittiği ile ilgili olarak, okuyucu, izleyici, dinleyici dediğimiz kamuoyu bilgi sahibi olmak ihtiyacındadır. Günümüzde kitle iletişim araçları, haberlerin serbest olarak akması, sosyal ve siyasal olayların doğru ve kesin olarak kitlelere yayılması için temel teşkil etmektedir. Siyasal seçkinlerin, vatandaşlarının ilgisini çekip, onların davranışlarını etkileme yeteneğini hazırlamaktadır. Kitle iletişim araçlarının oluşturduğu haber ve bilgi alışverişi toplum yönetiminde kendini duyuran bir etken haline gelmiştir. Kitle iletişim araçlarının işlevleri hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Harold Lasswell'a göre kitle iletişim araçları; bilgi verme, çevrenin bölümleri ile bağlantı kurma (propaganda), toplumsal değerlerin nesilden nesile aktarılmasıdır. Charles Wright bunlara ek olarak, reklam faaliyetlerinin önemini belirtmiştir. P. Lazarsfeld ve P. Merton'a göre ise, kitle iletişiminin üç işlevi vardır.

¹⁴⁹ **Feyyaz Gölcüklü**, *Haberleşme Hukuku*, Ankara: AÜİF Yayınları, 1970, s. 71.

Bunlar; İnsanlara statü kazandırmak, toplumsal normları zorlamak, uyutma (pasifleştirme) işlevidir. Kısaca, Kitle iletişim araçlarından elde edilen bilgiler sonucu, bilgilenme, ilgi ve katılma olayı ortaya çıkmaktadır.¹⁵⁰

Kitle iletişiminin “gözetim rolü” olarak anılan fonksiyonu, kişilerin, kendilerini çevreleyen dış dünyayı tanıma, öğrenme, olaylara ilişkin haber alma, ve böylece, olası tehlikeleri anlayarak belirsizlik ve güvensizlikten kurtulma ve tedbir alma ihtiyaçlarına hitap etmektedir. Gözetim fonksiyonunun hitap ettiği başka bir ihtiyaç ise, kişilerin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Ayrıca, demokrasilerin vazgeçilmez bir unsuru olan , “idarenin denetlenmesi” işlevi de gerek verilen haberler gerekse medyada çalışan uzman kişilerin birer bilirkişi görevi görerek yaptıkları yorumlar vasıtasıyla yerine getirilir. Medyada kişiler, gruplar veya sosyal olaylar hakkında çıkan haberler, kamunun ilgisine sunulmak suretiyle, halkın gözünde önemleri yükseltilir. Bu önem kazanma, gerek toplumun önemli kişi ve olayların halkın dikkatini çekecek şekilde ön plana çıkarılması açısından, gerekse toplumda önem ve meşruiyet kazanmak isteyen kişileri amaçları açısından çift taraflı olarak yararlı bir olgudur. Kitle iletişiminin “ahlakileştirici” etkisi, sapkın bir davranışı veya yolsuzluğu kamunun dikkatine ve bilgisine sunarak, onun kınanması ve kamunun ahlaki standartlarının desteklenmesini teşvik etmek suretiyle oluşturulur. Bu suretle, sosyal kontrol sağlanarak, sapkın davranışı izole edici diğer resmi ve gayrı-resmi tedbirler ve yöntemler desteklenmiş olur. Medyanın gözetim işlevi bazı durumlarda, tam tersine olarak zararlı yönde de işleyebilmektedir. Örneğin, belirli bir haberin verilmesi toplumda panik, güvensizlik, bozulma veya çözülme yaratabilir veya bu yöndeki iletiler, kişileri gereksiz yere endişelere sürükleyerek, dış çevrenin aşırı biçimde tehdit edici olarak algılanmasına sebep olabilir. “Harp tehlikesi”, “Nükleer tehlike” vb. bunlardan bazılarıdır. Bazen kişi o denli haber bilgi ile doldurulur ki insan, bunun yarattığı güvensizlik sebebiyle içine kapanarak “Kaçış Davranışı” sergileyebilir. Medya, ayrıca, başka toplumlar, gruplar ve alt-kültürler hakkında bilgi sağlayarak bunları kültürlerinin, değer yargılarının, tutumlarının, inançlarının, gelenek ve göreneklerinin tanınmasını ve böylece karşılıklı kültürel ve

¹⁵⁰ **Mahmut Oktay** ,*Halkla İlişkiler Mesleğinin İletişim Yöntem ve araçları*, İstanbul: Der Yayınları, 1996, s. 29

sosyal etkileşimin gerçekleşmesini kolaylaştırır. Fakat diğer taraftan da, bu farklı kültürlerin tanınması ve dolayısıyla bunların ulusal kültürü olumsuz yönde etkilemesi suretiyle, kültürel yayılmaya ve tahakküme sebebiyet veren de gene medyadır.¹⁵¹

Bazı iletişim kuruluşları, olayları yorumlayarak izleyicileri belirli biçimlerde, olayın gerektirdiği objektif ölçülerde yönlendirmeyi hedeflerken, bazıları da aşırıya kaçarak kendi amaçları doğrultusunda manipüle etmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca medya kuruluşlarının, hükümetle ve iş dünyasıyla ilişkiler sebebiyle, bu çevrelerin çıkarları aleyhinde yayın yapmaktan korkan bir yaklaşım sergilemeleri ve bazı haberleri hasıraltı etmeleri tehlikesi her zaman vardır. Medyanın, gerek yeni ve genç kuşakları, gerekse topluma yeni katılan (göç vs.) yetişkinleri sosyalleştirici etkisi bulunur. Kitle iletişim araçlarının büyük etkisi ve kitlesel erişim olanakları dolayısıyla, çeşitli kişiler ve meslek gruplarının, bu araçları, hedef kitlelerini ikna etmek amacıyla kullanmalarına yol açmıştır. En basit bir iletişim olayının ve diyalogun bile, kişilerin kendi fikirlerini karşı tarafa kabul ettirerek onları ikna etme; tutum ve düşüncelerini değiştirme ve en nihayet, davranışlarını yönlendirmeye çalışma amacını taşıdığı söylenebilir. Kitle iletişim araçlarının hedef kitleleri ikna etmek amacıyla kullanımı, eğitimcilerin, politikacıların, siyasal danışmanların, halkla ilişkiler ve tanıtım uzmanlarının ve insanları etkileme amacı güden belirli bir mesajı olan herkesin, başvurduğu bir yöntem olmuştur.

İletişim alanında yaşanan gelişmeler, toplum yaşamında medyanın önemini giderek artırmaktadır. Toplumsal yaşamı çok yönlü etkileyen medya, bu yönüyle birçok tartışmanın gündeme gelmesine yol açmıştır. Bu tartışmaları genel çizgileriyle birey, devlet ve siyasal iktidar ve medya şeklinde üç temel eksen üzerinde toplamak mümkündür. Olay birey açısından değerlendirildiğinde, bireyin doğru haber alma, bilgilendirme özgürlüğü vardır. Bireyin bu özgürlüğü kullanabilmesi için devletin gerekli girişimlerde, düzenlemelerde, denetimlerde bulunarak bu özgürlük alanını güvence altına alması zorunludur. Devletin böylesi bir güvenceyle yükümlü bulunduğunu açıklamak bile, birey- devlet siyasal iktidar- medya üçlü sacayağının karmaşık, sorunlu, duyarlı ilintisini ortaya koymaktadır. Çağımız insanı yoğun bir

¹⁵¹ Özdaban, a.g.t., s. 64

ileti sağanağı altında yaşıyor. Bu bağlamda bireyin bu sağanaktan istediği ölçüde, biçimde, içerikte ve nitelikte yararlanması bir güven şemsiyesinin varlığını kaçınılmaz kılmaktadır. Birey, bu bağlamda örgütlenmiş, kurumsallaşmış ileti saldırısı karşısında korumasız ve savunmasız durumdadır. Birey kendi istemiyle sınırlı bir biçimde ileti üretimi ve aktarım sürecinde etkili ve yönlendirici olabilir. O nedenle bireyin korunması ancak, iletinin aktarılmasından önceki denetim mekanizmasının varlığına ve işleyişine bağlıdır. Sonuç birbirine sıkı bağlı diğer sacayaklarını gündeme getirmektedir. Birey seçme yorumlama, değerlendirme yapma esnekliğine sahiptir. Ancak sacayağından biri olan medyada üretim sonucunda ortaya çıkan ürünün tek tiipleştiği bugün kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Bireyin tek tipliliğin yaşıandığı sunum ortamında seçme özgürlüğü kalmamaktadır. Birey açısından irdelenmesi gereken diğer bir konu da yurttaşların medya aracılığıyla özgürce ve eşitçe iletişimde bulunması birey açısından en önemli hak olarak değerlendirilebilecek bir olgudur.

Sacayağının bir diğer ayağını oluşturan devlet, iletişim dünyasını daha farklı bir pencereden değerlendirmektedir. Devlet genel olarak medya üzerindeki denetimini yitirmek istemez. Ancak doğaldır ki, devlet erkini kullanacak siyasal iktidarın tarafsız, dengeli bir tutum içinde bulunması zorunludur. Yaşanan bazı deneyimler bu konuda iyimser bir yaklaşımı engellemektedir. Siyasal iktidarın kitle iletişim araçlarına ilişkin politikasının denge unsurlarından birini, basın özgürlüğü, diğerini ise kamunun bilgi edinme ve haberleşme hakkı oluşturuyor. Daha da ötesi devletin ve siyasal erkin göz önünde bulundurması gereken diğer bir konu da kamu kurumlarının, demokratik kurumların ve devletin güvenliğidir. Buna karşı olarak da “ulusal yaşamın irdelenmesi sorgulanması” biçiminde değerlendirilebilecek ve kamuoyunun devlet ve siyasal iktidar üzerinde denetimi sağlayacak saydamlıktır.

Devletin çok önemli bir işlevi de kamu hizmeti amacıyla yaptığı yayıncılıktır. Bu yayınları gerçekleştirecek kurumların özerk yapıda bulunmaları da önemli tartışma konularından biridir. Yaygın olan düşünceye göre devlete bağlı çalışan yayın kurum ve kuruluşları özerk olmadığı, resmi düşüncenin ya da ideolojinin birer sözcüsü olduğu düşüncesidir. Böylesi bir genelleme, olayı tüm boyutlarıyla irdelemekten uzak kalmaktadır. Bu durumda açık bir biçimde “kamu hizmeti modeli”

ile “kamu yayıncılığı” arasındaki farkı kalın çizgilerle belirlemek gerekir. Bu bağlamda kamu yayıncılığı ilkelerine göre hareket eden bir yapılanma tüm toplumlar için vazgeçilmezdir. Gelişmekte olan ülkeler için kamu hizmeti yayıncılık anlayışıyla hareket eden yapılanmaların gerekliliği bir gerçektir. Yayın kuruluşlarının yapısı gereği zaman zaman bazı güç odaklarının etkisi altında kalma durumu dikkate alındığında, kamu hizmeti yayıncılığı modelini benimseyen kuruluşlar kamuoyu için bir güvence işlevi taşımaktadırlar.¹⁵²

Medyanın, haberleri ve fikirleri toplama, değerlendirme, işleme ve bunları kitlelere ileterek kamuoyu oluşturma potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda, gücünün ne denli fazla ve etkileyici olduğu anlaşılmaktadır. Medya, haberler ve diğer güncel programlarla dünyada olup bitenler hakkında hemen o anda yargı oluşturma gücüne, diğer içerik ve geri plan ile de uzun vadeli olarak bireyleri ve toplumları belirli sabit fikirlere götürme, şekillendirme potansiyeline de sahiptir.

Kitle iletişim araçları ve medya demokratik toplumlarda yasama, yürütme ve yargıdan sonra kamuoyunu etkileme gücü bakımından dördüncü kuvvet olarak kabul edilmektedir. Medya, günümüzün yükselen değerleri üzerinde, toplumun yönlendirilmesi, kanaatlerinin, değerlerinin, tutum, davranış ve düşüncülerinin olumlu veya olumsuz olarak değiştirilmesi üzerindeki etkisini hemen hemen herkes günlük yaşamında hissetmekte, görmekte ve yaşamaktadır. Günümüzde, ülkemizde ve dünyada, medyanın gündemi yönlendirme, gündeme hakim olma ve hatta ülkeyi yönetme mücadelesi yürüttüğü görülmektedir. Bugün büyük bir güç olarak kabul edilen medya, kontrol edilebildiği oranda, milli güç unsurlarına büyük bir çarpan olarak katkı sağlayabilir. Günümüzün harekâtları ve krizleri incelendiğinde; medya bazen halk ile yönetenlerin arasını açmış, bazen planın bir parçası (Irak harekatında dünya kamuoyuna nükleer silahların varlığı hususunda yapılan yayınlar) olmuştur. Medyanın üstlendiği bir çok işlevinin yanında en önemlisi kamuoyu oluşturmastır. Geniş halk kitlelerine seslenebilme olanağı ile halkın görüşlerinin oluşmasında ve düzenlenmesinde medya çok etkin bir konumdadır.

¹⁵² Özdaban, a.g.t., s. 67

İletişimi bir çeşit harp stratejisi olarak gören *RobertGreene-Joost Elffers 33 Stratejide Harp* adlı yapıtında iletişimi şöyle değerlendirmektedir;

“İletişim bir çeşit harptir: yaşandığı meydan ise etkilemek istediğiniz kişilerin direnç gösteren, savunmacı akıllardır. Hedef ilerlemek, savunmalarını aşmak ve akıllarını işgal etmektir. Bunun dışında kalan her şey etkisiz, öz istekleri tatmine yönelik sohbetlerdir. Fikirlerinizi düşman hatlarının gerisine sızdırmayı öğrenin, küçük ayrıntılar aracılığıyla mesajlar gönderin, insanları istediniz sonuçlara gelmeleri için yemlerken bu noktaya kendiliklerinden geldiklerini düşünmeye yönlendirin. Olağandışı fikirlerinizi sıradan biçimlere sokarak bazılarını etkileyebilirsiniz;”¹⁵³

Medya, milli menfaatler ve uluslararası ilişkiler üzerinde önemli bir etkiye ve role sahiptir. Etkiler, medyaya egemen olan güce göre, olumlu yönde de olabilir, olumsuz yönlerde de olabilir. Bu nedenle, medya faaliyetlerinin düzenlenmesinde, milli menfaatlerin gözetilmesi ve uluslararası ilişkilerde de aynı hususun gözetilmesi yönünde yaklaşımlar içerisinde olunmalıdır. Bu yaklaşımlar, bazen destekleme, bazen engelleme şeklinde biçimlenebilecektir.

3.4.4. Medyanın Kamuoyunda Yeni Kanaatler Oluşturması

Medya araçlarının etkileri konusunda yapılan araştırmalar yeni kanaatler oluşturmak ve mevcut yerleşik kanaatleri, pekiştirici etkisi olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Kişiler, aldıkları bilginin yorumlanması bakımından diğer kişilerin değerlendirmelerinden de etkilenmektedir. Medya araçlarının verdiği yorumlara, insanlar kendileri için önemli olan değer ve normlara aykırı olduğu takdirde direnç göstermektedir. Zira kişiler, kitle iletişim araçlarından bilgi almakta, fakat yorum için diğer kişilerin düşüncelerine de bakmaktadırlar. Bu araçlar, daha çok yeniliğe ve değişikliğe yönelimi olmayan insanların var olan toplum yapısına uyum sağlayarak elde ettikleri kazanılmış değerlerini ve güvenlik duygusunu pekiştirici yayınlarda ağırlık kazanırlar. Bu yayınların amacı, var olan kanaatlerin pekiştirilmesi şeklinde olmaktadır.¹⁵⁴

¹⁵³ **Robert Greene-Joost Elffers**, 33 *Stratejide Harp*, çev.Füsun Doruker, İstanbul:Altın Kitaplar Yayınevi, 2007, s.676

¹⁵⁴ **Ünsal Oskay**, *Toplumsal Gelişme Radyo ve Televizyon*, Ankara: AÜSBF Yayınları, 1978, s. 19

Klapper’a göre “Kitle iletişim araçları tarafsız türden bilgileri ulaştırmakta, genellikle sahip olunan kültürel değerleri yükseltmek bakımından etkili olmaktadır.”¹⁵⁵

Berelson ise,

“ Hiç fikir sahibi olmama ve belirli fikirlere sahip olma bakımından seçim yapılmalıdır. Kitle iletişim araçları tutumları değiştirmekte veya belirli fikirler oluşturmakta kısmen etkisiz olmakla beraber, aynı araçlar kamusal sorunlar bakımından halkın dikkatini çekerek, ilgi uyandırma yönünden görev yapabilirler.” demektedir.¹⁵⁶

Bütün bunlar, kitle iletişim yayınlarına açık olmanın daha önce hiçbir fikrin var olmadığı sorunlara dair fikir oluşturma yönünden etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Kitle iletişim araçlarından gelen bilgilerin miktarı fazlaştıkça, belirli kişilere ulaşabilen bilgi miktarı da artmaktadır. Yapılan yayınlar bir değişikliğe veya yeniliğe değil, çevrede var olan bir duruma işaret ediyor, birey de davranışlarını ona göre ayarlıyorsa, bireye ihtiyaçlarının karşılanacağı hatırlatılarak da, yeni kanaat oluşumunda etkili olabilmektedir. Çok kuvvetli olmayan tavırlar ve kanaatler istenilen yönde etkilenebileceği gibi kuvvetli tavırlar da etkilenebilmektedir. Yine Klapper’a göre, gerçek etki yeni durumlar ve yeni olaylar hakkında kanaat biçimlendirme konusunda kendisini gösterir, yeni olaylar, yeni sorunlar hakkında haberleşme aracı tarafından gönderilecek mesajların yolunu kesecek tavırlar, bağlantılar ve bunların doğurduğu seçmeli algılama mekanizması yoktur. Konu yenidir ve araçlar yeni konularla ilgili yeni kanaatler değiştirme konusunda da başarı gösterebilmektedir. Aracı unsurların faaliyet göstermediği ve dolayısıyla kitle iletişim araçlarından gelen mesajların yolunun kesilmediği ve etkilerinin dolaysız olduğu durumlarda ve aracı unsurların kendilerinin değişiklik önerdikleri durumlarda yeni kanaatlerin biçimlendiğini ileri sürmektedir.¹⁵⁷

Basın-Yayın organları vasıtasıyla haber değeri olsun olmasın güncel olaylar, küresel mimarların istekleri doğrultusunda istenilen kadarı ile ve istenilen şekilde hedef seçilen ülke halkına enjekte edilir. Hedef kitlede elde edilmek istenen tesirin elde

¹⁵⁵ **Metin Işık**, *Kitle İletişim Sistemleri*, Konya: Eğitim Kitabevi, 2002, s. 7

¹⁵⁶ **A.g.e.**, s. 7

¹⁵⁷ **A.g.e.**, s. 10

edildiği kesin olarak anlaşılan kadar yayınlar beyin yıkama şeklinde aralıksız devam ettirilir. Kızıp, kanalı kapatarak kurtulma gibi bir şansınız yoktur. Çünkü kapattığınız düşmanın alternatifi zaten hazırdır. Bu defa başka kanaldan ve değişik metotlarla aynı mesajı almaya devam edersiniz. Verilmek istenen mesajı almamak ve etkilenmemek gibi bir şansınız kalmayacak şekilde sistem birbiri ile organize bir çalışma metodu içine sokulmuştur.¹⁵⁸

Kitle iletişim araçlarının etkisi, çeşitli unsurların araya girmesi ile kısıtlanıyor ve mesajı alan bireyler araçların her yolladığını otomatik olarak kabul eden kişiler olmaktan kurtuluyorsa da, bu bireyler gene de az veya çok bir etkilemeye açık kalmaktadır. İnsanlar bilgi edinmek için kitle iletişim araçlarına başvurmakta, bu kaynaklardan verilen bilgiler de dikkatlerini çekmektedir.¹⁵⁹ Çin'de hak arama adına dava açmayı savunan yeni bir hareketi tarif ederken genç bir Çinli eylemci şunları söylemiştir: "Birçok Hollywood filmi seyrettik -bu filmler evlilikleri, cenaze törenlerini ve mahkemeleri konu almaktaydı. Artık insanın hayatında birkaç kez mahkemeye gitmesinin doğal bir şey olduğunu düşünüyoruz."¹⁶⁰

Kısaca, kitle iletişim araçlarına sahip olma veya onlardan yararlanma, hem kişilerin kanaatlerinin biçimlenmesini sağlamakta, hem de yeni kanaatlerle yeni olaylara karşı tavır almasına yol açmaktadır. Bu araçlar, kamuoyuna kendi kafalarındaki dünyanın çok çeşitli unsurları ve yönleri hakkında aktardıkları bilgi ve sembollerle onlara en azından bilmedikleri olaylar hakkında fikir verir, onların bu konuda kanaat sahibi olmalarına yardım eder. Çağımızda, bu araçlar olmadan insanların kendi sınırlı dünyalarının dışına çıkıp, yeni kanaatlere ulaşmalarını sağlayacak bilgi ve kavramlar öğrenmeleri, yakın çevreleri dışındaki olaylar hakkında aydınlanmaları ve bilgi sahibi olmaları mümkün değildir. Kamuoyu oluşumu; bir takım olayların, haberlerin, fikirlerin ve bilgilerin halka iletilmesi ile

¹⁵⁸ **Kumkale**, a.g.e., s. 159

¹⁵⁹ **Işık**, a.g.e., s. 40

¹⁶⁰ **Nye Jr**, a.g.e, s. 87

başlar. Kamuoyunun varlığından söz edebilmek için ortada bir anlaşmazlığın bulunması gerekmektedir.¹⁶¹

Kamuoyu; bir grup insanın bir sorun karşısında takınmış olduğu fikir ve tutumlar olduğunda, amaç; bir grubun görüşlerinin başka gruplar üzerinde etkisini sağlamaktır. İnsanlar, kişisel ve toplumsal özellikleri ne olursa olsun, genellikle gazete okuyarak, radyo dinleyerek veya günümüzde çoğunlukla yapıldığı gibi televizyon izleyerek vaktini geçirmektedir. Bu durum da insanların bilgi bombardımanı altında kalmasına neden olmakta, etkiye ve etkilenmeye açık olmasını kolaylaştırmaktadır. Günümüzde çağdaş insanı kitle iletişimine katılmaya zorlayan nedenler irdelendiğinde, medyanın zaman zaman yanıltıcı da olsa çağdaş toplumu düşünsel açıdan kapladığını unutmamak gerekmektedir. İletişim teknolojisi, fiziksel mesafeleri ortadan kaldırmakta ve farklı düşünsel süreçler yaratması nedeniyle oldukça farklı disiplinler arasında ilginç bir kesim noktası yaratmaktadır. Medya, toplumun gelişmesinde, biçimlenmesinde, şekillenmesinde uzun vadede tek güç olma niteliğindedir. Çünkü yasama ve yürütme gücü kullanılırken bir takım fikir akımları başlangıçta yol göstericidir. Bu fikir akımlarının yayılması, toplumun bunlara göre bilinçlendirilmesi, bunların yayılıp eyleme dönüştürülmesinde en etkili araç medyadır. Yani yasama ve yürütme gücünü basının şekillendirdiği söylenebilir. Uluslararası yıllardan beri devam eden mücadeleler; günümüzde ekonomik, siyasi, askeri ve kültürel alanlarda düğümlenmektedir. Ekonomik, askeri ve siyasal hakimiyeti kolaylaştırıcı, kabul ettirici ve sağlayıcı çok uygun bir zemin hazırlayabilmek açısından kültürel etkileşim giderek daha da önem kazanmaktadır. Küreselleşme sürecinde uluslararası pazarlarda güç sahibi olabilmek her ülke için zor fakat hayati bir önem taşımaktadır. Bu meyanda ülkelerin ortaya koyduğu imajı büyük oranda medya şekillendiriyor ve yayıyor. Ürün satmak için uygulanan tüm bilimsel yöntemler, düşünce satmak için de kullanılmakta ve süslenip paketlenen düşünceler hedef olarak seçilen kitlelere yansıtılmaktadır.¹⁶²

¹⁶¹ **Faruk Karadoğan**, *Medya ve Dış Politika*, İstanbul: İletişim Fakültesi Dergisi, 1996, s. 54

¹⁶² **Sadi Özdemir**, *Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme*, İstanbul: Timaş Yayınları, 1998, s. 102

Toplumda kamuoyu yaratıp gündemi belirleyen ve adeta dördüncü kuvvet olarak adlandırılan medya, çatışmaları ya kayıtsız kalarak ya da bir tarafı tutarak destekler. Bazen katliamlara karşı kamuoyu oluşmasını önlemek için didinir, bazen de en küçük bir insan hakkı ihlalinin bile önlemek için savaşılan kahraman rolüne bürünebilir. Bütün bu karakteristikler medyanın uyması gereken ilkeleri çoğu kez hasıraltı ettiğini de göstermektedir. Medyanın bu yetenekleri yöneticileri tarafından ülke menfaatlerine mi yoksa dayatılan, başka ülkelerin çıkarlarına uyan şekilde mi kullanılıyor araştırması son derece izafi ve karmaşık bir kavramdır. Böyle bir tartışma sürecinde her iki görüş doğrultusunda da kamuoyu oluşturmak için medya kullanılmaktadır.¹⁶³

Medya, haberler ve diğer güncel programlarla dünyada olup bitenler hakkında hemen o anda yargı oluşturma gücüne, diğer içerik ve geri plan ile de uzun vadeli olarak bireyleri ve toplumları belirli sabit fikirlere götürme, şekillendirme potansiyeline sahiptir. Devlet-Medya ilişkilerinde, ilk gözlemlenen olgu, devletlerin milli menfaatlerini gerçekleştirmede medyayı kullanmakta olduklarıdır. Medya da, bu devletlerin tutumuna bağlı olarak, devletlerin uluslararası alandaki girişimlerinde kayda değer bir fonksiyon ifa etmektedirler. Devlet-Medya ilişkilerinde, devletlerin medyayı modern teknolojiye sahip kılmada, basın ve yayın kuruluşlarının modern teknolojinin bütün araç ve gereçlerinden yararlanacak biçimde donatılmalarında çıkarı vardır. Bu nedenledir ki, devletler, hükümetler aracılığıyla, medya alanında, “eğitim, destek fonu, haber ajansları düzenlemesi” gibi konularda program ve planlar gerçekleştirmektedirler.¹⁶⁴

Bunlara örnek olması bakımından Körfez Harbi esnasında, Cable News Network’ın (CNN) dünya olaylarını ve Körfez Harbini anında ve naklen yayınlaması, dünya siyasi liderlerinin de gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmak için CNN izlemelerine yol açmıştır. Çoğu zaman olayların ana hatlarını, dışişlerinin ileteceği resmi raporlardan önce CNN’den naklen izlemeleri mümkün olmaktadır. Liderler müttefik güçlerin hareketlerini izlemek için CNN seyrettiklerini

¹⁶³ A.g.e., s. 113

¹⁶⁴ Özdaban, a.g.t., s. 70

açıklamışlardır. Kendi halkına CNN seyretme özgürlüğünü tanımayan Küba lideri F.Castro'nun da sık sık CNN seyrettiği bilinmektedir. Bu durum da medyanın etkisini göstermesi bakımından dikkate değer bir husustur. Medyanın toplumu ve bireyleri etkilemesine ilginç bir örnek olması açısından da şu örneği de verebiliriz. Yine Körfez Harbini canlı olarak yayınlayan CNN kanalının haber fragmanlarının hemen hemen tamamında kullandığı ve o günleri yaşayan herkesin hatırladığı bir görüntü vardı “ Petrole bulanmış bir karabatak görüntüsü ”, bu görüntü herkesin hafızalarında yer etmiştir. Bu görüntü ile ne elde edilmek istenmiştir. ABD ve Irak karşıtı güçler, Irak'ın petrol kuyularından körfeze petrol bırakarak doğayı da acımasızca, kirlettiği ve ekolojik dengeyi bozduğunu anlatarak, tarafsız ülkelerin ve insanların, çevrecilerin ve hayvan severlerin desteğini almak ve Irak'a karşı yapılanların meşru olduğunu anlatmaktı. Halbuki işin gerçeği anılan film fragmanı, Körfez Harbinden, yani 1991 yılından tam beş yıl önce 1985 yılında Kuzey Denizinde İskandinav bandıralı bir petrol tankerinin fırtına neticesinde batması sonucu oluşan denizin kirlenmesi neticesinde petrole bulaşan bir karabatak görüntüsü idi. Ancak insanlar bunu hatırlamadılar daha doğrusu olayın sunuluş şekline kandılar, ABD ve Irak karşıtı güçlerin psikolojik propagandasının etkisinde kalarak harekate destek oldular ve inanmak zorunda kaldılar. Bu ve buna benzer medyanın toplumu ve insanları etkilemesine ait örnekleri çoğaltabiliriz.¹⁶⁵

Hubert Vedrine, Amerikalıların "film ve televizyon aracılığıyla dünyadaki imgelere egemen olması dolayısıyla diğer insanların hayal ve arzularını harekete geçirebildiği ve aynı nedenlerle başka ülkelere eğitimlerini tamamlamak için ABD'ye çok sayıda öğrenci geldiği için," son derece güçlü olduklarından yakındır.¹⁶⁶

Basın işletmeleri yarı kurumsal işletme statüsü ile kültürel, sosyal, ekonomik ve politik açılardan kamuoyu oluşturarak, kurumsal iradeyi açıklayarak, kurumsal iradeye yön vererek eğitici, haberdar edici ve uyarıcı özellikleri ile hizmet üretmektedir. Medyanın, haberleri ve fikirleri toplama, değerlendirme, işleme ve bunları kitlelere ileterek kamuoyu oluşturma sanatını mümkün kılan araçları

¹⁶⁵ Özdoğan, a.g.t., s. 71

¹⁶⁶ Nye Jr, a.g.e, s. 12

oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, gücünün ne denli fazla ve etkileyici olduğu anlaşılmaktadır. Berger, medyanın kamuoyu üzerindeki etkisini “ kitle iletişim araçları özellikle de televizyon Amerikan toplumundaki ekonomik, toplumsal, bölgesel ve dini farklılıkları aşarak ortak deyimler yaratmaktadır.” şeklinde belirtmektedir.¹⁶⁷

Medya, neleri düşüneceğimizi ve duygusal tepkileri harekete geçirerek nasıl düşüneceğimizi belirlemeye çalışır. Nasıl düşüneceğimizi genellikle medyanın arzuladığı şekilde belirleriz. George Gerbner ise, “Medya, izleyici grupları tüm bireysel ve toplumsal farkları aşarak ortak görüşler altında birleştirmektedir.” demekle özellikle televizyonu kastetmiş medyanın ortak bir perspektifi yetiştirdiğini vurgulamak istemiştir.¹⁶⁸

Özellikle açık rejimlerde kamuoyu dediğimiz halk kitlesi, iç politika kadar, güvenlik ve dış politikaları da etkilemektedir. Bütün baskı grupları gibi kamuoyu da güvenlik ve dış politika konularıyla ilgili girişimlerde etkili olabilmektedir. Ancak kamuoyunun rolü, ne güvenlik ve dış politikada köklü devrimler yapacak kadar çoktur, ne de bunu tümünden felce uğratacak kadar güçlüdür. Kamuoyunun gücü etkilendiği veya etkileyen medyanın gücü ile orantılıdır. Her ülkede genel olarak güvenlik ve dış politika ve/veya dış politikanın bir bölümü ile ilgilenen özellikle bu konular üzerinde yorum ve görüşlere sahip olan kişiler ve halk kitleleri vardır. Güvenlik ve Dış politikada kamuoyu, güvenlik ve dış politika konuları ile ilgilenen kişilerin ve bu kişilerin birlikte yaşadığı halk kitlelerin düşünceleridir. Dış politika konularında halkın bilgi sahibi olmasında medya önemli rol oynamaktadır. Bunlara ek olarak kamuoyunun duygu ve düşüncelerini yansıtmayan yayınlar, medyanın güvenliğini önemli ölçüde zedelemektedir. Buna bir örnek olması bakımından, Amerika Birleşik Devletleri başkanı Reagan’ın gazetecileri Grenada Adası’nın işgali harekâtına katmaması üzerine dev bir yayın kuruluşu olan NBC’nin yorumcusu John Challenger yaptığı gece yayınında ABD hükümetini dinleyici ve seyircilere şikayet edince, bir kısım izleyici NBC’ye mektup göndermiş, yapılan değerlendirmede % 20

¹⁶⁷ **Sadık Güneş**, *Medya ve Kültür*, Ankara: Vadi Yayınları, 1996, s. 104

¹⁶⁸ **A.g.e.**, s. 105

oranında bir kitlenin hükümetin tutumunu desteklediği ortaya çıkmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli husus, Amerikan toplumunun milli kurum ve liderlerine karşı girişilen sistematik küçümseme yayınlarından hoşlanmamasıdır.¹⁶⁹

3.4.5. Medyanın Komutanlar Üzerindeki Etkisi

Bazı tarihi örneklerle bakacak olursak, medyanın askeri harekât üzerindeki etkilerini görebiliriz. Komutanlar, medyayı operasyonun maksimum şekilde gizliliğini sağlamak için kontrol etmeyi isteyebilir. Bir değer olarak güven duygusu tekrar önem kazanabilir ve komutan her kriz ve olayda medyayı cevaplamayı istemeyebilir. Tabii ki, belirli bir çatışma senaryosunun, komutanların medya ile ilişki kurma özerkliği paralelinde bir etkisi olacaktır. Güçlü medyayla iyi ilişkiler kurmak için, komutan medya ile zaman harcamaya hazır olmalıdır. Komutanlar halka ve dünya kamuoyuna cesaretle mesajlarını vermelidirler. Bu durumun, komutan tüm olanların dünya kamuoyuna aktarılmasını istiyorsa hayati önemi vardır. Bu gelişmelerin medyaya aktarılması, basın toplantıları düzenleyerek direkt kamuoyu karşısına çıkmak demektir. Schwarzkopf Çöl Harekâtı'nda kendisini zihni olarak hazırlamıştı. Suudi Arabistan'a vardktan sonra, Grenada'da daha önce silahlı kuvvetleri izole etme hatasını tekrar etmeme gerekliliğini hissetmiş ve medya için yeni kuralları koymuştur. Bunlar:

- (a). Medyanın seni zayıflatmasına müsaade etme.
- (b). Sorulan soruların hepsine cevap vereceksin diye bir kanun yok.
- (c). Düşmana yarar sağlayacağına inandığın soruya cevap verme.
- (ç). Asla halkına yalan söyleme.

Böylelikle, Schwarzkopf son brifingini verdiğinde, oldukça güçlü etki yaptı, çünkü çatışmadan önce ve çatışma esnasında çok fazla rapor vermeyerek ve çok fazla söz vermeyerek etkili bir kredi oluşturmuştu. Harpte komutanlar sivillere ve muharebe edenlere en az düzeyde kayıp verecek çabuk ve etkili planlar hazırlamalıdır. Çöl Fırtınası gelecek harekâtlar için bir standarttı. Hayati hedefler dışında yüksek orandaki kayıplar kabul edilemez. Gelecekteki harplerde basının

¹⁶⁹ İsmet Giritli, *Günümüzde Haberleşme*, İstanbul: Der Yayınları, 1988, s. 54

gerek yayımladığı haberler, gerekse harbin karakterini belirlemesi nedeniyle çok önemli bir rol oynayacağı tahmin edilmektedir. Asker/Medya Çatışması ve “Harbin Yeni Prensibi Medya Döngüsü” kitaplarının yazarı, bir medya gözlemcisi Yarbay Feldman medyayı şu şekilde ifade etmiştir:

“Modern harplerin bir gerçeği olan televizyonun canlı haber yayınları, sadece askeri operasyonları sınırlandırmaktan daha fazla bir etkiye sahiptirler. Düşman şehirlerinin bombalanması gibi Amerika için biraz maliyetli ama oldukça düşük bir riskle askeri amaçları elde etmek mümkündür. Ancak ölen sivillerin dehşet verici görüntülerine ve sarf edilen büyük askeri maliyetlere yapılan odaklanmalar bu tür taktikleri politik olarak kabul edilemez hale getirir. Buna benzer taktikler 2nci Dünya Harbinde kabul edilebilirdi, ama her şeyi gözleyen medya haberleri bu tür uygulamaları bundan böyle kabul edilebilir olmaktan çıkarmıştır.”¹⁷⁰

ABD Hava Kuvvetleri Komutanlığı Kurmay Koleji Komutanı, Çöl Fırtınasının Hava Harekatının kilit planlayıcısı Albay WARDEN de bu görüşü;

“Teknoloji ve medya ortamı gelecekte her bombayı bir politik bombaya dönüştürecektir”¹⁷¹

şeklinde bir ifadeyle desteklemektedir. Alb. WARDEN gerçek zamanlı haberlerin yardımıyla atılan her bombanın anında bütün dünyaya gösterildiğini, uygun olmayan hedef seçiminin müteakip uygulamalara ve harbin sonuçlarına sınırsız etkide bulunduğunu ifade etmektedir. Alb. WARDEN ayrıca askerlerin medyayı geleceğin harekât ortamının bir parçası olarak kabul emesi gerektiğini belirtmiştir. Medya, meteoroloji ya da arazi gibi harekât alanı girdilerinden kabul edilmelidir. Bu yüzden sürekli olarak medyadan kaçınmak veya ihmal etmek yerine askerlerin onu harekât ortamında barındırmayı öğrenmeleri gerekmektedir. Aynı meteoroloji gibi askerler medya ortamını da analiz edebilmeli ve uygun planlayabilmelidir. Alb. WARDEN’e göre komutanlar gelecekte “Medya Tahmini Nedir?” diye soracaktır. Bu sorunun cevabı da en az meteorolojik tahmin kadar önemli olacaktır.¹⁷²

¹⁷⁰ Özdaban, a.g.t., s. 74

¹⁷¹ Douglas Goebel, “*Military-Media Relations*” ,Yayımlanmamış Tez, Alabama 1995,syf.29. çev. Furkan Özdaban, “*Medya Ve Psikolojik Harekat*”,YAT, HAK, 2006, s. 57

¹⁷² A.g.t., s.58

3.4.6. Medyanın Kriz Ve Gerginlikte Kullanılması

Medyanın halkı yönlendirmesi ve halk üzerinde kanaatler oluşturmaları ile ilgili hususlara daha önce değinilmiştir. Burada çarpıcı bir örnek olması bakımından geçmişte yaşanan ve gelecekte de yaşanması olası bir olay örnek olarak verilmiştir. Daha önce belirtildiği gibi medyanın yarattığı kanaatler her zaman olumlu olmayabilir. Hatta zaman zaman ülkeleri bir harbin eşiğine getirebilir. Türkiye ile Yunanistan arasında meydana gelen Kardak Kayalıkları krizinde medya mensuplarından bazılarının sorumsuz ve bilinçsiz davranışları sonucu Kardak Adaları Krizi Yunanistan ve Türkiye'yi bir çatışmanın eşiğine kadar getirmiştir. Kardak Krizi 25 Aralık 1995'de FİGEN AKAT isimli Türk gemisinin Bodrum'un 4,5 mil açığındaki Kardak Kayalıkları'na oturmasıyla başlayan bir krizdir. Karaya oturan gemiyi kurtarmak maksadıyla Türk ve Yunan kurtarma ekipleri kayalıklara gelince kayalıkların hangi ülkeye ait olduğu ve hangi ülkenin kurtarma çalışması yapması gerektiği konusunda tartışma yaşanmıştır. Türkiye 29 Aralık 1995' te Yunanistan'a bir nota vererek Kardak Kayalıkları'nın Türk tapu kayıtlarında mevcut olduğunu bildirmiş, Atina ise 10 Ocak 1995'te Türkiye'ye verdiği yanıtta, kayalıkların İtalya'dan devralınan adalara bağlı ve mülkiyetinin de Yunanistan'a ait olduğunu ifade etmiştir. Yunanlılar adaya Yunan Bayrağını, Hürriyet ekibi de Türk Bayrağını dikmiş, müteakiben Türk Bayrağının Yunanlılar tarafından indirilmesi krizin tırmanmasına sebep olmuştur. Ege Denizi'nde Deniz ve Hava Kuvvetleri karşılıklı manevralara başlamış, bu arada Türk SAT komandoları sızma harekâtı ile Kardak'ın karşısındaki kayalıklara çıkarak Türk Bayrağını dikmiştir. Bu krizde Yunan medyası Yunan bayrağının kendi basın mensupları tarafından Kardak Kayalıkları'na dikildiği haberini verirken, Yunan askerinin kayalıklarda bulunmadığı yönünde yanıltma uygulamaya çalışmıştır. Türk medyası ise başlangıçta soğukkanlı davranmıştır. Ancak her iki medyanın konu üzerine şiddetle gitmesi krizin seyrini kontrollü tırmanma yerine ani tırmanmaya çevirmiş ve kısa zamanda gerginlik yaratacak boyutlara ulaştırmıştır. Medyanın bu tavrı belki de harp için hazırlıklarını

tamamlayamamış her iki ülkenin Silahlı Kuvvetlerini bir anda harbin eşiğine getirmiştir.¹⁷³

Türkiye 29 Ocak tarihli notasında şu görüşlere yer vermiştir;

4 ocak 1932 Tarihli Türk - İtalyan Sözleşmesi İkinci Dünya Harpı öncesi koşullar çerçevesinde müzakere edilmiştir.

4 Ocak 1932 Türk - İtalyan Sözleşmesi Kardak Kayalıklarına ilişkin herhangi bir hüküm içermemektedir.

Kardak Kayalıklarına ilişkin gönderme 28 Aralık 1932 Protokolü'nde yer almaktadır. Bu protokol ise hukuki geçerliliğe sahip değildir. Geçerlilik kazanabilmesi için gereken hukuki süreç tamamlanmamıştır.

Yunanistan 1947 Paris Barış Antlaşması'na ilişki görüşmeler sırasında Oniki Adaların Yunanistan'a devredilmesi tartışılırken anılan metinlerin kendisi açısından da geçerli olmasını sağlayacak göndermelerin antlaşmada yer almasını önermiş fakat bu öneri kabul edilmemiştir. Dolayısıyla 1947 Paris Barış Antlaşması'nda Kardak Kayalıkları'nın statüsüne ilişkin herhangi bir hüküm yer almamaktadır.

Kardak Kayalıkları'nın Oniki Adalar'ı Yunanistan'a devreden Paris Barış Antlaşması'nın 14/1. Maddesinde "bitişik adacık" (adjacent islets) olarak değerlendirilmesi de mümkün değildir. Kardak Kayalıkları en yakın Yunan adasından 5.5 deniz mili uzaklıktadır. Bu bakımdan ne "bitişik" ne de "adacık" olarak kabul edilebilir.

Kardak Kayalıkları Türk topraklarına 3.8 deniz mili uzaklıktadır ve Türkiye'ye aittir.¹⁷⁴

Diğer taraftan, kriz ve harbi gerektirecek bir durumun baş göstermesi halinde, ortaya çıkacak problemlerden en önemlilerinden birisi de, halkın ve dünya

¹⁷³ **Atalay Kocatepe**, *TSK'nde Basın-Yayın-Halkla İlişkiler ve Tanıtım Faaliyetleri*, İstanbul: HAK, 2001, s. 92

¹⁷⁴ Kardak Kayalıkları hukuki mevzuatı için: Bkz. Sertaç Hami Başeren, Ali Kurumahmut, *Ege'de Egemenliği Dervedilmemiş Adalar*, Ankara: SAEMK Yayınları, 2003.

kamuoyunun durum ve yapılan faaliyetler hakkında bilgilendirilmesidir. Bu ihtiyacın giderilmesi halinde gerek iç kamuoyunun ve gerekse dış kamuoyunun bilgi edinme ihtiyacı giderilebilecek ve yapılan faaliyetler için ihtiyaç duyulan halk desteği sağlanabilecektir. Kriz dönemlerinde medyanın kullanılmasına çarpıcı diğer bir örnek ise ABD'ne karşı yapılan 11 Eylül saldırısıdır. 11 Eylül 2001'de ABD'de meydana gelen terörist olay basını çok uzun süre meşgul etmiş ve tüm dünyayı etkilemiştir. Ancak burada dikkati çeken konu; meydana gelen patlama nedeniyle ortaya çıkan görüntülerin medyada ayrıntılı olarak ve toplumun moralini bozacak şekilde yer almamasıdır. Başlangıçta saldırı görüntüleri verilse de insan cesetlerine ait görüntüler yayımlanmamıştır. Bunun tam tersi ise 17 Ağustos 1999 depreminde Türkiye'de yaşanmıştır. Cesetler, toplu mezarlar, enkaz altından kurtarılmış görüntüleri vb. şekillerde depremin moral bozucu etkisi tüm yurttan tam olarak yaşanmıştır.

Günümüzde kitle iletişim araçlarının nicelik ve nitelik yönünden artması, iletişim teknolojisindeki gelişmeler, bilgiye kısa zamanda ulaşılmasını ve bilginin kaynağından doğru olarak teminini mümkün kılmaktadır. Bunun yanında gerek görsel ve gerekse sözlü ve yazılı iletişim vasıtalarının çeşitliliği ve etki alanlarının genişlemesi, uygun şekilde düzenlenmediği takdirde karmaşayı beraberinde getirmektedir. Bu durum insanların düşüncelerinde şüphe yaratmakta, gerek haber kaynağına, gerekse bu haberi yayınlayan vasıtaya olan güveni sarsmaktadır. Böyle bir ortam, harpte halkın silahlı kuvvetlere desteğinin azalmasına ve kamuoyu baskısının kendi aleyhine artmasına ve böylece kriz döneminde harekâtın gidişatına olumsuz yönde tesir etmesine neden olabilecektir. Bu nedenle kriz dönemlerinde bir taraftan halkın doğru bilgilendirilmesi ve medya mensuplarının beklentileri; diğer taraftan harekâtın güvenlik ve emniyeti ile halkın desteğinin sağlanması gereği, birbiriyle zaman zaman çelişecek ve düzenlemeler yapılmasını zorunlu kılacaktır.

3.4.7. Psikolojik Harbe Karşı Ülkelerin Hassasiyetleri:

Esasen medya kendi başına bir psikolojik harp unsurudur. Örneklerle sıraladığımız bu uygulamalar bize gösteriyor ki konvansiyonel harpte ne kadar güce ihtiyaç varsa psikolojik harp yapmak içinde o denli gelişmiş teknolojiye ihtiyaç vardır. Yukarıda belirtildiği gibi psikolojik harbin yıkıcı etkisi vardır. Ancak bu

etkiyi hemen görmek veya sonucunu almak mümkün değildir. Aynı şekilde psikolojik harbin etkisi konvansiyonel harbin etkisinden daha uzun sürmekte hatta kültür ihracı yoluyla nesilden nesile aktarılmaktadır. Sosyal, ekonomik, kültürel ve politik yapılarındaki zafiyetler nedeni ile kalkınma gayretleri içinde bocalayan ülkelerde psikolojik harp uygulamalarından doğan psikolojik tahribat genel olarak kalkınmış ülkelere oranla daha fazla olmaktadır. Çünkü bu ülkelerde psikolojik tehdide karşı yeterli savunma mekanizmaları ya tesis edilmemiş ya da ekonomik nedenlerden dolayı öncelik alamamıştır. Bu bir bakıma maruz kalınan psikolojik tehdidi ortadan kaldıracak yani hastalığı daha oluşmadan tedavi edecek milli organizasyonların olmayışından kaynaklanmaktadır.¹⁷⁵

Psikolojik harbin bir asimetrik harp vasıtası olarak nasıl kullanılabileceği konusunu örneklerle anlatalım. Her ülkenin kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan bazı zayıf yönleri vardır. Bu zayıflıklar ülkeden ülkeye değişmekle beraber tüm ülkelerde bulunmaktadır.

ABD gibi tek süper güç konumunda olan bir ülke siyahi vatandaşlarının bulunduğu bölgede meydana gelen toplu bir ayaklanma şeklindeki anarşik olayları bastırmakta zorlanmıştır. Bu durum ABD gibi bir ülke için istismar edilebilecek bir durumdu. Benzer şekilde ülke yönetiminin yüksek askeri harcamaları ve halkın bundan duyduğu rahatsızlık gene istismara açık bir yandı. Sürekli olarak insan hakları konusunu işleyen bir medyaya sahip ABD kendi yaptığı insan hakları ihlallerini vatandaşlarına anlatmakta zorlanmaktadır. Yüksek refah seviyesine alışık bir toplumun herhangi bir felaket karşısında nasıl davranacağı veya ekonomik bir bunalımda hangi davranış şeklini göstereceği bilinmemektedir. Ancak ABD gibi sanayi devi ülkelerin gelişmişlikten kaynaklanan doğal savunma mekanizmaları mevcuttur. Bu savunma mekanizması aynı zamanda özel bir çaba göstermeden uyguladığı psikolojik harbin temelini de oluşturmaktadır. Yazar Joseph S. Nye Jr'in "yumuşak güç" olarak adlandırdığı bu olgunun temelini bilgi, refah düzeyi, aidiyet duygusu, eğitim imkanları v.s. unsurlar oluşturmaktadır. Yazar;

¹⁷⁵ Kumkale, a.g.e.,s.110

“Bir ülke dünya politikasından istediği sonuçları başka ülkeler onun peşinden gitmek istediği, onun değerlerine hayran olduğu, teşkil ettiği örneğe gıpta ettiği, onun refah ve açıklık düzeyine erişmeyi arzuladığı için de alabilir. Böyle bir durum, dünya politikasının gündemini belirlemek ve diğer ülkeleri cezbetmek, onları askeri veya ekonomik silahlarla tehdit ederek veya bunları kullanarak değişmeye zorlamak kadar önemli bir etkiye sahiptir. Bu güç veçhesine, yani istediğin şeyi başkalarının da istemesini sağlamaya, yumuşak güç adını veriyorum.”¹⁷⁶ şeklinde tanımlamaktadır.

ABD TV kanalı CNN 2000’li yıllarda yüzden fazla ülkede yaklaşık 80 milyon eve girmiştir. MTV yayınlarının tüm dünyada 300 milyon kişiden daha fazla izleyicisi olduğu tahmin edilmektedir. Uluslararası şirketler sadece 1999 yılında reklam için 240 milyar ABD doları, tasarım, ambalaj ve tanıtım için 380 milyar ABD doları para harcamışlardır. Dünyada yayınlanan haberlerin %65’i ABD kaynaklıdır. Dünya haber pazarının tamamına yakınının Associated Press, United Press (ABD), Reuters (İngiltere), France Press (Fransa) adlarındaki dört şirket tarafından satıldığı istatistiki bir gerçektir. Terminatör-2 isimli filmin yaklaşık 500 milyon ABD doları bulan gelirinin çoğunun dış ülkelere sağlandığı bilinmektedir. 15 milyon adet satan Michael Jackson’un Dangerous isimli albümünün %67’si ABD dışına pazarlanmıştır. 8-10 dolara mal edilen NIKE ayakkabılarının dünya pazarlarına 50-70 ABD doları arasında satıldığı görülmektedir. ABD’li işçilere iş giysisi yapmak için kurulan Levi Strausse (Levis) firması küresel bir giyim firması olmuş ve yıllık 5 milyar ABD doları gibi yüksek ciro seviyesini yakalamıştır. Gelirlerinin %80’ini yurt dışından sağlayan Coca Cola firması 160 ülkede her gün 560 milyon kez reklamlarda gösterilmektedir. Günümüzde 2 milyardan fazla insan İngilizceyi ana dili ya da ikinci dili olarak kullanmaktadır. Dünyadaki tüm radyoların %60’ı İngilizce yayın yapmakta, tüm ticari mektupların %70’i İngilizce yazılmakta, uluslararası telefon görüşmelerinin %80’i İngilizce yapılmakta, bilgisayar verilerinin ise %80’i İngilizce yayınlanmaktadır.¹⁷⁷

Gelişmiş Avrupa ülkelerinin de benzer engelleri mevcuttur. Yüksek refah seviyesine alışık bu toplumların krizlere karşı mukavemetinin düşük olacağı

¹⁷⁶ Nye Jr, a.g.e., s. 10

¹⁷⁷ Hasan POLAT, *Küreselleşmenin Etkileri*, YAT, HAK, 2005. s. 33

değerlendirilmektedir. Aynı ülkeler bu refah seviyesini muhafaza etmek için izledikleri sosyal politikaların finansmanında güçlük çekmektedir. Büyüyen bu finansman açıkları sosyal bir tehlikenin habercisi olup istismara açıktır. Avrupa ülkelerinde oluşan yaşlı nüfusun giderleri ithal edilen üçüncü dünya ülkeleri işçileri ile sağlanmakta, bu Fransa benzeri başka bir tehlikenin varlığına işaret etmektedir. Aynı Avrupa ülkelerinin ucuz işgücü yaratmak maksadı ile göz yumdukları yasal ve yasadışı göç bu ülkelerdeki nüfus dengesini bozmakta ve bu ülkelere göç eden insanların siyasi ve sosyal talepleri hükümetleri zorlamaktadır. Gelişmiş refah ülkeleri olarak nitelenen bu ülkelerin bir kısmında uyuşturucu kullanımı serbest hale getirilmiş bu durum zayıf halk kitleleri ortaya çıkarmış buda sağlıklı ve istismara açık ülkeler meydana getirmiştir. Demokratikleşme evrimini henüz tamamlamamış Doğu Avrupa ülkeleri ise siyasi açıdan hala hassas durumunu muhafaza etmektedir. Bu ülkelerin en zayıf yanları ise güçsüz ekonomileri ve bu ekonominin yarattığı ahlaki çöküntüdür. Samuel P. Huntington'un *Medeniyetler Çatışması* kitabında belirttiği üzere;

“Batı çökmekte olan bir medeniyettir ve diğer medeniyetlere kıyasla dünyanın siyasal, ekonomik ve askeri gücündeki payı azalmaktadır. Soğuk Harptaki batının barışı bir zafer değil, bir tükenme ortaya çıkarmıştır. Batı yavaş ekonomik gelişme, durgunlaşan nüfus, işsizlik, büyük bütçe açıkları, çalışma ahlakındaki çöküş, düşük tasarruf oranları ve ABD dahil bir çok ülkede sosyal parçalanma, uyuşturucu ve suç işlemekteki artış karşısında gittikçe daha çok kendi iç sorunları ile ilgilenir bir hale gelmektedir.”¹⁷⁸

Huntington’a göre diğer medeniyetler arasında Batı’nın iktidarı azalmaktadır ve azalacaktır. Batılılar giderek” ordular ve tanklar tarafından değil ama başka dilleri konuşan, başka tanrılara tapan başka kültürlerden gelen göçmenler tarafından istila edilmekte olduklarından ve bu göçmenlerin işlerini ellerinden alacaklarından ülkelerini ele geçireceklerinden, sosyal yardım sisteminin sırtından geçineceklerinden ve yaşama biçimlerine tehdit oluşturacaklarından korkuyorlar.¹⁷⁹

Yunanistan’ın giderek yaşlanan nüfusu, iş gücü ve savunma ihtiyacını karşılamakta zorlanmaktadır. Ülkede yaşanan siyasi çalkantılar ve zaman zaman

¹⁷⁸ Huntigton, a.g.e., s.109

¹⁷⁹ A.g.e.,s.109-111

Türkiye ile yaşadığı krizlerde halkın harp çıkacağı korkusuyla marketlere akın etmesi aslında ne kadar istismara açık bir ülke olduğunu göstermektedir. Balkanlarda yaşanan süreç ve demokrasiden uzaklaşmış ve biri birine düşman hale getirilmiş halklar her an bir kıvılcım beklemekte ve yeni çalkantılara açık konumunu muhafaza etmektedir. Bosna'da yaşanan katliamlar uzun yıllar hafızalardan silinmeyecek düşmanlık tohumlarını ekmıştır. Dinsel ve köken olarak farklı bu topluluklar geçmişte her ne kadar birlikte yaşama iradesini göstermiş iseler de aralarına ekilen düşmanlık tohumları bu halkları biri birine karşı hassas hale getirmiştir.

Rusya rejim değişikliği ve dağılan ülkeler nedeni ile uğradığı prestij kaybını daha uzun yıllar geri alamayacaktır. Kaldı ki Rusya'dan ayrılan ülkeler kendi yollarını çizmiş bu ülkelerle bağlantısı olan iç dinamikler Rusya için hassas bir durum oluşturmuştur. Geniş topraklara sahip bu ülke güçlü olmayan ekonomi ve sosyal yapısı ile istismara açıktır. Düşük gelir seviyesi bu ülke insanlarını başka ülkelere özenir hale getirmiş ülke dışına çıkan insanlar ülkelerine döndüklerinde çeşitli sosyal ve siyasi talepler ile hükümetlerinin karşısına çıkmış bu durum yeni hassasiyetler doğurmuştur. İnançsız ve yoksul insanların sırf korku ile ülkesine bağlı olması mümkün değildir. Zayıf ekonomi ve baskıcı rejimlerin hakim olduğu ülkelerde mafya türü örgütlenmelerin daha fazla olacağı ve bu örgütlerin zamanla diğer ülke istihbarat örgütleri ile ilişkiye gireceği ve bu durumun o ülke için hassasiyet yaratacağı değerlendirilmektedir. Rusya'nın seçkinleri kadar ahalisi de bölünmüştür. Avrupaî Rusya'da 1992'nin sonbaharında yapılan bir kamuoyu yoklaması, Batı'ya karşı halkın yüzde 40'ının müsbet ve yüzde 36' nın menfi tavır sahibi olduğunu açığa çıkarmıştır. Rusya, tarihinin büyük bir kısmında olduğu gibi, 1990'ların başlarında (da) hakikaten bölünmüş bir ülkedir. Liberal demokrasi ve Marksizm Leninizm arasındaki mücadele, büyük farklılıklarına rağmen, hürriyet, eşitlik ve refah konusunda nihaî hedefleri zahiren (de olsa) paylasan ideolojiler arasında idi. Geleneksel, ororiteryen ve milliyetçi bir Rusya tamamen farklı hedeflere sahip olabilirdi. Ruslar, şayet Marksistler gibi davranmayı bırakır, liberal demokrasiyi reddeder ve Batılılar gibi değil de Ruslar gibi davranmaya başlarsa Rusya ile Batı arasındaki münasebetler yine (ancak) soğuk ve ihtilaflı

olabilir.¹⁸⁰ Çalkantılı siyasi yapısı, halkının daha fazla demokrasi adı altında yer alan talepleri Gürcistan'ı Rusya ve ABD gibi aktörlerin istismarına açık hale getirmiştir. En ufak bir çalkantıya sert tepki veren ülke yapılan propagandalarla çalkalanmakta ve ülke yönetimi bu duruma tedbir almakta etkisiz kalmaktadır. Zayıf ekonomiden bir an önce kurtulmaya çalışan halk kısa yoldan çok para kazanma yollarına gitmiş bu durum hassasiyet yaratmıştır. Aynı durum Ermenistan içinde geçerli olup Türkiye ile yaşadığı sorunlar ve kapalı yönetimi dış istismara açıktır. Hükümet yoksul halkın sosyal taleplerini karşılamakta zorlanmaktadır.¹⁸¹

İran çeşitli iç dinamikleri, baskıcı rejimi ve dünyaya verdiği terörü destekleyen ülke imajı yüzünden hassastır. Çeşitli kültürleri barındırması ve bu kültürleri temsil eden insanların talepleri mevcut rejimi sıkıntıya sokmaktadır. İran içinde var olan farklı iki yapı orduya da yansımış bu durum değişik hassasiyetler doğurmuştur. Rejimin yarattığı korku ve baskı dış dünyaya açılan halkı farklı oluşumlara ve işbirliğine itmiş batılı ülkeler tarafından hedef haline getirmiştir. Tüm baskıcı rejimlerde olduğu gibi bu ülkede de dini duygular her zaman istismara açık bir durumdur.¹⁸²

Irak'ın en hassas yanı barındırdığı farklı mezhepler olmuştur. Mezhepler arasında yaratılan düşmanlıklar yıllarca bitmeyecek bir hassasiyeti meydana getirmiştir. Esasen bu gün Irak'ın düştüğü durumun sebebi geçmişte sahip olduğu baskıcı rejimdir. Dünyanın en büyük petrol üreticilerinden olmasına rağmen yoksul halk ülkenin işgalini önleyememiştir. Medya aracılığı ile ülke insanları batılılar tarafından daha fazla özgürlük ve refah getirileceğine inandırılmıştır. Baskı rejiminin yarattığı yoksul ve eğitimsiz halk neye uğradığını anlamadan kendini kardeş kavgalarının içinde bulmuştur. Bir arada yaşayan toplulukların arasına kin ve

¹⁸⁰ **Huntigton**, a.g.e., s. 27

¹⁸¹ Koçaryan ve Petrosyan dönemi Ermeni Politikası için: Bkz. Kamer Kasım, Armenia's Foreign Policy: Basic Parameters Of The Ter-Petrosyan and Kocaryan Era", *The Review Of Armenian Studies*, Vol. 1, Issue 1, 2002, sf. 90-104.

¹⁸² Ayrıntılı bilgi için. Bkz. "İran-Irak Üstünlük Mücadelesi: Çok Boyutlu Sorunlar," iç. Dünya Çatışma Bölgeleri, Kemal İnat, Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman (Der.), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004, ss. 55-65.

nefret tohumları atılarak yıllarca sürececek bir kavga ortamı yaratılmıştır. Bu ise her zaman istismar edilecek bir hassasiyet haline gelmiştir. Medya arcılığı ile karşı konulamaz bir güç olarak takdim edilen ABD kuvvetleri çoğu kez tek bir mermi atmadan şehirleri teslim almıştır. Dünya kamuoyu bu harpta Irak'ın dünya için nükleer ve kimyasal bir tehdit olduğuna inandırılmış bu yolla harbin haklılığı tescil edilmeye çalışılmıştır. Bu gün Irak dışa bağımlı ekonomisi, yoksullaşmış halkı ve devam eden iç harp ile daha uzun yıllar istismara açık konumunu muhafaza edecektir. Bazen bir Şii Cami'inde meydana gelen patlama tüm Şii'leri hedef almış gibi gösterilmekte bazen Süryani cemaatine katliam uygulandığı haberleri dünya kamuoyuna yansıtılarak değişik argümanlar işlenmektedir.¹⁸³

Suriye içinde barındırdığı çok sayıda etnik gruplar nedeniyle geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Bu durum farklı etnik grupları birbirine karşı hassas kılmaktadır. Lübnan ve İsrail ile yaşadığı sorunlar nedeni ile Batılı ülkelerin hedefi durumundadır. Barındırdığı unsurların gerek Türkiye ile gerek diğer ülkeler ile olan etnik bağılıkları bu ülkeyi diğer ülke istihbarat örgütlerine karşı hassas kılmaktadır. Suriye ve güneyindeki diğer devletler kısa bir süre öncesine kadar aynı imparatorluğun halkları idi. Etnik ve dini bağlantıları olan bu halkların bu gün birbirinden uzak olmasının nedeni sadece yaşanan silahlı harpların değil aynı zamanda ve hatta daha fazlası bu coğrafyada Lawrens gibi casusların yürüttüğü psikolojik harp olmuştur.

Bir kısım örneklerini sıraladığımız hassasiyetler o ülkelere karşı uygulanacak psikolojik harbin istismar konuları olabilir. Bu konuların istismarı sadece harp zamanında olmamaktadır. Özellikle ülkeler arasında meydana gelen kriz ve gerginlik durumlarında bu istismar konuları üzerine yazılmış senaryolar oynanmakta ülkeler konvansiyonel harbe varmadan mağlup edilmekte veya caydırılmaktadır. Bu ve bunun gibi bazı hassasiyetler o ülkelerin zayıf bir başka deyişle yumuşak karnıdır ve

¹⁸³ Ayrıntılı bilgi için.Bkz. "Türkiye'nin Ortadoğu Ülkeleri ile İlişkilerinde Kürt Sorunu ve İslam'ın Etkisi: Robert Olson, *Turkey's Relations With Iran, Syria, Israel, and Russia, 1991-2000: The Kurdish and Islamist Questions* (Türkiye'nin İran, Suriye, İsrail, ve Rusya ile İlişkileri, 1991-2000: Kürt ve İslamist Sorunlar)," Liberal Düşünce Dergisi, s. 29, Bahar 2003, ss. 251-255.

lkeler diğer konularda ne kadar güçlü olursa olsunlar yukarıda sayılan hususları kontrol etmekte etkili olamayacağı değerlendirilmektedir. Bunların yanında uzun vadeli planlamalar içinde benzer psikolojik harp uygulamaları mevcuttur. Cezayir belki de en iyi rneği oluşturmaktadır. lke halkının anadili Arapça olmasına ve 2003 verilerine göre okuryazar oranının %70 seviyelerinde olmasına rağmen halkının %90 nının Fransızca konuşuyor olması bu ülkede yıllarca yürütülen psikolojik harbin bir sonucuydu. Cezayir halkı maruz kaldığı katliamları unutmuş hatta bu ülkenin lisanını kullanır hale gelmiştir. Geleneksel kıyafetlerini bir kenara bırakıp 45-50 derece sıcaklıkta bulucin ve tişört giyen Arap ve Afrika halklarının durumu da aynıdır. Bu ülkelerin kendi halklarına karşı uygulanan bu “Asimetrik Psikolojik Harbi” önlemekte ne kadar zayıf oldukları görülmektedir.¹⁸⁴

¹⁸⁴ Cezayir ile ilgili ayrıntılı bilgi için: Bkz., <http://www.ülkeler.net/Cezayir.htm>, <http://www.cografyam.net/index.php?showtopic=478> ve www.egelihracatcilar.com/Images/Menu1-Page//Ulke%20Raporu-Cezayir-DEIK-2008_00002607.pdf

BÖLÜM IV

PSİKOLOJİK HARP UYGULAMALARI

4.1. Geçmişte Psikolojik Harp Uygulamaları

Cengiz Han'ın büyük fetihleri Moğol Propagandalarına dayanıyordu. Moğolların yapmış olduğu vahşet abartılarak bir Moğol istilası başlamadan önce düşman moralinin bozulması sağlanıyordu. Bu suretle birçok ülke taarruzdan caydırılıyor veya teslim olması için zorlanıyordu.

1601 yılında Kaniye savunmasında kaleyi savunan Tiryaki Hasan Paşa kalenin savunmasının en güç olduğu bir dönemde, yolda düşürülmek üzere bir mektup hazırlayarak haberci tefrik etti. Bu mektupta kaleye gönderilen erzak ve mühimmatın geldiği ve düşman ordusu içinde bulunan Macarlarla işbirliği yapıldığı yazıyordu. Mektubu ele geçiren Arşüdük ve Avusturya Ordusu 'nun morali iyice bozulmuştu. Buna Serdarı Ekrem Yeniçeri Hasan Paşa 'nın Zigetvar ' a geldiği söylentilerinin çıkarılması da eklenince düşman ordusunun moralini tamamen bozmuş ve Avusturya Ordusunda bulunan askerlerin büyük bir bölümünün firar etmesini sağlamıştır. Netice olarak ; Kaniye Kale'si en güç şartlarda başarıyla savunulmuştur.¹⁸⁵

4.2. Yakın Dönemde Psikolojik Harp Uygulamaları

İtalya'dan temin edilen Spad uçaklarının Kurtuluş Harbinde büyük faydası görülmüştü. Bu uçaklar sayesinde Yunanlıların hava hâkimiyeti felce uğratılmış ve Yunanlıların havadan cepheyi gözleme fırsatları büyük ölçüde engellenmişti. Bu uçaklar bundan daha önemli bir başka iş için de kullanıldılar. Türkler ayrıca Yunanistan'daki mevcut hükümete muhalifliğiyle bilinen Rizospastis, Eleftheros Tipos ve Patris gazetelerini havadan Yunan hatlarının gerisine atarak Yunan ordusunun morallerini bozmaya çalıştılar. Çünkü bu gazetelerde, harbin Kral Konstantin'in tahtını korumasından başka hiçbir işe yaramadığı vurgulanıyor, Venizelos'tan başka hiç kimsenin Yunanistan'ı kurtaramayacağı anlatılıyordu. Bu gazeteler ayrıca, Yunan askerlerini silahlarını atarak evlerine dönmeleri konusunda

¹⁸⁵ **Kara Harp Okulu**, *Askeri Liderlik Ders Kitabı*, Ankara:KHO Yayınları, 1987

kışkırtıyorlardı. Türk pilotları yaptıkları hava harekâtları sayesinde Yunan ordusunun moralinin bozulmasında, bozguna uğramasında ve bu sayede zaferin kazanılmasında öylesine muvaffak oldular ki, Başkumandan Mustafa Kemal Paşa tayyareci subayların taltifi için daha harp devam ederken TBMM'ye bir tezkere ile müracaat etti. TBMM'de 7 Eylül 1922'de tayyareci subayların bir takdirname ile taltifini kararlaştırdı. Daha harp devam ederken alınan bu karar, milli mücadeleyi yürütenlerin moral açısından takviyesi adına önemli bir hadisedir.¹⁸⁶

Mütareke yıllarında yöneticilerin iç ve dış kamuoyu ile iletişim kurup psikolojik yönlendirmede kullanabilecekleri yegâne vasıta yazılı basın, yani sadece gazeteler idi. Anadolu'da pek çoğu çok ilkel matbaa makineleri ile basılan ve önlü arkalı iki sayfa şeklinde olan 600 civarında gazete vardı. Bunlardan sadece 23 tanesi Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarınca başlatılan milli mücadelenin yanında yer alıyordu.¹⁸⁷

İhsan Ilgar'ın kaleminden çıkan "Mütareke Basını" isimli kitapta milli mücadeleyi destekleyen ve karşısında olanlardan pek çok örnekler yer almıştır. Balıkesir'de yayımlanan Doğrusöz Gazetesinin 15 Haziran 1919 tarihli nüshasında İsmail Hakkı imzası ile kaleme alınan "Müslüman Esir Olamaz" başlıklı yazıda o günlerde yaşanan ruh hali özetlenmiş bağımsızlık için mücadele edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Yazı metninde:

“Memleketin pek öldürücü ve tehlikeli dakikalar geçirmekte olduğunu biliyoruz. Bu inkâr edilemez. Fakat bu tehlikeyi görmekle birdenbire ümitsizliğe kapılarak zillet ve esarete tarafgirlik gibi bir halet-i ruhiyenin esiri olmakta muvafık değildir. Evvela, meydanda sayıları milyonları bulan bir Türk kitlesi, bir Türk idaresi mevcut iken, bazılarının vesayete ve himayeye hazır bir fikir ve kalem kullanması biraz garip görünür. Yedi asır bağımsız yaşamış olan Türklerde ne gibi kabiliyetsizlik ve kudretsizlik görülüyor ki hâkimiyet ve istiklali kendisinden alınmak istensin. Türk doğuştan istiklalini sever ve istiklali yolunda ölür. Türk için iki yol vardır. Ya istiklal. Ya Ölüm. Türkler şimdiye kadar hep istiklal için harp etmiştir. Türkler bugün İzmir ve havalisinde günden güne ilerlemekte olan ve

¹⁸⁶ Özdeban, a.g.t., s. 86

¹⁸⁷ Kumkale, a.g.e., s. 171

Trakya kıtasında başlayan işgalleri hazırlayan fermanları bir hakaret darbesi ve imha emri telakki eder. Fakat bu üzücü vaziyet karşısında da Türk, hakkını müdafaaya muktedirdir. Bu memleket hiçbir zaman ecnebi hâkimiyeti görmek istemez. Zillet esaret ve mahkûmiyete alışmamıştır. Hele Yunan idaresinin ve Yunan hâkimiyetinin bu memlekete girmesi Türkler için çok ağırdır ve kabul etmek mümkün değildir. Zira Yunanlıların Mora 'da, Teselya 'da ve en son olarak Girit 'te yaptıkları facia, tatbik ettikleri İslamların imhası siyasetini Türkler henüz unutmamışlardır ve unutamazlar. Binaenaleyh bugün işgal altında bulunan havalide Müslümanların ve zavallı masum Türklerin aynı akıbete maruz kalmayacaklarını kim garanti edebilir. Zamanın medeniyet ve irfanı buna kefil olabilir mi? Olsa da biz buna ve bu sahtekar medeniyete inanmayacağız. Türkün ne kabahati var ki küçük ve mazisiz milletlerin istiklalinin tanındığı bir sırada parlak ve azametli mazisi ile medeniyeti ile cihanşümül sanatı ile asırlarca yaşadığı halde bugün istiklali alınsın ve esarete mahkûm edilsin! Türkler vatanını korumaya kadirdir. Mülkünü çok daha geniş iken dahi idareye kadir olmuştur..."¹⁸⁸ ifadeleri ile kuruluş savaşına destek olunmuştur.

Karşıt söylemlerden bir tanesi olan ve İstanbul'da yayınlanan Alemdar gazetesinin 1 Nisan 1920 tarihli nüshasında Refi Cevat imzası ile yayınlanan yazıdan birkaç cümle şöyle ifade edilmiştir;

"...Milli teşkilat kumandanlarına hitap etmek tenezzülünde bulunmayı fazla görürüz. Çünkü eşkıya ile anlaşabilmek bizim işimiz değildir. Yalnız bu haydutları İstanbul'da savunan yazarlardan ve kendilerini temsil eden milletvekillerinden soracağımız bir şey vardır. Bir teşkilatın memlekete faydalı, milletin menfaatlerine elverişli olduğunu savunmakta ısrarda devam edecekler mi?..Yunan Hükümetinin Müslüman halka karşı iyi niyet beslemekte olduğunu, Avrupa huzurunda ispat etmeye çalıştığı bir zamanda bizim kendi milliyetçilerimiz Anadolu Müslümanlarının mal ve canlarına her gün el uzatmaktadırlar. Bu işlerin hakkımızda verilecek konferans kararlarında ne gibi tesirler yapacağını tarife bile hacet yoktur."¹⁸⁹

Bu noktadan hareketle milli mücadele ile ilgili bilgileri ve duyuruları doğrudan ve ilk elden halka yaymak amacıyla Gazi'nin direktifleriyle Selâhaddin Ulusalerk Bey'in sorumluluğu altında ve İsmail Hami Danişmend Bey'in başyazısı ile 14 Eylül 1999'da Sivas'ta İrade-i Milliye gazetesi yayımlanmaya başlamıştır. Heyeti

¹⁸⁸ Kumkale, a.g.e., s.175

¹⁸⁹ A.g.e., s.176

Temsiliye'nin Ankara'ya gelmesini müteakip Heyeti Temsiliye'nin fikir ve düşüncelerini ve aldığı kararları yaymak üzere Gazi'nin direktifleri ile 10 Ocak 1920'de Hâkimiyet-i Milliye gazetesi kurulmuştur. Önceleri haftada iki kez yayınlanan gazete kısa bir müddet sonra haftada üç kez yayınlanmaya başlamıştır. Yapılan bu propagandalara karşı tedbir olarak; milli mücadelenin Türk milleti adına yapıldığı gerçeğini halka duyurmak, millete doğruları birinci elden söylemek, milletin aldatılmasına mani olarak neticede onun desteği olmadan mücadelenin mümkün olamayacağını anlatmak amacıyla Ankara'da 8 Nisan 1920'de "Anadolu Ajansı" kurulmuştur. Bugün bu kuruluş hâlâ haber ajansı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. 27 Nisan 1920 de meclisin açılışından 4 gün sonra Bursa Milletvekili Şeyh Servet Efendi hazırladığı "İrşâdat Encümeni" (Aydınlatma Komisyonu) kurulması hakkındaki önergeyi meclise sunarak düşman propagandasının önüne geçecek ve halkı aydınlatacak kurumların oluşmasını sağlamıştır.¹⁹⁰

İngilizlerin, Halife ve Şeyhülislamın imzalarını taşıyan ve Milli Mücadeleyi ve başındakileri vatan haini ilan eden fetvaları, uçaklarla Anadolu halkı üzerine atmaları sonucu, bir çok yerde iç isyan çıkmış, bu isyanların bastırılması için dört tûmenden fazla kuvvet Yunan cephesinden çekilerek sekiz ay boyunca mücadele etmiş, bağımsız Türk Devleti'nin kurulmasını geciktirmişti.

Birinci Dünya Harbinde Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa psikolojik harpten yararlanma faaliyetlerine büyük önem verdiler. Ancak, o dönemde psikolojik harbin yöntemleri için eldeki teknik araçlar yeterli değildi. Kitle iletişim vasıtası olarak kullanılan radyo ve hoparlörler çok ilkel vasıtalar idi. Bu nedenle propaganda aracı olarak Amerikalılar, daha çok, "sağduyu" konulu temaları işleyen broşürleri üretmeye ağırlık verdiler. İngiliz ve Fransızlar dağıtım tekniklerinde balon ve uçaklardan da faydalandılar.

İkinci Dünya Harbinde Alman propagandası bütün hızıyla işlemişti. Naziler, modern harpte kritik faktörün "insanın harp azmi olduğuna inanıyorlar ve Birinci Dünya Harbinde Almanların müttefik propagandası karşısında başarısız kalmalarını

¹⁹⁰ Kumkale, a.g.e., s. 178-179

eleştiriyorlardı. Almanlar, propagandayı “düşmanı en az miktarda kan dökerek bozguna uğratmak için kullanılan bir araç” olarak görüyorlardı. Bu nedenle teşkilatlarını buna göre geliştirdiler, tüm propaganda faaliyetlerini koordine ettiler, yaptıkları geniş çaplı kampanyalarla kendi halkını ve dünya kamuoyunu Alman harp mekanizmasının yenilmezliği konusunda işlediler.

4.3. Günümüzde Psikolojik Harp Uygulamaları

1991 yılındaki Körfez Harbi esnasında Irak’a müdahale eden ABD, dünya kamuoyunu etkilemek ve destek bulmak amacıyla petrol atıkları içerisinde yaşam mücadelesi veren karabatak kuşunun görüntülerini sanki Körfezde olmuş gibi uzun süre televizyonda ve basında göstermiş, bunun sebebinin Saddam ve Irak Hükümeti olarak kamuoyuna ilan etmiştir. ABD Irak halkının dolara olan zafiyetini tespit etmiş ve değerlendirmiştir. ABD dolarının bir yüzüne metin diğer yüzüne de para olarak basmış ve bildiri şeklinde dağıtmıştır. ABD “Körfez’in Sesi” radyosundan yaptığı radyo yayınlarına ise 19 Ocak 1991’de başlamış ve 1 Nisan 1991’e kadar devam etmiştir. Suudi Arabistan’da kurulu 50 ve 10 KW’lık iki vericinin yanında, EC-130 Commando Solo uçaklarından da yararlanılmıştır. Bu yayınlarda 210 saat canlı yayın, 330 saat paket yayın yapılmış ve bu yayınlarda toplam 199 psikolojik hareket mesajı ve 2072 adet haber yayınlanmıştır. Commando Solo (Komandonun Sesi) radyo yayınları ilk defa bu harpte kullanılmıştır.¹⁹¹

Çöl Kalkanı ve Çöl Fırtınası harekâtında medya çok önemli bir rol oynamış, harekâtın her safhasında özellikle CNN Televizyonu tarafından tüm dünyaya canlı olarak yayınlanmıştır. Tarihte ilk kez bir harbin harp alanından binlerce kilometre uzakta olanlar tarafından, aynen harpı yaşıyor havası verilmesi basının, özellikle görsel basını ve özellikle de CNN’in en başarılı faaliyeti olarak tarihe geçmiştir. II nci Dünya Harbi, Kore ve hatta Vietnam’da haberler kamuoyu ve askerlere 24 saatten erken ulaşmazken bugünün iletişim teknolojisi medyaya yüksek seviyede hareketlilik, röportaj, brifing, haber ve görüntüleri anında nakletmek suretiyle çok büyük bir güç hüviyeti kazandırmıştır.

¹⁹¹ Özdeban, a.g.t., s. 103

Körfez Harbinde müdahaleyi haklı, Irak'ın bunu hak ettiğini göstermek maksadıyla Irak aleyhinde bilinçli çok değişik haberler yayımlanmış neticede Iraklılar tezlerini savunamamışlardır. Sonuçta ABD medya vasıtasıyla düşmanı yanıltmış, lehine kamuoyu oluşturabilmiştir. Körfez Harekâtının enformasyon boyutunda yaşananlar, harekâtın öne çıkan başka bir yönü olmuştur. Aradan uzun bir zaman geçmesine rağmen bu harekâta meydana gelen gelişmeler konusundaki belirsizlikler hala devam etmektedir. Harekâtı takip eden Irak yanlısı veya tarafsız herhangi bir yayın kuruluşu olmaması ve gelişmelerin tek yanlı olarak yansıtılması nedeniyle, dünya kamuoyu Körfez Harekâtı'nın bütün gelişmelerini ABD kaynaklarından, onların istediği biçimde takip etmek zorunda kalmış ve ABD'nin istediği şekilde yönlendirilmiştir. ABD güçlerince, enformasyon alanında da psikolojik harp başarıyla uygulanmıştır.

Körfez harbindeki en önemli olaylardan birisi de psikolojik harpti. Sınırdaki Amerikan askerlerini eğlendirmek için programlar devam ederken, Saddam Hüseyin Körfez Harbi öncesinde psikolojik harbi başlatmıştı. Dikkatle seçilmiş bazı yayınlarla icra edilen propaganda müttefikler için engelden çok destek yaratıyordu. 28 Kasım' da 'Körfezin Sesi' günlük yayınlara başladı. Dünyanın Saddam Hüseyin'e karşı olan tutumunu yansıtan broşürler hazırlandı. Müttefik Kuvvetlerin Irak Kuvvetlerine üstünlüğünü ve düzenli birlikler ile Cumhuriyet muhafızları arasındaki eşitsizliği gösteren programlar geliştirildi. Taaruz hareketına karşı bütün ülkelerin verdiği desteğin altı çizilerek, Saddam Hüseyin'nin krizin nedeni olduğu teması işlendi. Kuveyt ve Irak üzerine 28 milyon bildiri atıldı. Irak birlikleri üzerine o birliğe adıyla hitap ederek yakında bombalanacaklarını açıklayan bildiriler atıldı. Bu bildirilerin Irak askerleri üzerindeki etkisi büyük olmuş ve bir çok birliğin teslim olmasına yol açmıştı. Bir Iraklı komutan ; Psikolojik hareketin , tümenlerinin moralini bozan müttefik bombardımanlarından sonra ikinci etken olduğunu bildirmiştir.¹⁹² TSK'nın Bosna'da kurduğu FM 100.7 Türkiye'nin Sesi Radyosu ve yayınlanan TÜRKBAT isimli gazete ile halka bilgi akışı sağlandı, eğlence ve moral kaynağı yaratıldı, dolayısı ile halkla ilişkiler ve tanıtım alanında esaslı temeller atılmış oldu. Türk Barış Gücü'nün Zenica'da açılan ZEPS-95 Fuarı'na katılması,

¹⁹² **EDOK**, *Körfez Harbinden Alınan Dersler*, Ankara, EDOK yayınları, 1996, s.7

fuarda Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ortak çalışmasıyla oluşturulan Türkiye'yi tanıtıcı broşür ve afiş dağıtımı, açılan el sanatları sergisi ve film gösterisi büyük ilgi çekti. BM Gücü UNPROFOR'un çıkardığı dergi Türk Barış Gücü'nü öven yazılar yayımladı, The Independent:"Türkiye Bosna'ya asker göndermekle hem Balkanlar'daki siyasi dengeyi kendi lehine çevirmiş oldu, komşuları Rusya ve Yunanistan'a bir soğuk harp dersi verdi."diyerek Türk Barış Gücü'nden doğan memnuniyeti belirtmiş oldu.¹⁹³

Kısa adı NED (*The National Endowment For Democracy*) (*Demokrasi İçin Ulusal Bağış*) olan kuruluş vasıtası ile Sirbistan, Gürcistan ve Ukrayna'daki seçimler yönlendirilmiş çok sayıda sivil toplum örgütü bu kuruluştan aldıkları bağışlar sayesinde propaganda faaliyetlerinde bulunarak oyların batı yanlısı adaylara gitmesini sağlamışlardır. Aynı zamanda George Soros aynı maksat için kişisel servetinden milyarlarca doları kurduğu Açık Toplum Enstütüsü vasıtasıyla Doğu Avrupa'daki demokrasi yanlısı gruplara aktarmış ve turuncu devrimlerin görünmeyen aktörü olmuştur.¹⁹⁴

¹⁹³ Özdaban, a.g.t., s. 105

¹⁹⁴ Mark MacKinnon, *Yeni Soğuk Harp*, çev.Emel Lakşe, Ankara: Destek Yayınları, 2008, s. 9

SONUÇ

6.1. Sonuç

Uluslararası ilişkilerin Soğuk Harp sonrası dönemdeki en önemli gerilim alanları jeopolitik ve uluslararası ekonomi-politik olmuştur. Bu çerçevede dış ekonomik ilişkileri yönlendiren ekonomi-politik tercihler genel stratejinin önemli bir unsuru haline gelmiştir. Bu durum küresel ekonomi-politik rekabetin tarafı olan büyük güçler kadar, bu rekabetin hem aktörü hem de edilgen sahası konumundaki bölgesel güçler açısından da geçerlidir. II nci Dünya Harbinin hemen sonrasında bağımsızlıklarını kazanan ve Soğuk Harp süresince genellikle ithal ikamesi politikalarıyla bağımsız bir ulusal ekonomik alan oluşturmaya çalışan bu bölgesel güçler, seksenli yıllardan itibaren başlayan ve Soğuk Harp sonrası dönemde gittikçe artan bir ivme kazanan ihracata dayalı kalkınma modelleri ile küresel ekonomik dengelerde yer edinmeye çalışan politikalara yönelmişlerdir. Bu değişim süreci ekonomi-politik ile strateji arasındaki bağımlılık ilişkisini artırmış ve ekonomik çıkar alanlarını uluslararası ilişkilerin ana unsurları haline getirmiştir. Ekonomik çıkarlar uluslar için karmaşık rekabet alanları ortaya çıkarmış bu durum güvenlik stratejilerinde de çeşitliliğe yol açmıştır. Ülkeler bu karmaşık ortamda ulusal savunma mekanizmalarını tekrar gözden geçirmek zorunda kalacaklardır. Günümüzde yaşanan sıcak müdahaleler geniş halk kitleleri tarafından anında haber alınmakta ve çeşitli kuruluşlar STÖ sıcak harpte taraf olan ülkeleri çeşitli gösteri ve faaliyetlerle protesto ederek hükümetleri zor duduma sokmaktadır.¹⁹⁵

Ekonomik çıkarların ana unsuru olan enerji konusunda dünyanın nasıl şekilleneceği, hem de Amerikan stratejisi hakkında bilgi ve fikir verebilecek şu alıntıya yer verelim Z.Brzezinski, Büyük Satranç Tahtası kitabında:

“Amerika için Jeostratejik sonuçlar bellidir: Amerika Avrasya’nın bu bölümüne egemen olmak için fazla uzak, karışmamak için fazla güçlüdür. Bölgedeki tüm devletler var olmak için Amerikanın katılımını gerekli görmektedir. Rusya bölgede yayılmacı egemenliği yeniden elde etmek ya da başkalarının onu elde etmesini önlemek için fazla zayıftır. Fakat aynı zamanda dışlanmak için de fazla yakın ve fazla güçlüdür. Türkiye ve İran etkili olmak için yeterince güçlüdürler, fakat

¹⁹⁵ Davutoğlu, a.g.e, s. 24

kendi zayıflıkları bölgeyi hem kuzeyden gelen meydan okumayla hem de bölgenin iç çatışmalarıyla başa çıkamaz hale getirebilir. Çin, Rusya ve Orta Asya devletlerinin korkutamayacakları kadar güçlüdür, ancak varlığı ve ekonomik dinamizmi de Orta Asya'nın daha geniş küresel uzanım arayışını kolaylaştırmaktadır. Bundan çıkan sonuç, Amerika'nın birincil çıkarının tek başına hiçbir gücün bu jeopolitik alanın kontrolünü eline geçirmemesine ve küresel topluluğun burada engelsiz olarak mali ve ekonomik erişime sahip olabilmesinin güvenceye alınmasına yardım etmek olduğudur. Ancak yalnızca enerji hatları ve ulaşım rotaları ağı bölgeyi doğrudan Akdeniz ve Umman Denizi üzerinden ve de karadan küresel ekonomik etkinliğin büyük merkezlerine bağladığı zaman jeopolitik çoğulculuk kalıcı bir gerçeklik olacaktır. Dolayısıyla ulaşımın tekelleştirilmesine yönelik Rus çabalarına bölge istikrarının zararına olduğu için karşı çıkılmalıdır.”¹⁹⁶

diyerek petrol boru hatları konusunun gelecekte nasıl şekillenebileceği ve muhtemel gerilim alanları hakkında fikir vermektedir.

Yukarıda belirttiğimiz alıntı aslında gelecekte hangi devletlerarasında mücadelenin devam edeceği hususu hakkında ipucu vermektedir. Yukarıda belirtilen veya belirtilmeyen aktörlerin bu mücadeleyi silahlı çatışmaya götürmeden yürütebilmelerinin tek yolunun psikolojik harp yöntemleri olacağı değerlendirilmektedir. Hiç kuşkusuz stratejik aktörler birbirlerinin hassasiyetlerini iyi kullanmakta ve istismar edecekleri konuları analiz etmektedirler. Bu ülkelerin konvansiyonel harplere ayıracakları bütçelerden daha azını ama küçümsenmeyecek miktarını psikolojik harp planlamalarına ayıracakları aşıkardır. Bu alanda istismar konuları siyasi, ekonomik, askeri ve sosyolojik alanlar olmakla beraber Samuel P.Huntington'un Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması kitabında belirttiği gibi özellikle doğu toplumları için kültürel farklılıkların oluşturacağı olasıdır.

¹⁹⁶ Brzezinski,, a.g.e, s. 134

Devletlerin dış politika amaçlarına ilişkin, jeopolitik amaçlarına ilave olarak uzun dönemli nitelikte olan ideolojik amaçları da vardır ve bunlar da dış politikaya yön verir. Devletlerin uzun dönemli dış politika amaçları deyimi, çoğu zaman bir ülkenin belirli bir değerler sistemini, bir ideolojiyi yayma amacına yönelik girişimleri ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Buna göre eski SSCB'nin uzun dönemli ideolojik amacı proloterya diktatörlüğüne dayalı bir siyasi ve ekonomik sistemin diğer devletlerce benimsenmesi iken, ABD'nin uzun dönemli ideolojik amacı ise çoğulcu bir siyasal ve ekonomik düzenin diğer devletler tarafından kabulünü sağlamak olmuştur.¹⁹⁷ Bu kabuller o ülkeleri de aynı zamanda uzun süreli mücadele politikaları oluşturmaları yönünde motive etmiştir.

Bugün teknoloji ve bilimin imkânları devletlerin siyasi sınırlarını dinlememektedir. Diğer bir deyişle artık eski anlamdaki orduların beklediği, tel engeli ve mayınların kapattığı sınırlar fazla bir işe yaramamaktadır. Çünkü isteyen istediğini bu sınırlara dokunmadan alabilmektedir. Ülke topraklarını değil ama en az onun kadar kuvvetli olan insan beyinlerini psikolojik hareket metotlarını uygulayarak zapt edip sizi kendisine köle kul edebilmektedir. Düşman psikolojik harp plânlamacıları öncelikle hedef olarak aldıkları toplumların yaşam çevresine girerler. Birlikte güven içinde yaşayan birer fert görünümü altında çalışmalarını sürdürürler. Önce o toplumda sivrilmiş lider kişileri tespit edip tek tek bu kişiler izlenmeye alınır. Bunların çeşitli olaylar karşısındaki ve insan ilişkilerindeki tutum ve davranışları, imkân ve kabiliyetleri, istek ve arzuları, fikri yapısı üzerinde inceleme yapılır. Yine bu hedef kitlenin tek tek fertlerinin genel karakterleri ile bu karakterlerin yaşamlarındaki muhtemel olaylar karşısındaki tepkilerinin nasıl olacağı değerlendirilir. Sonra bu kişilerin kümелendikleri iş ve meslek kolları tespit edilir. Tek tek başka tutum ve davranış gösteren insanların bulundukları toplum içindeki tutum ve davranışları toplum psikolojisi açısından incelenir. Bu şekilde önce toplumu etkileyecek derecede önemli lider kişiliği taşıyan şahıslar (Kilit iletişimciler) ortaya çıkartılır. Bilahare bu kişilerin yaşadıkları ve etkili oldukları sosyal çevrelerin üzerindeki etki dereceleri değerlendirilir. Toplumu teşkil eden fertlerin eğitimleri,

¹⁹⁷ **Faruk Sönmezoğlu**, *Uluslararası Politika ve dış Politika Analizi*, İstanbul: Der Yayınları, 1998, s. 231

kültürleri, duyguları, hisleri, olaylar karşısındaki muhtemel tepkileri, hayattan ve toplumdan beklentileri, günlük ve uzun vadeli ihtiyaçları, arzu ve istekleri, sevinçleri, üzüntüleri, aile yaşantıları, varsa ulaşmak istedikleri hedefleri teker teker tespit edilir. Bütün bu çalışmalar sonunda tespit edilebilen hususlar yeniden formatlandırılarak kişiler ve toplum kesitlerinin psikolojik haritaları çıkartılır.¹⁹⁸

Ortaya çıkan haritalar aynı zamanda toplumu yönlendirecek yol haritasıdır. Her ülke ve her toplumun bir yol haritası vardır izlenen yol haritası toplumun beklentileri, fikri yapısı, kültürü ve çıkarları ile paralellik arzettiği zaman toplumu ileriye götürmekte aksi durumda kaosa sürüklemektedir. Psikolojik harp yapılan planlamalarla yürütülen bir faaliyet olmakla beraber kendiliğinden gelişen bir iç dinamikte olabilir. Yumuşak güç kavramı buna örnek verilebilir. Bir ülke dünya politikasından istediği sonuçları başka ülkeler onun peşinden gitmek istediği, onun değerlerine hayran olduğu, teşkil ettiği örneğe gıpta ettiği, onun refah ve açıklık düzeyine erişmeyi arzuladığı için de alabilir. Böyle bir durumda, dünya politikasının gündemini belirlemek ve diğer ülkeleri cezbetmek, onları askeri veya ekonomik silahlarla tehdit ederek veya bunları kullanarak değişmeye zorlamak kadar önemli bir etkiye sahiptir. Bu kavramın içeriği hangi ülkede daha dolgun olursa o ülke psikolojik harp açısından daha avantajlı durumda olacağı aşîkardır.¹⁹⁹ Bu nedenle ülkeler eskisinden daha fazla Psikolojik Harp konusuna önem vermelidir. Çünkü bu sıcak harbe harcanacak ülke kaynaklarından çok daha azına gereksinme duyacak fakat aynı zaman da daha uzun süreli ve kalıcı etkiye sahip olacaktır.

Çeşitli kaynaklarda psikolojik harbin nasıl yürütüleceğine dair stratejiler yer almaktadır. Bir örnek olarak “33 *Stratejide Harp*” adlı yapıtta;

“Stratejilerinizin hedefi karşınızdaki ordudan çok onu yöneten kadın ya da erkeğin aklına yönelik olmalıdır. Bu kişinin aklının nasıl çalıştığını algılayınız, nasıl aldatacağınız ve denetleyebileceğinizin anahtarını elde edebilirsiniz. İnsanları okumayı, içsel düşünce ve niyetleri hakkında bilinçsizce yolladıkları sinyalleri yakalamayı öğrenin. İnsanlar sürekli olarak sizi denetlemek için uğraşırlar. Başarılı olmanın tek yolu denetimi ele geçirme yönteminizin daha zeki ve sinsi olmasıdır.

¹⁹⁸ Kumkale, a.g.e., s.129

¹⁹⁹ Nye Jr, a.g.e., s.10

Karşı tarafın her adımına baskın çıkmaya çabalamak yerine, ilişkinin yapısını tanımlamaya çalışın. Karşınızdakilerin aklını denetlemeye, onların duygusal düğmelerine basmaya ve hata yapmalarını sağlamaya gayret edin. Hiçbir yaratık çevresinde olup bitenleri görme ya da hissetme becerisi olmadan yaşamını sürdüremeyeceğinden, düşmanlarınızın neler olup bittiği ve özellikle sizin neler yaptığınızı anlamalarını güçleştirin. Beklentilerini besleyin, arzularına uygun bir gerçek üretin ve kendilerini kandırmalarını sağlayın. Gerçeği algılamalarını denetlediğiniz zaman insanları kolayca denetleyebilirsiniz. İletişim kurma muharebenin gerçekleştirildiği harp meydanı, etkilemek istediğiniz kişilerin direniş gösteren, kendini savunan akıllarıdır. Hedefiniz savunma hatlarını delip akıllarını işgal etmek olmalıdır. Kendi fikirlerinizi düşman hatlarının gerisine sızdırmayı, küçük ayrıntılar aracılığıyla mesajlar göndermeyi, insanları sizin arzuladığınız sonuçlara gelmeleri için yemlemeyi ve bu noktaya kendi iradeleriyle geldiklerini düşünmelerini sağlamayı öğrenmelisiniz. Rakiplerinizin arasına karışıp onları yıkmak için çalışırsanız, tepki gösterecekleri bir hedef oluşturmadığınızdan, en büyük avantajı elde etmiş olursunuz. İstediklerinizi almak için bunu elinde bulunduranlarla dövüşmeyin, onlara katılın ve yavaş yavaş sahiplenin ya da bir darbe yapmak için en uygun zamanı bekleyin.”²⁰⁰

Şeklinde ifade edilmektedir. Bugünün dünyasında ülke sınırları artık tel örgülerle çevrili alan olarak ifade edilmemektedir. Çeşitli bilgi ağları ile birbirine bağlanan dünyada kusursuz güvenlik söz edilemez. Bu durumda nereye kadar güvenlik veya ne kadarlık tehdidi kabul edebileceğimiz konuşulmalıdır. Yirmi birinci yüzyılın başında İnternet'te 610 milyar e-posta mesajı ve 2.1 milyar sabit sayfa bulunmaktaydı; bu sayfalar her yıl yüzde 100'lük bir oranda artmaktadır. Buna radyo, televizyon, gazete vs. yayın organları da eklendiğinde nasıl korkunç bir bilgi bombardımanı altında olduğumuz görülmektedir. Çoğu zaman isteğimiz dışında maruz kaldığımız reklam ve kaynağı belli olmayan veya doğruluğu teyit edilmemiş bilgi zihinlerimizi uzun zamana meşgul etmekte ve günlük basit hayatımız hakkında sorular oluşmasına neden olmaktadır.

Ulus devletlerin kalkınma perspektiflerinin böylesine sınırlandırılmış olduğu bu gelişmelerin ulusal güvenlik stratejilerinde de önemli dönüşümlere yol açacağı açıktır. 1970 yılı sonrası küreselleşme evresinin, beraberinde yeni bölgesel harpleri

²⁰⁰ Greene-Elffers, a.g.e., s. 14

ve milliyetçi akımların güçlenmesiyle birlikte yeni devletlerin bağımsızlık taleplerinin öne çıkmasını getirmiş olduğu gözlenmektedir. Öte yandan küresel kapitalizmin öncü ülkesi konumundaki ABD, 2002 Eylül ayında açıklamış olduğu ulusal güvenlik stratejisinin unsurları arasında "potansiyel tehdit olarak gördüğü düşmanları caydırmakla vakit kaybetmeyeceğini, gerekirse ilk vuruş hakkını kullanarak imha edeceğini" ve "ABD'nin askerî üstünlüğünü tehdit edebilecek yeni bir gücün ortaya çıkmasına izin vermeyeceğini" vurgulamaktadır. ABD tarafından dünya ölçeğinde sürdürülmesi plânlanan yeni savunma stratejisinin ilk andaki sonuçlarının Birleşmiş Milletler vb. uluslararası kurumların uluslararası hükümlerlik özelliklerini ve hukuksal üstünlüklerini sınırlayacağı açıktır. Bütün bu gözlemler ışığında, dünya uluslarının, 21 nci yüzyılın ilk yıllarını uluslararası hukuk ilkelerini yeniden yapılandırmakla ve ulusal devletlerin var olma amaçlarını yeniden değerlendirmekle geçireceği anlaşılmaktadır.²⁰¹

Zayıf yapılı ve esnek zeminde teşekkül etmiş ülkelerin bu tür bir bombardımana dayanması imkansız gözükmektedir. Ancak her ülkenin yine kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan bir savunma mekanizması vardır. Yöneticilere düşen bu savunma mekanizmaların iyi değerlendirmek ve doğru, gerçekçi yönlendirmelerde bulunmak olacaktır. En köklü kültürler dahi gelişen zamana ve teknolojiye ayak uydurmadıkları takdirde nasıl bir yıkıma uğrayacakları Afganistan, Irak, Rusya örneklerinde görülmüştür. Kitle iletişim araçlarının son derece geliştiği ve ülke ekonomilerinin hassas dengeler üzerinde bir birine bağımlı hale geldiği günümüzde konvansiyonel harplerin daha az tercih edilebilir seçenek olduğu görülmektedir. Ancak ülkeler arasındaki rekabet ve güç mücadelesi de aynı oranda artmıştır. Bu mücadele ortamında ülkeler biryandan savunma mekanizmalarını geliştirirken diğer yandan silahlı çatışma ortamından kaçınarak mücadele alanını siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alana kaydıracakları öngörülmektedir. Bu yeni alanda ülkelerin birbirlerine karşı kullanabilecekleri en önemli aracın ise asimetrik etkisinin hissedilmeden uzun yıllar süreceği psikolojik harp yöntemleri olacağı değerlendirilmektedir. Ülkeler başka ülkelere, terör örgütlerine ve kendi halkına

²⁰¹ **Erinç Yeldan**, “Güvenlik Boyutunda Küreselleşmenin siyasi, Ekonomik, Sosyal, Hukuki ve Askeri Yansımaları ve Türkiye”, *Sempozyum Tebliğleri*, SAREM.İstanbul, 2002, s.16

yönelik arzu ettiği psikolojik etkiyi sağlayabilmek için gerekli planlamalarını yapmak zorundadırlar. Burada savunma amaçlı psikolojik faaliyetlerin yanında diğer ülke halklarını etkilemek muhtemel bir sıcak harpte ülke yapılarını şekillendirmek ve uluslararası terör örgütlerinin etkinliğini kırmak maksadıyla da taaruz içerikli planlamalar yapılmalı ve uygulanmalıdır. Bu planlamalar ülkeleri ileride oluşabilecek çok daha ağır harp masraflarından kurtaracaktır. Tüm bu planlamalarda kitle iletişim araçları başrol oynayacaktır. Dolayısı ile bu araçları oluşturmak ve yönlendirmek ayrı bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyacaktır. Ülkeler mücadelede geri kalmamak maksadıyla bu konuda da gereken tedbiri almalı ve uygulamalıdır.

KAYNAKÇA

ARENDT, Hannah, *Şiddet Üzerine*, Çev. Bülent PEKER, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996.

ARI, Tayyar, *Uluslararası İlişkiler*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2006.

ARISTOTELES, *Politika*, çev. Mete Tuncay, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.

ATATÜRK, M.Kemal, *Söylev ve Demeçler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, cilt 2, 1997.

ATAMAN, Muhittin, *Türkiye'nin Ortadoğu Ülkeleri ile İlişkilerinde Kürt Sorunu ve İslam'ın Etkisi: Robert Olson, Turkey's Relations With Iran, Syria, Israel, and Russia, 1991-2000: The Kurdish and Islamist Questions* (Türkiye'nin İran, Suriye, İsrail, ve Rusya ile İlişkileri, 1991-2000: Kürt ve İslamist Sorunlar), Liberal Düşünce Dergisi, s. 29, Bahar 2003, ss. 251-255.

BAŞEREN, Sertaç Hami, Ali Kurumahmut, *Ege'de Egemenliği Dervedilmemiş Adalar*, Ankara: SAEMK Yayınları, 2003.

BAŞTÜRK, Rabi, *Psikolojik Harp ve Kültür Harpları*, İstanbul: IQ Yayıncılık, 2005.

BRZEZINSKI, Zbigniew, *Büyük Satranç Tahtası*, çev.Yelda Türedi, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2005.

CEBECİ, Can, "TSK'nin Basın ve Halkla İlişkiler Konusundaki Uygulamaları". İstanbul: YAT, HAK, 1999.

CLAUSEWITZ, Carl Von, *Harp Üzerine*, çev. Genelkurmay Başkanlığı Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1991.

COMBELLES, Pascale, *"The Troubled Path To The Pentagon's Rules On Media Access To The Battlefield: Grenada To Today, U.S. Army War College, 1996, s.2."* Aktaran Can Cebeci, "TSK'nin Basın ve Halkla İlişkiler Konusundaki Uygulamaları". YAT, HAK, 1999.

CARRINGTON, Maj S M, How Should The Armed Forces Respond The Threat Of Asymmetric Warfare, 2001, DRP, JSCSC, UK, S.24. Çev. Ali Tahsin Tunalı, HAK, 2006.

CHAMBERLAIN, Maj.E J R Asymmetry: What Is It and What Does IT Mean For The British Armed Forces?, 2001, DRP, JSCSC, UK, S.7. Çev. Ali Tahsin Tunalı, HAK, 2006.

COHEN, William S., *Report of the Quadrennial Defence Review*, 1997, s.4. Aktaran: Ali Tahsin Tunalı, “Asimetrik Harp”. YAT, HAK, 2006.

<http://www.comw.org/qdr/tucker.htm>,2006

ÇAYCI, Salih, *Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1995

ÇIKRIKÇI, Mürsel, “*Tehdit Konusundaki Yeni Yaklaşımlar*”.YAT, HAK, 2003.

DAVUTOĞLU, Ahmet, *Stratejik Derinlik*, İstanbul: Küre Yayınları, 2001.

DUNLAP, C.J. *Challenging the United States Symmetrically and Asymmetrically: Can America be defended?*, US Army War College, Strategic Studies Institute, 1998, s.1. Aktaran: Ali Tahsin Tunalı, “Asimetrik Harp”. YAT, HAK, 2006.

EDOK, *Körfez Harbindan Alınan Dersler*,Ankara: EDOK yayınları, 1996.

EDOK, *Yabancı Kökenli Kelimelere Türkçe Karşılıklar Sözlüğü*, Ankara: EDOK yayınları, 2001.

ESLEN, Nejat, *Tarih Boyu Harp ve Strateji*, İstanbul: Truva Yayınları, 2005.

Gelişen Bilgi Teknolojisi ile Güvenlik Politikası ve Stratejiler Arasında Etkileşim ve Yönlendirme,Sempozyum Tebliğleri,ed., Hüseyin Bayazıt, HAK, İstanbul, 2005.

GENELKURMAY BAŞKANLIĞI, *Silahların Kontrolü ve Silahsızlanma Konuları*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1989.

GİRİTLİ, İsmet, *Günümüzde Haberleşme*, İstanbul: Der Yayınları, 1988.

GOEBEL, Douglas, *Military-Media Relations* ,Yayımlanmamış Tez, Alabama 1995,syf.29. çev. Furkan Özdaban, “*Medya Ve Psikolojik Harekat*”, YAT, HAK, 2006.

GÖNLÜBOL, Mehmet, *Uluslararası Politika*, Ankara: Attila Kitabevi, 1993.

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, *Haberleşme Hukuku*, Ankara: AÜİF Yayınları, 1970.

GRANGE, David L., *Asymmetric Warfare, Old Method, New Concern*, 2000, National Strategy Forum Review, Aktaran: Ali Tahsin Tunalı, Asimetrik Harp. YAT, HAK, 2006.

<http://www.nationalstrategy.com/nsr/v10n2Winter00/100202.htm>, 2006

GREENE, Robert – ELFFERS, Joost, *33 Stratejide Harp*, çev. Füsün Doruker, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 2007.

GÜNEŞ, Sadık, *Medya ve Kültür*, Ankara: Vadi Yayınları, 1996.

GÜNDÜZ, Necati, *Niçin Harp Vardır*. YAT, HAK, 2002.

Güvenlik Boyutunda Küreselleşmenin siyasi, Ekonomik, Sosyal, Hukuki ve Askeri Yansımaları ve Türkiye, Sempozyum Tebliğleri, Erinç Yeldan, SAREM. İstanbul: 2002, s.16

HAK, *Atatürk ve Harp Sanatı*, İstanbul: HAK Basım Evi, 2001.

HANDEL, Michael I., *Harbin Ustaları*, Ankara:Doruk Yayınları, 2004.

HUNTIGTON, Samuel P., *Medeniyetler Çatışması Ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, çev.Cem Soydemir-Mehmet Turhan, İstanbul:Okuyanıs Yayınları, 2006.

<Http://www.ulkeler.net/Cezayir.htm>, 2009

<Http://www.aksam.com.tr/yazar.asp?> 2007

<Http://www.milligazete.com.tr>,2008

<Http://www.egelif.com>.2008

Http://www.unicankara.org.tr//unic_tr//haber2.html, 2009

<Http://www.egelif.com>, 2009

<Http://arsiv.sabah.com.tr/2008>

IŞIK, Metin, *Kitle İletişim Sistemleri*, Konya: Eğitim Kitabevi, 2002.

İNAT, Kemal, **BURHANETTİN** Duran ve **MUHİTTİN** Ataman (Der.), *İran-Irak Üstünlük Mücadelesi: Çok Boyutlu Sorunlar, iç. Dünya Çatışma Bölgeleri*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004, ss. 55-65.

İNCEOĞLU, Yasemin, *Çeşitli Ülkelerde Medya*, İstanbul:Der Yayınları ,1994.

KASIM, Kamer -Zerrin A.Bakan, *Uluslararası Güvenlik Sorunları* ,Ankara: ASAM Yayınları, 2004

_____ Kamer, Armenia's Foreign Policy: Basic Parameters Of The Ter-Petrosyan and Kocaryan Era", *The Review Of Armenian Studies*, Vol. 1, Issue 1, 2002, sf. 90-104.

KEAGAN, John, *Harp Sanatı Tarihi*, çev.Füsun Doruker, İstanbul: Gençlik Yayınları, 1995.

KERNOHAN, Maj D A, What Could Be The Implications of Asymmetric Risk From Non-Military Economic Warfare Operations For The United Kingdom Defence And Security Communities?, April 2001, DRP, JSCSC, UK, S.5. Aktaran: Ali Tahsin TUNALI, Asimetrik Harp. YAT, HAK, 2006.

KISSENGER, Henry, *Diplomasi*, Çev. İbrahim H. Kurt, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2000.

KUMKALE, Tahir Tamer, *Psikolojik Harp*, İstanbul: Pegasus Yayınları, 2007.

LIANG, Qiao – XIANGSUI, Wang, Unrestricted Warfare, Beijing, PLA (People's Liberation Army of China), Literature and Arts Publishing House, February 1999, S.7. Aktaran: Ali Tahsin TUNALI, Asimetrik Harp. YAT, HAK, 2006.

<http://www.usembassy-china.org.cn/english/sandt/index.htm>, 2006

LINSTEAD, Wg Cdr A S, *Choosing Asymmetric Strategies: Attacking National Will*, 2001, DRP, JSCSC, UK, S.14. Çev. Ali Tahsin Tunalı, HAK,2006.

KARA HARP OKULU, *Askeri Liderlik*, Ankara: KHO Yayınları, 1987.

KARADOĞAN, Faruk, *Medya ve Dış Politika*, İstanbul: İletişim Fakültesi Dergisi, 1996.

KOCATEPE, Atalay, *TSK'nde Basın-Yayın-Halkla İlişkiler ve Tanıtım Faaliyetleri*, İstanbul: HAK, 2001.

MACHIAVELLI, Niccolo, *Harp Sanatı*, İstanbul: Özne Yayınları, 1999.

MUTÇALI, Serdar, *Arapça Türkçe sözlük*, İstanbul: Dağarcık Yayınları, 1995.

NATO, *Operations*, US:NATO yayınları, 2001, s.4-31.Çeviri:HAK

NORTON, Richard -Taylor, *Asymmetric Warfare, The Guardian*, 2001, s.1. Aktaran:Ali Tahsin Tunalı, Asimetrik Harp. YAT, HAK, 2006.

<http://www.guardian.co.uk/analysis/story/0,3604,562144,00.html>, 2006

NYE, Jr Joseph S., *Amerikan Gücünün Paradoksu*, çev.Gürol Koca, İstanbul:Literatür Yayıncılık, 2003.

OKTAY, Mahmut, *Halkla İlişkiler Mesleğinin İletişim Yöntem ve Araçları*, İstanbul: Der Yayınları, 1996.

OSKAY, Ünsal, *Toplumsal Gelişme Radyo ve Televizyon*, Ankara: AÜSBF Yayınları, 1978.

ÖZDABAN, B.Furkan, *Medya Ve Psikolojik Harekat*, YAT, HAK, 2006.

ÖZDEMİR, Sadi, *Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme*, İstanbul: Timaş Yayınları, 1998.

ÖZDEMİR, Eşref, *Bilgi Harpları*, İstanbul: IQ Yayınları, 2003.

ÖZSOY, Osman, *Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma*, İstanbul: Alfa yayınları, , 1998.

POLAT, Hasan, *Küreselleşmenin Etkileri*, YAT, HAK, 2005.

SANDER, Oral, *Siyasi Tarih (1918-1990)*,Ankara: İmge Yayınları, 1994.

SCHLEHER, Curtis, *Bigi Çağında Elektronik Harp*, Çev. Berna Kara, Doruk Yayıncılık, Ankara, 2004.

SEFERBERLİK ve Harp Hali Kanunu, “ (2941 s.k.)”,sayı.18215, Resmi Gazete, yayım tarihi.8.11.1983

SÖNMEZOĞLU, Faruk, *Uluslararası Politika ve dış Politika Analizi*, İstanbul: Der Yayınları, 1998.

SÖZLÜK, Altın, *Türkçe Sözlük*, İstanbul: Altın Kitaplar, 1999.

SÜREN, Ahsen, *Psikolojik Harekatın Geçmişten Günümüze e İncelenmesi*. YAT, HAK, 2006.

STATEN, Clark L., *Asymmetric Warfare, The Evolution and Devolution of Terrorism: The Coming Challenge For Emergency and National Security Forces*, 27 April 1998, Emergency Response & Research Institute, S.4. Çev. Ali Tahsin Tunalı, HAK, 2006.

<http://www.emergency.com/asymetric.htm>, 2006

ŞENEL, Alaeddin, *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.

TARHAN, Nevzat, *Psikolojik Harp*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2003.

TOFFLER, Alvin ve Heidi, *Harp ve Harp Karşıtı Mücadele*, İstanbul: Sabah Kitapları, 1994.

TOKGÖZ, Oya, *Siyasal Haberleşme ve Kadın*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1979.

TURAM, Emir, *2000'li Yıllara Doğru Türkiye'de TV*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1996.

TÜRKİYE Gazeteciler Cemiyeti, *Basın Kendini Sorguluyor*, İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1996.

TZU, Sun, *Harp Sanatı*, çev. Sibel Özbudun-Zeynep Ataman, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2005.

UCUZSATAR, N. Ulunay, *Klasik Türk Harplerinin Milli Mücadeleye Tesirleri*, İstanbul: Türkiye Stratejik Araştırmalar ve Eğitim Merkezi, 1995.

UK, *Doctrine for Joint and Multinational Operations*, JWP 0-10, 2000, S.2-8. Çev. Ali Tahsin Tunalı, HAK, 2006

ÜNVER, O.Can, *"Kamu Diplomasisinin Teorik ve Metodolojik Özellikleri"*, <http://iibf.baskent.edu.tr>, 2009

YILDIRIM, Nurettin, *Psikolojik Harp Teknikleri*, İstanbul:IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007.

ZEDUNG, Mao, *Çin Devrimci Harbinda Strateji Sorunları*, çev.N.Solukça, Ankara:Sol Yayınları 1976.

ZORLUBAŞ, Tamer, *Modern Psikolojik Harp Yöntemleri*. YAT, HAK., 2006.

WANANTWERP, *Psikolojik Harp Konferansı*, Ankara: Gn.Kur.Basımevi, 1952.

WRIGHT, Maj A M, *The Threat To The West From Asymmetric Warfare*, 2001, DRP, JSCSC, UK, S.2. Aktaran:Ali Tahsin TUNALI, *Asimetrik Harp*, YAT, HAK, 2006.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	:Hüseyin ATMACA
Sürekli Adresi	:Baki Becer Sokak Yuvam Kent C Blok Daire 7 Lüleburgaz/Kırklareli
Doğum Yeri ve Yılı	:Erzurum 1971
Yabancı Dili	:Almanca
İlköğretim	:Hasan Paşa İlkokulu 1982
Ortaöğretim	:Kemal Atatürk Ortaokulu 1985
Lisans	:Kara Harp Okulu 1993
Yüksek Lisans	:A.İ.B.Ü. Sos. Bil. Enst. Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı 2009
Anabilim Dalı	:Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Bilim Dalı	: Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Çalışma Hayatı	:Binbaşı (3 üncü Komando Tugay/Siirt)